

Redakcja:

Redaktor naczelny – prof. dr hab. Jacek Gołaczyński

Sekretarz redakcji – dr hab. Dariusz Szostek

Redaktor numeru – dr Marek Leśniak

Rada programowa:

dr hab. Marek Świerczyński, UKSW
dr Wojciech Wiewiórowski, UG
dr Grzegorz Sibiga, INP PAN
prof. dr. Andreas Wiebe, University of Göttingen
adwokat Xawery Konarski
dr hab. prof. nadzw. UW. Włodzimierz Gromski
prof. dr hab. Krzysztof Wójtowicz
prof. dr hab. Ryszard Jaworski, UW
radca prawny Jacek Wilczewski,
Kancelaria Prawna Grynhoff Woźny Wspólnicy
adwokat Artur Kmiecik
sędzia Jacek Czaja

Recenzenci:

dr hab. prof. UKSW Grażyna Szpor
dr hab. prof. nadzw. UMK Andrzej Adamski
dr hab. prof. UOp Piotr Stec,
prof. dr hab. Jacek Górecki,
dr hab. prof. nadzw. UŁ Sławomir Cieślak
prof. Richard Warner, Ph.D, IIT Chicago-Kent College of Law
dr hab. prof. UJ Ryszard Markiewicz
prof. em. dr. Wolfgang Kilian, University of Hanover
dr hab. prof. UŚ Kazimierz Zgryzek

Korekta językowa:

dr Agnieszka Kulik-Jęsień

Okładka, skład i łamanie:

Kamil Ligienza

© Copyright by Uniwersytet Wrocławski Wydział
Prawa, Administracji i Ekonomii,
Centrum Badań Problemów Prawnych
i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej,
ul. Uniwersytecka 22/26, 51-145 Wrocław

ISSN 2082-100X

Adres redakcji:

Uniwersytet Wrocławski Wydział Prawa,
Administracji i Ekonomii,
Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych
Komunikacji Elektronicznej,
ul. Uniwersytecka 22/26, 51-145 Wrocław
e-mail: ebiuletynbke@prawo.uni.wroc.pl

Produkcja:

VNT Law & Communications Sp. z o.o.
ul. AL. Solidarności 115/2, 00-140 Warszawa
e-mail: vnt@vnt.com.pl, szkolenia@vnt.com.pl
www.vnt.com.pl

WPROWADZENIE

Szanowni Państwo,
Oddajemy w Państwa ręce drugi w 2014 roku numer półrocznika naukowego Prawo Mediów Elektronicznych. Znajdziecie w nim Państwo artykuły autorstwa m.in.: Anny Materla pt.: „Informatyzacja usług stanu cywilnego w Austrii”, Aleksandry Klich pt.: „Elektroniczna forma czynności procesowych i sądowych na Litwie. Część 1 – postępowanie rozpoznawcze.” W kolejnej pracy przedstawiony został raport Anny Materla, Sandry Gali pt.: „Zasady udostępniania informacji publicznej, publikacji orzeczeń sądowych oraz reguły ich anonimizacji – raport zbiorczy, analiza wybranych porządków krajowych.”

Zachęcam zatem do lektury
prof. dr hab. Jacek Gołaczyński

Zasady publikacji:

Redakcja prosi o przysyłanie materiałów do publikacji w biuletynie zarówno w formie elektronicznej: pocztą elektroniczną lub na dyskietkach, jak również w formie wydruku. Tekst powinien być podpisany własnoręcznie przez autora. Tekst powinien być sporządzony w formacie MS Word, z zachowaniem interlinii oraz marginesów szerokości 3 cm. Tekst nie powinien przekraczać 15 stron znormalizowanego formatu A-4. Redakcja zastrzega sobie możliwość dokonywania skrótów, poprawek stylistycznych, językowych interpunkcyjnych. Prosimy autorów o podawanie także swoich adresów prywatnych, numerów telefonów, adresów poczty elektronicznej, tytułów naukowych, zajmowanych stanowisk lub pełnionych funkcji, a także adresów właściwych urzędów skarbowych, numerów kont bankowych tych urzędów oraz danych osobowych potrzebnych do deklaracji podatkowej. Artykuły i recenzje niesamodzielnych pracowników naukowych będą poddawane recenzji.

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI

Gabriela Bar	
Ułatwienie dostępu do ksiąg wieczystych a obrót wierzytelnościami zabezpieczonymi hipotecznie.	5
Anna Materla, Sandra Gali	
Zasady udostępniania informacji publicznej, publikacji orzeczeń sądowych oraz reguły ich anonimizacji – raport zbiorczy, analiza wybranych porządków krajowych.	7
Jacek Gołaczyński	
Ochrona interesów stron stosunków obligacyjnych, a zglobalizowana władza gospodarcza i korporacyjna.	22
Aleksandra Klich	
Elektroniczna forma czynności procesowych i sądowych na Litwie. Część 1 – postępowanie rozpoznawcze.	28
Anna Materla	
Informatyzacja usług stanu cywilnego w Austrii.	34
Mariusz Purgał	
Postulaty informatyzacji postępowania restrukturyzacyjnego i upadłościowego w projekcie ustawy prawo restrukturyzacyjne.	39

ARTYKUŁY

GABRIELA BAR

UŁATWIENIE DOSTĘPU DO KSIĄG WIECZYSTYCH A OBRÓT WIERZYTELNOŚCIAMI ZABEZPIECZONYMI HIPOTECZNIE

W czerwcu 2010 r., w ramach projektu „Nowa Księga Wieczysta”, na podstawie Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 listopada 2013 r. (Dz. U. Nr 1411 z późn. zm.) wprowadzono możliwość przeglądania w systemie informatycznym ksiąg wieczystych. Dotyczy to ksiąg zdigitalizowanych, czyli objętych procesem migracji do wersji prowadzonej w postaci elektronicznej. Powszechny, bezpłatny dostęp do przeglądania księgi wieczystej za pośrednictwem Internetu został ustawowo zagwarantowany na skutek wejścia w życie w dniu 1 grudnia 2013 r. art. 36⁴ ust. 6 ustawy o księgach wieczystych i hipotece (tekst jednolity: Dz. U. 2013 r. poz. 707 z późn. zm., dalej jako KWH). Ułatwienie i usprawnienie dostępu za pośrednictwem Portalu Podsystemu Centralnej Bazy Danych Ksiąg Wieczystych (CBDKW) stanowiło urzeczywistnienie jawności ksiąg wieczystych i zagwarantowania pewności obrotu nieruchomościami.

Powyższe można odnieść także do obrotu wierzytelnościami hipotecznymi, o których wartości dla cesjonariusza stanowi przede wszystkim nieruchomość obciążona hipoteką. Możliwość szybkiego zweryfikowania stanu prawnego nieruchomości pozwala zminimalizować wiele ryzyk związanych z zakupem wierzytelności. Czynności poprzedzające przelew wierzytelności polegają na zbadaniu stanu prawnego wierzytelności (*due diligence*). Obejmuje to w szczególności weryfikację prawdziwości i aktualności wpisów hipotecznych w dziale IV księgi wieczystej. Suma zabezpieczenia, rodzaj oraz pozycja wpisu hipoteki w zestawieniu z kwotą zadłużenia, stanowią podstawowe determinanty oszacowania realnego odzysku z przedmiotu zabezpieczenia. Dodatkowo, zweryfikowanie istnienia ograniczeń, praw i roszczeń w dziale III, pozwala ustalić ewentualne wady prawne wierzytelności oraz czynniki mające wpływ na atrakcyjność nieruchomości oraz uzyskanie z niej zaspokojenia. Dane właściciela lub użytkownika wieczystego, widniejące w dziale II, pozwalają ustalić czy nie doszło do rozporządzeń przedmiotem zabezpieczenia i kto jest aktualnym dłużnikiem rzeczowym.

Wcześniejsze rozwiązania wiązały się z koniecznością apriorycznego przyjęcia za prawdziwe danych przekazanych przez cedenta albo samodzielne uzyskiwanie w sposób tradycyjny odpisów ksiąg wieczystych, co było kosztowne i czasochłonne, przez co opóźniało sfinalizowanie transakcji. W szczególności utrudniało to procedowanie przy sprzedaży portfela kilkudziesięciu lub kilkuset wierzytelności o wielomilionowych saldach, a często przekładało się także na oferowaną przez cesjonariusza cenę, który musiał brać pod uwagę ryzyko, jakie wiązało się z brakiem możliwości zweryfikowania danych udostępnionych przez cedenta dla celów badania wierzytelności.

Dzięki zapewnieniu dostępu *on-line* do treści księgi wieczystej, każdy kto zna numer księgi wieczystej, może bezpłatnie przeglądać jej aktualną treść oraz treść zupełną, uwzględniającą wpisy wykreślone. Dzięki szybkiej i sprawnej analizie danych zawartych w umowie oraz treści księgi wieczystej można zweryfikować wszelkiego rodzaju niezgodności oraz prawdziwość danych przekazanych przez zbywcę wierzytelności hipotecznej. Dzięki temu, w oparciu o wiarygodne źródło, cesjonariusz może dokonać rzetelnego oszacowania wartości nieruchomości, która determinuje oferowaną cenę za wierzytelność.

W myśl zasady akcesoryjności, warunkiem skuteczności przelewu wierzytelności zabezpieczonej jest przeniesienie hipoteki na nabywcę. Wierzytelność hipoteczna może zostać zatem przeniesiona – co do zasady – tylko razem z zabezpieczającą ją hipoteką (art. 79 ust. 1 KWH). Również na tym etapie (zwanym *closingiem*) istnieje konieczność sprawnej weryfikacji danych zawartych w księdze wieczystej pod kątem skutecznego dokonania wpisu zmiany wierzyciela hipotecznego. Dotyczy to w szczególności prawidłowego wskazania we wniosku kierowanego do sądu wieczystoksięgowego uczestników postępowania (właściciel albo użytkownik wieczysty oraz dotychczasowy wierzyciel hipoteczny) tudzież wysokości, pozycji i rodzaju hipoteki.

Co prawda, wydruki treści wyświetlonych w trybie przeglądania księgi wieczystej nie posiadają mocy dokumentów wydawanych przez sąd, ale stanowią wiarygodną informację w przedmiocie stanu prawnego nieruchomości, zawierającą aktualne oraz historyczne dane, jak również dokonane wzmianki, które obrazują treść odpowiadającą treści księgi uzyskanej w sposób tradycyjny.

Co istotne, 1 lipca 2014 r. wejdzie w życie nowela ustawy o księgach wieczystych i hipotece, pozwalająca uzyskiwać za pośrednictwem systemu teleinformatycznego także odpisy oraz wyciągi z ksiąg wieczystych, które będą korzystać z przymiotu dokumentu urzędowego.

W dobie atrakcyjności sekurytyzacji wierzytelności bankowych omawiane rozwiązania stanowią podstawę dla przeprowadzenia rzetelnego i sprawnego procesu badania wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie i jej przeniesienia na nowego wierzyciela hipotecznego (cesjonariusza).

Abstract

Facilitating access to the land register vs. debt trading with mortgage security

In June 2010, within the framework of the 'New Land Register' project and on the basis of the Ministry of Justice Directive

dated of 21 November 2013 (the Journal of Law; No. 1411, with amendments), the possibility to see the land register in the information system was introduced. This refers to the digitalised land register, namely in the process of transferring into electronic form. General, free access to browsing through the land register by the means of the Internet was statutorily guaranteed due to the application of Article 364, section 6 of the Act on the land

register and the mortgage (the uniform text: the Journal of Law of 2013, position 707, with amendments; (KHW)). Facilitating and streamlining the access by the means of Portalu Podsystemu Centralnej Bazy Danych Ksiąg Wieczystych (CBDKW) marked the realization of the openness of the land register and assured the guarantee of property turnover.

ANNA MATERLA, SANDRA GALI

ZASADY UDOSTĘPNIANIA INFORMACJI PUBLICZNEJ, PUBLIKACJI ORZECZEŃ SĄDOWYCH ORAZ REGUŁY ICH ANONIMIZACJI – RAPORT ZBIORCZY, ANALIZA WYBRANYCH PORZĄDKÓW KRAJOWYCH

1. Wstęp

Celem raportu jest zbadanie zasad udostępniania informacji publicznej, ze szczególnym uwzględnieniem publikacji orzeczeń sądowych w wybranych krajach na świecie. Raport składa się z czterech części: wprowadzenia do tematu poruszonego w raporcie (pkt 2), następnie szczegółowego opracowania poszczególnych państw (pkt 3), tabelarycznego podsumowania niektórych zagadnień omówionych w raporcie (pkt 4) oraz zakończenia (pkt 5).

Informacje zaprezentowane w raporcie zostały pozyskane przez przeprowadzenie ankiety, która składała się z sześciu pytań. Pytania kolejno dotyczyły: zasad udostępniania informacji publicznej w wybranym kraju, definicji informacji publicznej w badanym systemie prawnym, a następnie zasad i podstawy prawnej publikowania orzeczeń w Internecie, reguł anonimizacji orzeczeń, a także źródeł, na podstawie których opracowano podane pytania.

Mimo zastosowania jednolitego formularza, zakres i objętość opracowanych pytań dla poszczególnych państw były zróżnicowane. Z tego powodu próba ujęcia analizowanych zagadnień w formie tabel powiodła się tylko dla niektórych z nich.

Poszukiwaniem informacji na potrzeby ankiety zajmowali się studenci Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Niniejszy raport został opracowany na podstawie wyników ich badań oraz zawiera wyciąg informacji zawartych w przygotowanych omówieniach. W tym miejscu autorki chciałyby podziękować wszystkim osobom biorącym udział w zbieraniu i przygotowaniu informacji, które stały się bazą dla poniższego opracowania¹.

2. Wprowadzenie

Udostępnianie orzeczeń sądowych w Internecie bezpośrednio wiąże się z prawem dostępu do informacji publicznych. W różnych krajach zasady udostępniania informacji publicznej kształtują się jednak odmiennie. Różnice dotyczą zarówno definicji informacji publicznej, zakresu obowiązku władz publicznych udostępniania takich informacji oraz ograniczeń prawa żądania dostępu do in-

formacji publicznej. Na podstawie analizowanych państw można zauważyć, że najczęściej rozbieżności spotyka się w związku z definicją informacji publicznej. W niektórych krajach ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie wprost pojęcia informacji publicznej. W innych nie przyjęto wprost takiego określenia, ale interpretuje się je na podstawie innego, przykładowo uwzględniając definicję informacji prywatnej. Dopuszczalna jest jeszcze trzecia opcja, zgodnie z którą w ustawodawstwie określonego państwa wprowadza się katalog informacji, które podlegają ujawnieniu, czyli tworzy się definicję enumeratywną informacji publicznej.

Procedury udostępniania informacji publicznych w badanych krajach są ogólnie do siebie podobne. Najczęściej ustawa określa podmioty zobowiązane do zamieszczania konkretnych informacji, a w pozostałym zakresie osoba zainteresowana uzyskaniem informacji powinna złożyć wniosek do organu, który posiada żadaną informację. Wśród badanych porządków prawnych nieczęsto dopuszcza się wprost w przepisach udostępnianie informacji publicznych w postaci elektronicznej, ale w praktyce taka opcja jest stosowana. Zasadą jest, że od decyzji odmawiającej udostępnienia informacji przysługuje odwołanie do sądu lub organu nadzrędnego. Różnorodnie w badanych państwach kształtowała się kwestia ograniczeń udostępniania informacji publicznej, ale w każdym z nich prawo dostępu do informacji podlegało pewnej reglamentacji. Ograniczenia zawierają różne liczne akty prawne, zwykle o randze ustawowej.

Orzeczenia sądowe w analizowanych państwach publikowane są w Internecie od początku XXI wieku, czasami w niektórych krajach już wcześniej rozpoczęto udostępnianie orzeczeń wybranych sądów. Kanonem stało się publikowanie w Internecie orzeczeń sądów o randze ogólnopaństwowej, takich jak orzeczenia sądów konstytucyjnych, czy sądów najwyższych działających w poszczególnych państwach. Rozstrzygnięcia tych sądów, dostępne są przez wyszukiwarki na ich stronach internetowych, niezależnie od tego, czy są one publikowane na innych portalach. Dość często udostępnianiem orzeczeń zajmują się podmioty prywatne, ale z reguły Ministerstwo Sprawiedliwości danego państwa również tworzy strony z orzeczeniami sądów. W zależności od kraju, orzeczenia udostępniane są w różnym zakresie, czyli w najszerzej opcji publikowane są wszystkie orzeczenia wszystkich sądów, a dostęp do nich jest bezpłatny. Możliwe jest jednak, że orzeczenia za darmo dostępne są tylko przez określony czas, a wgląd

¹ Informacje na temat poszczególnych porządków prawnych zebrali: Wojciech Bijas, Berek Czerwińska, Konrad Basaj, Joanna Kosterska, Dorota Drapisz, Andrzej Marcinko, Piotr Wierzbicki, Michalina Biegalska, Magdalena Koch-Janusz, Mateusz Hebda, Maciej Rogusia.

w Internecie do starszych orzeczeń wymaga już uiszczenia opłaty lub/i złożenia wniosku.

Nie zawsze udało się dotrzeć do zasad anonimizacji i neutralizacji orzeczeń w danym państwie. Z reguły orzeczenia sądowe są anonimizowane, ale istnieją również wyjątki. Nie zawsze jednak normy anonimizacji lub neutralizacji są określone w akcie prawa powszechnego lub zasady te są rozproszone w wielu aktach prawnych. Wyjaśnia to trudności w pozyskaniu informacji związanych z tym zagadnieniem.

Szczegółowe omówienie powyższych zagadnień odnośnie poszczególnych państw znajduje się w dalszych częściach raportu.

3. Analiza poszczególnych porządków prawnych

3.1. Australia

Podstawowym aktem prawnych określającym standardy zasad udostępniania informacji publicznej, a także reguły anonimizacyjne w kontekście orzeczeń sądowych jest *Freedom of Information Act* z 1992 r. Prawo dostępu do informacji realizowane jest w Australii na dwa zasadnicze sposoby. Po pierwsze, na instytucje państwowe nałożony został obowiązek publikowania informacji o charakterze publicznym, z czym koresponduje nadane społeczeństwu prawo do złożenia wniosku z żądaniem udostępnienia informacji. Należy zwrócić uwagę, że australijska ustawa wyłącza z kręgu dokumentów, o udostępnienie których można wnioskować, dokumenty administracyjne o charakterze czysto wewnętrznym, czyli takie, które dotyczą jedynie sposobu funkcjonowania danej jednostki, a ponadto dokumenty prywatne, w posiadaniu których jest organ. *Freedom of Information Act* nie określa wprost w słowniczku ustawowym ani w żadnym innym miejscu, jak należy rozumieć kluczowe w tym temacie pojęcie „informacji publicznej”, jednakże można je wyinterpretować z przepisów prawa. Przykładowo w wyżej wymienionej ustawie pojawia się sformułowanie: „Przedmiotem tego aktu jest zapewnienie australijskiej społeczności dostępu do informacji posiadanej przez rząd Australii lub rządu Norfolk Island poprzez obowiązek publikacji przez instytucje oraz zapewniając prawo dostępu do dokumentów”. Ponadto w innej części wspomnianego dokumentu zawarte jest następujące postanowienie: „celem parlamentu jest także zwiększenie świadomości, że informacje posiadane przez rząd są przetwarzane dla celów publicznych oraz że są publicznym dobrem”. Należy zwrócić ponadto uwagę, że w słowniczku ustawowym zawarta została definicja pojęcia „informacja prywatna”, dzięki czemu a contrario można wyinterpretować, co stanowi informację publiczną. „Informacja prywatna” oznacza informację lub opinię (włącznie z informacją będącą częścią bazy danych), bez względu na to, czy prawdziwą czy fałszywą oraz bez względu na to, czy utrwaloną materialnie czy nie, o indywidualnej osobie, której tożsamość jest jasna lub może być wywiedziona z informacji lub opinii. Zatem można przyjąć, iż informacje publiczne to takie informacje, w posiadaniu których są organy władzy Australii lub Norfolk Island o charakterze publicznym oraz nie będące informacjami o indywidualnej osobie, której tożsamość można z owych informacji wywieść.

W przedmiocie publikacji orzeczeń sądowych w Internecie należy na wstępie zaznaczyć, że publikacji podlegają wszystkie orzeczenia sądów i trybunałów na wszelkich poziomach (stanowy/

ponadstanowy) i instancjach. Zdecydowana większość sądów publikuje orzeczenia na własnych stronach internetowych², jednakże zdarza się, że sądy nie prowadzą portali. W takiej sytuacji każdy ma prawo żądać dostępu do informacji w siedzibie sądu. Ponadto w kraju powstał szereg wyszukiwarek internetowych, gromadzących orzeczenia wydane na poziomie stanowym³. Najpopularniejszym serwisem tego rodzaju jest portal <http://www.austlii.edu.au>, który tworzony jest nie przed władze państwa, lecz przez dwa uniwersytety Australijskie (University of Technology Sydney (UTS) i University of NorthSouthWales (UNSW)). Publikowane orzeczenia sięgają co najmniej roku 1982, czyli daty uchwalenia i wejścia w życie *Freedom of Information Act*. Językiem publikacji orzeczeń jest wyłącznie język angielski. Podstawą prawną publikacji orzeczeń jest część II, dział 2, sekcja 8 D wspomnianej już ustawy o następującym brzmieniu: „Instytucja musi opublikować informacje na stronie internetowej poprzez: (a) stworzenie możliwości pobrania jej ze strony www lub (b) opublikowanie na stronie linku do innej strony, z której możliwe będzie pobranie informacji, lub (c) opublikowanie na stronie informacji określających, jak można uzyskać informacje (publiczne)”. W kolejnej sekcji przepisów zawarte zostały reguły anonimizacyjne – otóż nie mogą być publikowane informacje z orzeczeń, które zawierają prywatną informację o indywidualnej osobie, informację dotyczącą spraw działalności gospodarczej, jeżeli publikacja mogłaby narazić tę osobę na szkodę, innego rodzaju informację określoną przez Komisarza ds. Informacji.

3.2. Republika Czeska

Podstawą prawną udostępniania informacji publicznej, a także akt w którym określono związane z tym zagadnieniem zasady jest *Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím*, czyli ustawa z dnia 11 maja 1999 r. o wolnym dostępie do informacji, które weszła w życie w 2000 r. Ustawa zawiera katalog informacji o charakterze negatywnym, zatem takich, które nie podlegają udostępnieniu. Są to informacje tajne oraz dotyczące prywatności, tajemnic handlowych, wewnętrznych procesów danych organów zarządzających, informacji zebranych w celu wydania decyzji, która jeszcze nie została wydana, własności intelektualnej, śledztw i dochodzeń, aktywności sądów i aktywności służb wywiadowczych. Ustawa wskazuje obowiązek biernego upowszechniania informacji na pisemne lub ustne żądanie osób fizycznych lub prawnych w ciągu 15 dni. Organy zobowiązane do udostępniania informacji publicznej to organy rządowe, samorządowe oraz prywatne instytucje zarządzające środkami publicznymi. W przypadku odmowy udzielenia informacji, osobie zainteresowanej przysługuje prawo odwołania się do organu nadrzędnego, a w wyjątkowych wypadkach przysługuje prawo odwołania do sądu. Ponadto istnieje możliwość złożenia skargi do czeskiego odpowiednika Rzecznika Praw Obywatelskich. Zgodnie z przywołaną wcześniej ustawą, organy publiczne zobowiązane są publikować na bieżąco informacje dotyczące ich struktury i procedur, a co roku zobowiązane są dodatkowo pub-

² Przykładowo: <http://www.fedcourt.gov.au/publications/judgments> [dostęp: 18.08.2014 r.].

³ Przykładowo portal zawierający orzeczenia ze stanu New South Wales pod adresem: <http://www.caselaw.nsw.gov.au/home.html> [dostęp: 18.08.2014 r.], portal z orzeczeniami ze stanu Queensland: <http://www.sclqld.org.au/qjudgment/> [dostęp: 18.08.2014 r.], portal z orzeczeniami ze stanu South Australia: <http://www.courts.sa.gov.au/Judgments/Pages/default.aspx> [dostęp: 18.08.2014 r.].

likować raport dotyczących działań, jakie podjęły w zakresie upubliczniana informacji. Natomiast orzecznictwo jest publicznie dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości w zakładce: 'Judikatura' (orzecznictwo)⁴. Praktyczne znaczenie mają przy tym oficjalne wyszukiwarki internetowe w zakresie orzecznictwa Czeskiego Trybunału Konstytucyjnego i sądów powszechnych najwyższej instancji. Za ich pomocą można odnaleźć kompletne orzecznictwo tych sądów. Dzięki nim można również przeszukiwać elektronicznie serwery należące do różnych sądów powszechnych niższych instancji celem uzyskania wykazu wybranych orzeczeń tych sądów. Orzeczenia są publikowane tylko w języku czeskim. W Republice Czeskiej nie istnieje jeden oficjalny bądź prywatny zbiór orzeczeń, w którym systematycznie publikowane byłyby orzeczenia wszystkich sądów Republiki Czeskiej. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego są publikowane w Zbiorze Wyroków i Orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, publikowanym przez wydawnictwo C. H. Beck w Pradze. Jeżeli chodzi o orzeczenia sądów powszechnych, systematycznie publikuje się jedynie wybrane orzeczenia sądów najwyższych, tj. Sądu Najwyższego i Najwyższego Sądu Administracyjnego. Wybrane orzeczenia Sądu Najwyższego oraz jego opinie, które mają na celu zapewnienie spójności orzecznictwa cywilnych i karnych sądów niższej instancji, publikowane są w Zbiorze Orzeczeń Sądowych i Opinii wydawanym przez wydawnictwo LexisNexis w Pradze. Z kolei wybrane wyroki i uchwały Najwyższego Sądu Administracyjnego publikowane są w Zbiorze Orzeczeń Najwyższego Sądu Administracyjnego, wydawanym przez wydawnictwo ASPI w Pradze. Orzecznictwo sądów powszechnych niższych instancji nie jest publikowane systematycznie, a wybrane orzeczenia są czasem publikowane w periodykach prawniczych.

3.3. Finlandia

Relevantnym aktem prawnym z punktu widzenia omawianych zagadnień jest *Act on the Openness of Government Activities* (621/1999). Najważniejszymi założeniami ustawy są: ustanowienie prawa każdego do dostępu do informacji publicznej, nadanie statusu informacji publicznej także dokumentom wydawanym przez zarejestrowane związki religijne, korporacje wykonujące zadania publiczne (np. fundusze emerytalne oraz fundusze użyteczności publicznej), wprowadzenie reguły ustawowego ograniczania dostępu do informacji publicznej jako wyjątku od zasady jawności, dodatkowo wprowadzenie możliwości ograniczenia dostępu do informacji publicznej z przyczyn wyjątkowych, takich jak konieczność obrony bezpieczeństwa narodowego oraz wprowadzenie możliwości publikowania także projektów aktów prawnych. W fińskim porządku prawnym pojęcie informacji publicznej znajduje się w art. 12 Konstytucji Finlandii z dnia 11 czerwca 1999 r. i brzmi następująco: "Dokumenty i zapisy będące w posiadaniu władz są jawne, jeżeli ich jawność nie została ograniczona z ważnych powodów przez ustawę. Każdy ma prawo dostępu do publicznych dokumentów i zapisów". Ponadto dział 2 ustawy numer 621/199 o jawności działań rządu także wspomina o prawie dostępu m.in. do orzeczeń sądowych: „Niniejsza ustawa zawiera postanowienia dotyczące prawa dostępu do oficjalnych dokumentów ze sfery publicznej”. Należy

też zwrócić uwagę na dział 9 ustawy numer 404/1961 o prawie autorskim, zgodnie z którym orzeczenia sądowe i dokumenty o charakterze publicznym zostały wyłączone spod ochrony o charakterze prawnautorskim: „Nie korzystają z ochrony prawnautorskiej: 1. akty prawne i dekrety (...), 4. decyzje i orzeczenia wydane przez organy władzy publicznej lub inne publiczne organy”. W przedmiocie publikacji orzeczeń sądowych należy zaznaczyć, że w Internecie publikowane są, sięgające datą do 2003 r., orzeczenia Sądu Najwyższego, Sądów Apelacyjnych, Sądów Administracyjnych, Sądów Gospodarczych, Sądów Pracy, Sądów Ubezpieczeń Społecznych oraz Trybunałów Europejskich⁵. Większość orzeczeń jest tłumaczona na język fiński i szwedzki. Tłumaczenia niektórych orzeczeń oraz aktów prawnych są dostępne w językach: angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim, rosyjskim i japońskim. Publikowane są tylko orzeczenia wybrane przez pracowników Ministerstwa Sprawiedliwości, a publikacja następuje w bazie orzeczeń i aktów prawnych „Finlex”. Jednakże na stronie internetowej portalu nie się można odnaleźć instrukcji dotyczących kryteriów wyboru, jakimi kierują się osoby dokonujące selekcji. Należy zatem twierdzić, że chodzi o orzeczenia kluczowe, wyznaczające linię orzeczniczą.

3.4. Norwegia

Prawo dostępu do informacji publicznej ustanawia ustawa zasadnicza – Konstytucja Norwegii⁶. W art. 100 Konstytucji została wyrażona zasada, iż każdy ma dostęp do dokumentów administracji publicznej i samorządu oraz prawo do uczestniczenia w posiedzeniach sądów i demokratycznie wybranych organów. Odstępstwo od tej zasady może być wprowadzone przez ustawę, przykładowo dla ochrony prywatności osób fizycznych oraz z innych ważnych powodów. Obowiązkiem władz państwowych jest stworzenie warunków umożliwiających prowadzenie otwartego dyskursu publicznego. Szczegółowa regulacja dostępu do informacji publicznej została zawarta w wymienionych aktach prawnych: ustawa z dnia 19 maja 2006 r. dotycząca prawa dostępu do dokumentów będących w posiadaniu władz publicznych i przedsiębiorstw publicznych (wolność informacji)⁷ oraz w rozporządzeniu do tej ustawy z 17 października 2008 r.⁸, ustawa z dnia 14 kwietnia 2000 r. dotycząca przetwarzania danych osobowych⁹, ustawa z dnia 9 maja 2003 r. dotycząca prawa dostępu do informacji i uczestniczenia w procesach decyzyjnych dotyczących środowiska¹⁰, ustawa z dnia 10 lutego 1967 r. dotycząca procedury w sprawach dotyczących administracji publicznej¹¹, rozporządzenie z dnia 15 grudnia 2006 r.¹² oraz ustawa z dnia 4 grudnia 1992 r. o archiwach¹³. Na mocy niniejszych aktów prawnych dokumenty spraw, sprawozdania, rejestry i inne utrwalone formy działania organów publicznych są z zasady jawne i publicznie dostępne, o ile nie wyłącza tego ustawa. Każda osoba może wystąpić do organów publicznych

⁵ Adres strony internetowej: www.finlex.fi [dostęp: 18.08.2014 r.].

⁶ Oryginalna nazwa to Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814.

⁷ Lov om rett til å innse og dokument i offentlig verksemd (offentleglova) (19.5.2006 No.16).

⁸ Forskrift til offentliglova (offentlegforskrifta) (FOR 17.10.2008 No. 1119).

⁹ Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) (14.4.2000 No.31).

¹⁰ Lov om rett til miljøinformasjon og deltakelse i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet (Miljøinformasjonsloven) (9.5. 2003 No. 31).

¹¹ Lov om behandlingsmåten i forvaltningsaker (forvaltningsloven) (10.2.1967).

¹² Forskrift til forvaltningsloven (forvaltningslovsforskriften) (FOR 15.12.2006 No. 1456).

¹³ Lov om arkiv (arkivlova) (4.12.1992 No.126).

⁴ <http://www.justice.cz/> [dostęp: 18.08.2014 r.], <http://www.nssoud.cz/Uvod/art/1> [dostęp: 18.08.2014 r.].

o udostępnienie dokumentów lub informacji przechowywanej w bazach danych prowadzonych przez organy publiczne. Osoba żądająca dostępu do dokumentów nie musi powoływać się przy tym na podstawę prawną, nie musi podawać także numeru sprawy, ani nazwy dokumentu. Jedynym wymogiem jest przedstawienie opisu sprawy, umożliwiającego odnalezienie określonych dokumentów czy informacji. Organ może wyłączyć dostęp do dokumentów dotyczących toczącego się postępowania jeśli ustali, że dostęp do dokumentów w obecnym stanie sprawy, może prowadzić do mylnego wrażenia o danej sprawie oraz gdy dostęp do nich może być szkodliwy dla oczywistych interesów publicznych lub prywatnych. Jeśli istotne interesy publiczne lub prywatne tak wskazują, dostęp do dokumentów może być odroczone do czasu, gdy informacje trafią do osoby, której dotyczą. Odmowa dostępu do dokumentów powinna być sporządzona na piśmie oraz powinna zawierać uzasadnienie odmowy ze wskazaniem przepisu prawa, na podstawie którego organ wydał decyzję odmowną. Od decyzji odmownej można się odwołać do organu nadrzędnego nad organem wydającym decyzję. Informacje uzyskane od organów publicznych mogą być wykorzystane w dowolnym celu, który nie narusza przepisów prawa lub praw osób trzecich. Dostęp do dokumentów jest z zasady bezpłatny, osobne przepisy mogą jednak wprowadzać wyjątki od tej zasady.

Prawo norweskie nie definiuje pojęcia informacji publicznej. Przyjęta regulacja odnosząca się do dostępu do dokumentów będących w posiadaniu władz publicznych i przedsiębiorstw publicznych posługuje się jednak tym terminem. Ustawa z dnia 19 maja 2006 r. dotycząca prawa dostępu do dokumentów, będących w posiadaniu władz publicznych i przedsiębiorstw publicznych zawiera jedynie definicję ustawową dokumentu. „Dokument oznacza każdą logicznie ograniczoną ilość informacji przechowywaną w postaci do późniejszego czytania, słuchania, prezentowania, przesyłania i tym podobne”¹⁴. Dalej ustawa stanowi, iż dokumentami w rozumieniu ustawy są „dokumenty otrzymane przez organ lub złożone do organu, lub które zostały sporządzone przez organ, a które odnoszą się do obszaru działalności lub odpowiedzialności organu”¹⁵.

Publikacją orzeczeń sądowych w Internecie zajmuje się od roku 1995 fundacja *Lovdata*. Na stronie internetowej fundacji¹⁶ publikowane są na bieżąco orzeczenia Sądu Najwyższego (*Høyesterett*) oraz sądów apelacyjnych (*lagmannsrett*). Nowe orzeczenia są dostępne bezpłatnie przez okres 6 miesięcy od dnia publikacji w przypadku orzeczeń Sądu Najwyższego oraz 4 miesięcy w przypadku orzeczeń sądów apelacyjnych. Dostęp do orzeczeń archiwalnych jest dostępny odpłatnie, po zakupieniu subskrypcji *Lovdata Pro*. Opłaty pokrywają między innymi koszty anonimizacji orzeczeń¹⁷. System *Lovdata Pro* oferuje ponadto dostęp do pełnego orzecznictwa Sądu Najwyższego od roku 1836, wszystkich decyzji sądów apelacyjnych od roku 1993, wybranych decyzji od roku 1870, wybranych decyzji Sądu Dystryktowego w Oslo od roku 2002 i innych sądów dystryktowych

od roku 2004, a także wybranych archiwalnych orzeczeń sądów dystryktowych od roku 1880, orzeczeń Sądu pracy od roku 1916 oraz orzeczeń dotyczących zabezpieczenia społecznego od roku 1989. Bieżące orzeczenia są także publikowane na stronach internetowych: Sądu Najwyższego pod adresem <http://www.domstol.no/hoyesterett>. Pełne teksty orzeczeń są dostępne dla spraw zakończonych od roku 2008, natomiast dla lat 2000-2008 opublikowane zostały jedynie streszczenia orzeczeń. Dostępne są także orzeczenia sądu pracy: <http://www.arbeidsretten.no>. Pełne teksty orzeczeń dostępne są przez rok od ich opublikowania. Wyroki z reguły nie są tłumaczone na języki obce. Jednak w przypadkach spraw o wyjątkowym dużym znaczeniu lub kiedy dana sprawa cieszy się zainteresowaniem międzynarodowej opinii publicznej, *Lovdata* może przetłumaczyć orzeczenie na język angielski. Orzeczenia, zarówno te publikowane na stronie *Lovdata* jak i Sądu Najwyższego oraz Sądu pracy są anonimizowane. Reguły anonimizacyjne nie zostały udostępnione publicznie przez żaden z tych podmiotów.

3.5. Francja

Analizując francuski system udostępniania informacji publicznej należy przede wszystkim sięgnąć do Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela. Zgodnie z jej art. XIV: „Wszyscy obywatele mają prawo bezpośrednio lub przez swych przedstawicieli stwierdzać zachodzącą potrzebę podatku powszechnego, swobodnie zezwalać nań, jako też określać jego wysokość, wymiar, sposób ściągania oraz czas trwania”. Ponadto według art. XV: „Społeczeństwo ma prawo żądać sprawozdania z działalności od każdego urzędnika publicznego”. Relewantnym źródłem prawa jest także ustawa nr 78-753 z dnia 17 lipca 1978 r. dotyczącej różnych środków usprawnienia stosunków między służbą publiczną a społeczeństwem, a także szereg przepisów wykonawczych: zarządzenie nr 88-465 z 28 kwietnia 1988 w sprawie procedury dostępu do dokumentów administracyjnych, zarządzenie nr 79-834 z 22 września 1979 wprowadzające art. 9 ustawy nr 78-753 w odniesieniu do swobody dostępu do dokumentów administracyjnych, zarządzenie nr 78-1136 z 6 grudnia 1978 w sprawie Komitetu ds. Dostępu do Dokumentów Publicznych, zarządzenie nr 2001-493 z 6 czerwca 2001 wprowadzające art. 4 ustawy nr 78-753 w odniesieniu do środków powielania dokumentów administracyjnych. Wśród innych źródeł prawnych regulujących omawiane kwestie należy wymienić: ustawę nr 2000-321 z 12 kwietnia 2000 r. w sprawie praw obywateli w stosunkach z władzami administracji publicznej, ustawę nr 78-17 z 6 stycznia 1978 r. w sprawie przetwarzania danych i prawa do prywatności. 21 oraz ustawę nr 79-18 z 3 stycznia 1979 r. w sprawie zarządzania archiwami publicznymi. Zgodnie z powyżej powołanymi przepisami, francuskie prawo zezwala obywatelom na dostęp do takich dokumentów jak: akta spraw, raporty, protokoły, opracowania czy dane statystyczne, które pochodzą od władz państwowych, jednostek samorządu terytorialnego, instytucji publicznych oraz publicznych i prywatnych organizacji, które zarządzają mieniem państwowym. Należy jednak pamiętać, iż nawet dokumenty stanowiące informację publiczną mogą być objęte ochroną prawa autorskiego i jako takie, nie mogą być przez podmiot, który je uzyskał, wykorzystywane w celach komercyjnych. Oczywiście za informację publiczną, podlegającą udo-

¹⁴ „Med dokumentermeintei logisk avgrensa informasjonsmengd som er lagra på eit medium for seinare lesing, lytting, framsyning, overføring eller liknande.

¹⁵ „Saksdokument for organet er dokument som er komne inn til eller lagde fram for eit organ, eller som organet sjølv har oppretta, og som gjeld ansvarsmådet eller verksemda til organet.

¹⁶ <http://lovdata.no/register/dommer> [dostęp: 18.08.2014 r.].

¹⁷ K. FrankoAas, *Sentencing in the Age of Information: From Faust to Macintosh*, Psychology Press 2005, s.100.

stąpieniu nie są uznawane wszelkie dokumenty znajdujące się w posiadaniu wyżej wymienionych podmiotów. Prawo francuskie określa, iż wyłączeniu podlegają m.in. sprawozdania z posiedzeń zgromadzeń parlamentarnych, rekomendacje wydane przez Radę Stanu, dokumenty francuskiej Najwyższej Izby Kontroli oraz dokumenty odnoszące się do postępowań prowadzonych przez ombudsmána. Dotyczy to także wszelkich dokumentów wykorzystywanych w celu przygotowania decyzji administracyjnej dopóty, dopóki ta ostatnia nie zostanie wydana. Ustawa przewiduje także obligatoryjne wyłączenie spod udostępnienia dokumenty, których ujawnienie mogłoby zaszkodzić obronie narodowej lub polityce zagranicznej państwa. Prezentowany akt prawny ukonstytuował Komisję ds. Dostępu do Dokumentów Publicznych (*Commission d'Accès aux Documents Administratifs*, dalej: CADA), która jest niezależnym organem administracyjnym czuwającym nad przestrzeganiem prawa do informacji publicznej. CADA została wyposażona w kompetencje nadzorcze w stosunku do organów władzy publicznej i w tym zakresie może wydawać zalecenie, pozbawione jednak mocy wiążącej. Francuski ustawodawca dość niechętnie nakłada obligatoryjne wymogi rozpowszechniania informacji publicznych. Tym samym, przepisy koncentrują się głównie na udostępnianiu informacji publicznej na odpowiedni wniosek. Prawo obywateli do dostępu i/lub wnioskowania o modyfikację ich danych osobowych przewiduje art. 3 ogólnej ustawy z 17 lipca 1978 r. Przepis ten jest jednak stosowany po pierwszej ocenie danych dostępnych na podstawie przepisów ustawy nr 78-17 z 6 stycznia 1978 r. w sprawie przetwarzania danych i prawa do prywatności. W przypadku informacji środowiskowych, kodeks środowiskowy odnosi to zagadnienie do ustawy z 17 lipca 1978 r., dotyczącej ogólnego prawa do dostępu do dokumentów. Należy ponadto zwrócić uwagę, iż w prawie francuskim nie zostało zdefiniowane pojęcie informacji/dokumentu publicznego, jednakże w owym porządku prawnym funkcjonuje pojęcie dokumentu administracyjnego w ustawie nr 78-753 z dnia 17 lipca 1978 r. dotyczącej różnych środków usprawnienia stosunków między służbą publiczną, a społeczeństwem. Definicja dokumentu administracyjnego brzmi następująco: „za dokumenty administracyjne w rozumieniu rozdziału I, III i IV niniejszego tytułu, niezależnie od ich daty, miejsca przechowywania, formy i wsparcia, uważa się dokumenty wytworzone lub otrzymane w trakcie wykonywania służby publicznej przez Państwo, władze lokalne oraz inne odpowiedzialne podmioty prawa publicznego lub prawa prywatnego. W skład tych dokumentów wchodzi rejestr, raporty, badania, statystyki, dyrektywy, instrukcje, okólniki, dokumenty i odpowiedzi na szczeblu ministerialnym, korespondencje, opinie, prognozy i decyzje”. Orzeczenia zaliczające się do dokumentów o charakterze publicznym, udostępniane są od 1990 r. w głównej bazie orzecznictwa¹⁸. Na mocy Dekretu nr 2002-1064 z dnia 7 sierpnia 2002 r. w sprawie usługi publicznej przekazu prawa drogą internetową publikowane jest orzecznictwo Rady Konstytucyjnej w językach francuskim, angielskim, niemieckim i hiszpańskim, Sądu Najwyższego w językach angielskim, arabskim, japońskim, chińskim, rosyjskim, a ponadto Sądów Administracyjnych oraz Krajowego Sądu Azylu. Celem udostępnienia orzeczeń sądowych w Internecie stworzono witrynę o nazwie

Légifrance (<http://www.legifrance.gouv.fr>), która to działa pod nadzorem sekretarza generalnego rządu i obsługiwana przez Zarząd Dzienników Urzędowych. Strona ta zapewnia bezpośrednio lub pośrednio dostęp do wszystkich danych, o których mowa w art. 1 wspomnianej wyżej ustawy.

3.6. Hiszpania

Zasady dostępu do informacji publicznej w Hiszpanii zawarte zostały w ustawie z dnia 9 grudnia 2013 roku o przejrzystości, publicznym dostępie do informacji oraz dobrych praktykach rządowych (*Ley 19/2013, de 9 de diciembre, de transparencia, acceso a la información pública y buen gobierno*, dalej zwana LDIAIP). Według ustawy, informacje generowane, zarządzane lub będące w posiadaniu organów wykonawczych, ustawodawczych, wymiaru sprawiedliwości są uważane za dobro publiczne, w związku z czym powinny być dostępne dla każdego. Z kręgu przedmiotowego powinny zostać wyłączone takie dane, które ze swej natury są klasyfikowane jako informacje o statusie tzw. „ograniczonym”. Można bowiem ograniczyć dostęp do informacji, jeżeli ich udostępnienie może zadziałać na: szkodę bezpieczeństwa narodowego, relacji zagranicznych, równości stron w postępowaniu przed sądem, interesów gospodarczych i innych wymienionych w tym przepisie (art. 14 LDIAIP). Stosowanie ograniczeń będzie uzasadnione, gdy będzie to proporcjonalne do jego przedmiotu i celu ochrony, a także okoliczności sprawy, w szczególności gdy wystąpi nadrzędny interes publiczny lub prywatny, który uzasadnia ograniczenie dostępu do informacji. Jeśli informacja zawiera poufne dane, do których stosuje się ustęp 3 artykułu 7 ustawy 15/1999 z dnia 13 grudnia lub dane odnoszące się do popełnienia przestępstwa, dostęp może być dozwolony tylko za wyraźną zgodą powoda lub jeśli został objęty decyzją z mocą prawną. Gdy informacje nie zawierają poufnych danych, organ, do którego wniosek wpłynął może zdecydować o dostępie do tych informacji, biorąc pod uwagę uzasadniony interes publiczny w ujawnieniu informacji oraz prawa osób, których dane są zawarte we wniosku, w tym ich podstawowe prawo do ochrony danych osobowych. Przy dokonywaniu oceny sąd weźmie w szczególności pod uwagę zapewnienie największej gwarancji praw osób poszkodowanych w wypadku, gdy dane zawarte w tym dokumencie mogą mieć wpływ na prywatność, bezpieczeństwo lub dane te odnoszą się do nieletnich. Prawo dostępu do informacji publicznej zostało uwzględnione również w art. 105b Konstytucji Hiszpanii. Prawdą jest, że ten przepis konstytucyjny nie odnosi się do wszystkich informacji publicznych, ale wskazuje jedynie prawo obywateli do dostępu do archiwów i rejestrów administracyjnych oraz wprowadza ogólne granice dla jego wykonywania (wpływ na bezpieczeństwo i obronę, badanie przestępstw i prywatność). W każdym razie oznacza uznanie konstytucyjne prawa dostępu do informacji, a to stanowić może podstawę dla prawodawców do regulowania określonych treści. Artykuł 37 ustawy 30/1992 z dnia 26 listopada dotyczącej systemu prawnego administracji publicznej i procedur administracyjnych reguluje generalną zasadę praw obywateli do dostępu do dokumentów, które stanowią część akt spraw. Artykuł ten wyklucza prawo dostępu do dokumentów zawierających dane osoby, której prywatność podlega ochronie ze względu na uzasadniony i bezpośredni interes. Określa również, że prawo

¹⁸ <http://www.legifrance.gouv.fr/Sites/Juridictions> [dostęp: 18.08.2014 r.].

dostępu jest ograniczone względami interesu publicznego, osób trzecich, jeśli ich interesy bardziej zasługują na ochronę lub gdy ograniczenie zostanie ustalone przez prawo. Artykuł 35h daje obywatelom prawo dostępu do dokumentacji i archiwów administracji publicznej na zasadach określonych w Konstytucji Hiszpanii i innych ustaw szczególnych. Ustawa o Władzy Sądowniczej w swoim artykule 560 ust. 10a stanowi, że kompetencją Rady Generalnej Sądownictwa jest „oficjalne ogłaszanie wyroków i innych postanowień, które zostaną powzięte przez Sąd Najwyższy i pozostałe organy sądownicze. W tym celu Rada Generalna Sądownictwa, po raporcie odpowiednich władz, ustawi przy pomocy przepisu sposób, w miały jaki mają być tworzone elektroniczne księgi orzeczeń, ich rekompilacja, przyjęcie, rozpowszechnienie i poświadczenie, aby czuwać nad ich nienaruszalnością, autentycznością i dostępem do nich, a także aby zapewnić wypełnianie prawodawstwa w materii ochrony danych osobowych”. Aby spełnić postanowienia tej ustawy, Rada Generalna Sądownictwa stworzyła w 1997 roku Centrum Dokumentacji Sądowej (CENDOJ), z siedzibą w San Sebastián. Ukształtowanie tego nowego serwisu publicznego służącego dostępowi do Orzecznictwa stworzonego w różnych organach sądowniczych w optymalnych warunkach technicznych, a także ze specjalną ochroną osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych. Oparte jest w przepisach i na opinii wytworzonej przez zróżnicowane plany, deklaracje programowe o charakterze politycznym oraz na normach stworzonych w różnych kręgach. Do bazy danych CENDOJ należy dołączyć bazę Dziennika Urzędowego, który zawiera informacje o orzecznictwie konstytucyjnym. Odnośnie orzecznictwa Sądu Najwyższego, CENDOJ stworzył platformę technologiczną, w którą wpisany jest w system wyszukiwania informacji oparty na kartach. Podczas dokonywania konsultacji otworzy się karta o nazwie „wyniki” („resultados” – na karcie pojawiają się otrzymane wyniki) oraz inna karta o nazwie „wyszukiwanie” („busquénda” – która pozwoli w dowolnym momencie przejść do formularza wyszukiwania). Wyszukiwarka pozwala w sposób szybki i bezpieczny dostać się do wszystkich orzeczeń sądowych wydanych przez Sąd Najwyższy. Poszukiwanie orzeczeń może odbywać się przez nagłówki, które identyfikują lub klasyfikują wspomniane orzeczenia lub poprzez dowolne fragmenty tekstu (wolne pola tekstu). Ponadto posiada możliwość dotarcia bezpośrednio do 50 ostatnich rezolucji z każdego orzecznictwa poprzez kliknięcie na klawisze, które pojawiają się w dolnej części interfejsu. W ten sposób istnieje możliwość przejścia do ostatnich postanowień, które zostały otrzymane i włączone do bazy danych, która tworzy źródło orzecznictwa. Strona internetowa oferuje dostęp do orzeczeń Sądu Najwyższego. Orzecznictwo tego sądu publikowane jest w całości w Internecie, w sposób swobodny i bezpłatny, tak aby można się było z nim zapoznać. Publikowane są teksty orzeczeń w całości, z pominięciem danych osobowych, przede wszystkim teksty rezolucji, a ponadto orzeczenia innych sądów. Wyżej wspomniana ustawa stanowi, że Rada Generalna Sądownictwa będzie uprawniona do oficjalnego publikowania wyroków i innych rezolucji, które zostaną wydane przez Sąd Najwyższy i pozostałe sądy. Wyroki są podawane do wiadomości publicznej w formie pliku PDF – przyjęcie takiego formatu pliku jako zasady, ma zapewnić łatwą obsługę i jak najbardziej powszechny dostęp do orzeczeń. Zdolność do rozpowszechniania informacji innym

osobom jest związana z zaleceniem nr R (95) 11 Komitetu Ministrów Rady Europy, przyjętym w dniu 11 września 1995 r. w sprawie wyboru, przetwarzania, prezentacji plików sądowych i zautomatyzowania dokumentów prawnych. Stwierdza ono, że „pełna znajomość prawa we wszystkich krajach jest jednym z podstawowych warunków sprawiedliwego stosowania prawa” i że „społeczeństwo i prawnicy w szczególności powinni mieć dostęp do tych nowych metod informacji”, dodając ponadto, że wszelkie kwestie ochrony prywatności i danych prywatnych powstające w systemach informatycznych prawnych muszą zostać rozwiązane zgodnie z prawem krajowym i zgodnie z zasadami Konwencji o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych (Konwencja nr 108 Rady Europy).

3.7. Holandia

Zasady udostępniania informacji publicznej w holenderskim porządku prawnym zostały określone w art. 110 Konstytucji Królestwa Holandii z 28 marca 1814 r., który stanowi, że „organy rządowe powinny przestrzegać prawa społeczeństwa do informacji według zasad określonych przez Ustawę Parlamentarną¹⁹. Także ustawa z 31 października 1991 r. o publicznym dostępie do informacji rządowej (*Wet Openbaarheid van Bestuur*) zobowiązuje władze administracyjne do aktywnego rozpowszechniania informacji rządowej oraz dostarczania informacji na żądanie²⁰. Art. 3.1. tej ustawy stanowi, iż „każda osoba może złożyć wniosek o informacje zawarte w dokumentach dotyczących kwestii związanych z administracją do organu administracyjnego lub na ręce czynnej instytucji, służby lub przedsiębiorstwa rządowego²¹. W prawie krajowym Holandii zostało zdefiniowane pojęcie informacji publicznej – jest to informacja, która znajduje się w dowolnym dokumencie rządowym lub w dowolnym dokumencie służącym do pracy strukturalom rządowym dla celów innych niż początkowe cele w ramach zadań publicznych, dla których został stworzony.

Natomiast obowiązek publikacji orzeczeń sądowych wynika z art. 121 Konstytucji Królestwa Holandii, który stanowi: „Z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie, rozprawy sądowe odbywają się publicznie, a wyroki zawierają uzasadnienie. Wyrok ogłasza się jawnie²². Publikowane orzeczenia są anonimizowane. Reguły anonimizacji określa ustawa z dnia 6 lipca 2000 r. ustanawiająca przepisy w sprawie ochrony danych osobowych²³”. Dane osobowe powoda i pozwanego w wyrokach są chronione przez ich zastąpienie literą lub neutralnym określeniem. Nie oznacza to, że osoby zaangażowane nie mogą być zidentyfikowane na podstawie anonimowych wypowiedzi w procesie. Nazwy przedsiębiorstw należących do podmiotu prawnego, takich jak na przykład: stowarzyszenia, czy fundacje nie są anonimowe, chyba że prowadzą do identyfikacji konkretnej osoby. Dotyczy to również osób, które są profesjonalnie zaangażowane

¹⁹ P. Bednarz, Najlepsze praktyki w zakresie konsultacji społecznych w Holandii, s. 8, źródło: <http://www.dobrerzadzenie.iped.pl/pliki/holandia.pdf> [dostęp: 18.08.2014 r.].

²⁰ Ustawy o informacji, polityka dostępu do informacji rządowych oraz projekty rozwiązań w tej dziedzinie w państwach członkowskich Unii Europejskiej, tłum. I. Budzyńska, s. 44, http://biurosej.gov.pl/teksty_pdf_00/mid-290.pdf [dostęp: 18.08.2014 r.].

²¹ Tłumaczenie własne na podstawie: *Wet van 31 oktober 1991, houdenderegelenbetreffende de openbaarheid van bestuur*, <http://wetten.overheid.nl/BWBR0005252> [dostęp: 18.08.2014 r.].

²² Konstytucja Królestwa Holandii, op. cit.

²³ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0011468> [dostęp: 18.08.2014 r.].

w procedurę (nazwiska sędziów, prawników, tłumaczy, ekspertów). Nazwy organów sądowych i administracyjnych nie są anonimowe w orzeczeniach cywilnych i administracyjnych, pod warunkiem, iż przez tą nazwę nie ma możliwości identyfikacji z konkretną osobą. Władze publiczne oraz inne podmioty publiczne, takie jak niezależne organy administracyjne i prawne w związku z pełnieniem obowiązków ustawowych nie są anonimowe, nawet jeżeli sami są zainteresowani lub oskarżeni. Edycji (zmianie) podlegają wszystkie dane, które bezpośrednio identyfikują osobę fizyczną. W praktyce oznacza to, że zastępuje się np. nazwę (firmę), adres i miejsce zamieszkania (siedziby), miejsce urodzenia, daty urodzenia, numery ubezpieczenia społecznego, numery podatkowe, numery paszportów, numery tablic rejestracyjnych, numery dowodów osobistych, oznaczenia katastralne – są usuwane (chyba że orzeczenie dotyczy sporów w zakresie planowania przestrzennego) numery bronii. W sprawach dotyczących pornografii dziecięcej nie podaje się żadnych nazw plików (np. jpg albo avi). Zamiast tego stosuje się opis np. „[plik 1]”. Strony sporu są opisane w sposób wskazujący, jaką rolę pełnią w procesie (np. powód, pozwany). Wyjątek od powyższej reguły występuje w prawie rodzinnym, gdzie wykorzystuje się pojęcie „kobiety” bądź „mężczyzny”. Oprócz tego stosuje się również takie zwroty jak: córka skarżącej, oskarżony księgowy, matka oskarżonego²⁴. Publikacji w Internecie²⁵ podlegają orzeczenia następujących organów: Sądu Najwyższego (*Hoge Raad*, od 1996 r.), sądów tzw. *rechtbanken* (od 1998 r.), sądów tzw. *gerechtshoven* (od 1996 r.), Rady Państwa (*Raad van State* od 1998 r.), Centralnego Zarządu Apelacyjnego (*Centrale Raad van Beroep* od 1999 r.) oraz Izby Handlu i Przemysłu (*College van Beroep voor het bedrijfsleven* od 1998 r.).

3.8. Hong Kong

Chińska Republika Ludowa w wyniku przywrócenia zwierzchności nad suwerennością Hong Kongu, podjęła decyzję o ustanowieniu Specjalnego Regionu Administracyjnego Hong Kongu zgodnie z artykułem 31 Konstytucji Chińskiej Republiki Ludowej oraz według zasady „jedno państwo, dwa systemy”, system socjalistyczny i polityka/zasady nie są już wykonywane w Hong Kongu (Preambuła do Konstytucji Hong Kongu²⁶, uchwalona: 4 kwietnia 1990 r., wejście w życie: 1 lipca 1997 r.). Hong Kong w dalszym ciągu jest jedną z jurysdykcji na świecie, które nie ma (w Konstytucji) wolności do informacji o ustawodawstwie ani jej archiwum. W celu ochrony praw obywateli do dostępu do informacji publicznej, Hong Kong uchwalił Kodeks o dostępie do informacji publicznej²⁷. „Kodeks o dostępie do informacji publicznej” został wprowadzony w dniu 1 marca 1995 r. jako formalna podstawa do udostępniania informacji, o niektórych instytucjach rządowych. Następnie został zastosowany do całego Rządu od dnia 23 grudnia 1996 r. Kodeks, jak inne wewnętrzne regulacje, nie został uchwalony przez władzę usta-

wodawczą (*LegCo*) i posiada minimalny status prawny. Agencje rządowe wymienione w załączniku A są zobowiązane do powoływania urzędników ds. dostępu do informacji, którzy udzielają informacji na wnioski obywateli o dostęp do informacji rządowych. W Kodeksie może być przewidziana opłata za udostępnienie takich informacji. Dodatkowo Kodeks nie wymaga prowadzenia przez rząd archiwizacji informacji. Kodeks ma zastosowanie do całego rządu, biur i departamentów. Kodeks określa, jakie informacje muszą być udostępnione publicznie oraz zasady postępowania z wnioskami o dostęp do innych (pozostałych) rządowych informacji. Uzupełnieniem kodeksu jest „Przewodnik interpretacji i zastosowania”²⁸, który pomaga wydziałom/departamentom postępować zgodnie z Kodeksem. Publiczny dostęp do informacji publicznych prowadzony przez Rząd rozwija zrozumienie polityki i podejmowanych decyzji, odpowiedzialność za decyzje i działania, świadomość udziału usług publicznych w sprawach publicznych oraz zaufanie do administracji publicznej.

W ustawodawstwie Hong Kongu nie można odnaleźć definicji pojęcia informacji publicznej. W art. 1.4 Kodeksu o dostępie do informacji został określony jedynie katalog informacji dotyczących każdego z departamentów/instytucji publicznej, które mają być publikowane lub dostępne publicznie regularnie. I tak, zgodnie z powyższym artykułem, każdy departament/instytucja publiczna/urząd publikuje co roku dane szczegółowe dotyczące jego organizacji, informacje dotyczące świadczonych usług, wykonanie swoich zobowiązań oraz zakres w jakim zostały te zobowiązania spełnione. Ponadto publikuje lub udostępnia do wglądu pod wskazanymi miejscami listę zapisów/rejestrów/danych według kategorii, listę informacji opublikowanych lub w inny sposób udostępnionych, zarówno bezpłatnych jak i płatnych, razem z opłatą za dostęp za informacje dostępne jedynie na wniosek/nie w zwykłym trybie publikowanych/zwyczajowo publikowanych. Rząd Hong Kongu ma duży wpływ na udostępnianie online²⁹ ustawodawstwa i orzeczeń sądowych poprzez system BLIS (*Bilingual Laws Information System* – System Informatyczny Dwujęzycznego Prawa)³⁰. System został stworzony i jest aktualizowany przez Departament Sprawiedliwości oraz System Referencji Prawnej Sądownictwa (*Legal Reference System of Judiciary*)³¹. Wyroki, które mają istotne znaczenie jako precedensy prawne w kwestiach prawnych, praktyki i procedury sądów, i interesów publicznych z poniższych sądów wydanych w latach 1946 i 1948, a od 1966 r. są dostępne na stronie internetowej. W normalnym toku wydarzeń wyrok jest opublikowany na stronie internetowej w terminie 3 dni roboczych od jego wydania. Sprawy o dużym znaczeniu lub ze względu na interes publiczny, zostają umieszczone w kategorii „Nowo dodane orzeczenia sądowe” tego samego dnia, w którym są orzeczone³². W celu uzyskania kopii wyroku, który nie jest dostępny na stronie internetowej, można skierować wniosek do właściwego rejestru sądowego z uzasadnieniem. Opłata może być pobierana od zatwierdzenia wniosku. Wniosek jest dostępny do pobrania na stronie³³. Wymiar sprawiedliwości rozpoczął w sierpniu 2008 publikację na stronie internetowej chińskich

²⁴ Hol. Wet van 6 juli 2000, houdende regels inzake de bescherming van persoonsgegevens, <http://www.rechtspraak.nl/Uitspraken-en-Registers/Uitspraken/Anonimiseringsrichtlijn/Pages/default.aspx> [dostęp: 18.08.2014 r.].

²⁵ <http://www.rechtspraak.nl> [dostęp: 18.08.2014 r.].

²⁶ The Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China, http://www.basiclaw.gov.hk/en/basiclawtext/images/basiclaw_full_text_en.pdf [dostęp: 18.08.2014 r.].

²⁷ <http://www.access.gov.hk/doc/code.pdf> [dostęp: 18.08.2014 r.] oraz <http://www.access.gov.hk/en/code.htm> [dostęp: 18.08.2014 r.].

²⁸ <http://www.access.gov.hk/doc/guidelines.pdf#page=1> [dostęp: 18.08.2014 r.].

²⁹ <http://legalref.judiciary.gov.hk/lrs/common/ju/judgment.jsp> [dostęp: 18.08.2014 r.].

³⁰ <http://www.legislation.gov.hk/eng/index.htm> [dostęp: 18.08.2014 r.].

³¹ <http://legalref.judiciary.gov.hk/lrs/common/ju/judgment.jsp> [dostęp: 18.08.2014 r.].

³² <http://mediation.judiciary.gov.hk/lrs/en/help/helpfaq.html> [dostęp: 18.08.2014 r.].

³³ http://www.judiciary.gov.hk/en/crt_services/pphlt/pdf/ati.pdf [dostęp: 18.08.2014 r.].

wyroków o dużej wartości orzeczniczej wraz z ich tłumaczeniem na język angielski, które zostały wydane po 1995 roku.

Począwszy od 1 stycznia 2009 r. wymiar sprawiedliwości rozpoczął tworzenie bazy danych uzasadnień wyroków zarówno Sądu Najwyższego jak i Sądu Rejonowego dla celów archiwalnych. Baza danych uzasadnień wyroków wydanych w Sądzie Rejonowym została ustanowiona w marcu 2012 r.³⁴. Administracja Sądowa istnieje, aby służyć społeczeństwu w ramach dostępnych środków. W związku z tym, rozpoznając potrzebę społeczeństwa do odpowiedniej informacji na temat Sądownictwa, świadczy usługi zgodnie z zasadami polityki i decyzji, które dotyczą zarówno jednostek jak i społeczeństwa w całości. Przepisy Kodeksu o dostępie do informacji publicznej określają zakres informacji, które zostają udostępnione oraz w jaki sposób stają się dostępne zwyczajowo/rutynowo oraz na zapytanie/wniosek, a także określają procedury do ich publikacji. Kodeks również określa procedury odwoławcze oraz zażalenie/skargowe, w przypadku gdy obywatel uważa że przepisy Kodeksu nie zostały właściwie zastosowane³⁵.

3.9. Irlandia

Freedom of Information Act z 1997 r. określa zasady udostępniania informacji publicznych w Irlandii, w szczególności zobowiązuje departamenty rządowe, organy służby zdrowia, władze miejscowe oraz inne organy publiczne do publikowania informacji o swojej działalności i udostępniania tych informacji obywatelom. We wspomnianej ustawie uregulowano uprawnienia obywateli oraz skorelowane z tymi uprawnieniami obowiązki władz publicznych. Obywatelom Irlandii przysługuje prawo dostępu do informacji dotyczących ich osoby, znajdujących się w posiadaniu organów publicznych lub departamentów rządowych, a także poprawiania swoich danych osobowych, zawartych w rejestrach publicznych, jeśli są one niekompletne, nieprawdziwe lub wprowadzające w błąd. Ponadto Irlandczycy mają prawo otrzymania uzasadnienia decyzji dotyczących ich osoby. Natomiast władze publiczne mają obowiązek publikowania informacji wskazanych w ustawie, m.in. informacji o strukturze i zasadach funkcjonowania, uprawnieniach i obowiązkach organu, czy rodzajach prowadzonych rejestrów. Irlandzka ustawa Freedom of Information Act nie zawiera definicji informacji publicznej. W ustawie określa się jedynie katalog informacji, które mają być publikowane przez organy publiczne. Katalog ten ma jednak charakter otwarty, ponieważ organy władzy publicznej mogą publikować wszelkie inne informacje, które organ uzna za istotne dla ułatwienia korzystania z prawa dostępu do informacji³⁶.

Orzeczenia sądów irlandzkich są zamieszczane w Internecie na stronach Służby Sądowniczej Irlandii³⁷, Brytyjskiego i Irlandzkiego Instytutu Informacji Prawnej³⁸, a także stronach poszczególnych sądów, np. Sądu Najwyższego w Irlandii.³⁹ Zarówno na stronie Służby Sądowniczej Irlandii oraz Brytyjskiego i Irlandzkiego Instytutu Informacji Prawnej publikowane są orzeczenia Sądu Naj-

wyższego (*the Supreme Court*), Apelacyjnego Sądu Karnego (*the Court of Criminal Appeal*) oraz Wysokiego Sądu (*the High Court*). Orzeczenia tych sądów zasadniczo publikowane są w Internecie od początku XXI wieku oraz w języku angielskim.

Zasady publikacji orzeczeń w Irlandii są różne w zależności od tego, czy chodzi o orzeczenia, których ogłoszenie zostało odroczone (tzw. *reserved judgments*) lub orzeczenia wydawane niezwłocznie po zakończeniu postępowania. Pierwsze z nich obligatoryjnie publikowane są w specjalnych rejestrach prowadzonych przez Służbę Sądowniczą Irlandii. Dotyczy to orzeczeń Sądu Najwyższego, Wysokiego Sądu, sądów okręgowych i rejonowych w sprawach cywilnych. Te drugie publikowane są jedynie wtedy, gdy dotyczą kwestii prawa albo gdy tak postanowi sąd wydający wyrok⁴⁰.

Stosowanie reguł anonimizacyjnych nie jest zasadą. Orzeczenia anonimizowane są, jeśli wymaga tego ustawa lub tak postanowi sąd. W praktyce anonimizacji podlegają orzeczenia, jeśli sprawa toczyła się z wyłączeniem jawności, wyrok zawiera szczególnie chronione dane osobowe dotyczące strony, pokrzywdzonego lub świadków.⁴¹

3.10. Malta

Zasady udostępniania informacji publicznej zawarto w ustawie pod nazwą *Freedom of Information Act* która weszła w życie 1 września 2012 roku. Zgodnie ze wspomnianym wyżej dokumentem prawnym, dostęp do informacji mają rezydenci na Malcie lub posiadający taki status przez co najmniej 5 lat i którzy posiadają obywatelstwo Malty, innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Co do zasady dostęp do informacji jest bezpłatny jednak mogą występować opłaty związane z procesem udostępniania dokumentów. Informacje o opłacie zostają przekazane przez odpowiednią instytucję po otrzymaniu formularza o dostęp do informacji publicznej. Koszt nigdy nie przekracza 40 euro (cennik regulują *Fees Charged by Public Authorities for Access to Documents Regulations* z 2010 roku). Po otrzymaniu informacji wnioskujący o dostęp do informacji publicznej ma 20 dni roboczych na przekazanie określonej opłaty, a jeśli wpłata nie zostanie dokonana wniosek uznany zostanie za nieważny. Jeżeli nie została naliczona żadna opłata instytucje publiczne powinny wydać żądany dokument w przeciągu 10 dni roboczych licząc od dnia wydania decyzji o udostępnieniu. W maltańskim porządku prawnym pojęcie „dokument” oznacza każdą rzecz, która jest w posiadaniu władzy publicznej, na których informacje zostały zarejestrowane w jakiegokolwiek formie, w tym danych elektronicznych, obrazów i innych modeli redukcyjnych reprezentacja wizualna, zapisy audio lub video, niezależnie od tego, czy informacje te mogą być odczytane, czy można je widzieć, usłyszeć lub pobierać z lub bez pomocy jakiegokolwiek innego urządzenia lub przedmiotu. Informacją publiczną w brzmieniu ustawy są więc wszystkie dokumenty niezależnie od ich formy (papierowej, elektronicznej, zapisanej na nośnikach audio, video lub przy pomocy innych nośników informacji), będące w posiadaniu przez organy publiczne.

W przedmiocie zagadnienia publikacji orzecznictwa sądowego należy poczynić uwagę, iż jest ono publikowane na stro-

³⁴ http://www.judiciary.gov.hk/en/legal_ref/judgments.htm [dostęp: 18.08.2014 r.].

³⁵ Wersja oryginalna: The Code also sets out procedures for review or complaint if a member of the public considers that the provisions of the Code have not been properly applied. The Code can be accessed at <http://www.access.gov.hk>

³⁶ Art. 15 ust. 1 lit. h irlandzkiej ustawy z 1997 r. o prawie dostępu do informacji [Freedom of Information Act].

³⁷ <http://www.courts.ie/> [dostęp: 18.08.2014 r.].

³⁸ <http://www.bailii.org/> [dostęp: 18.08.2014 r.].

³⁹ <http://www.supremecourt.ie/> [dostęp: 18.08.2014 r.].

⁴⁰ https://e-justice.europa.eu/content_member_state_case_law-13-ie-maximizeMS-pl.do?member=1 [dostęp: 18.08.2014 r.].

⁴¹ Ibidem.

nie internetowej⁴². Wszystkie orzeczenia dostępne są w jednym z oficjalnych języków Malty a publikacji na stronie podlegają orzeczenia wszystkich sądów i trybunałów. Portal zawiera archiwum wszystkich orzeczeń od 1 stycznia 2001 roku na stronie znajdują się również wybrane orzeczenia od 1944 roku

3.11. Niemcy

W Niemczech przepisy odnoszące się do zasad udostępniania informacji publicznej znajdują się zarówno w Konstytucji⁴³, jak i aktach prawnych o zasięgu ogólnokrajowym oraz poszczególnych krajów związkowych (landów). Przykładem takiego przepisu, obowiązującego w całej Republice Federalnej Niemiec jest § 29 ust. 1 Verwaltungsverfahrensgesetz, na podstawie którego organy władzy publicznej mają zapewnić każdej osobie będącej stroną postępowania administracyjnego możliwość wglądu do akt dotyczących tego postępowania, o ile jest to nie zbędne dla dochodzenia lub obrony jej interesu prawnego. Odmowa jest możliwa wyłącznie w określonych przypadkach.

Na poziomie całego państwa obowiązuje ustawa o prawie do informacji (Informationsfreiheitsgesetz). We wspomnianej ustawie znajduje się definicja informacji publicznej, zgodnie z którą informacją publiczną są wszelkie zapisy służące dla celów publicznych niezależnie od sposobu ich utrwalenia. Projekty oraz notatki, które nie mają stanowić części akt, nie są informacją publiczną. Dostęp do informacji podlega pewnym ograniczeniom. Przykładowo dostęp do danych osobowych osób trzecich jest możliwy tylko w przypadku, gdy interes wnioskodawcy przeważa nad prawnie chronionym interesem osoby trzeciej. Ustawa zawiera również katalog wyłączeń prawa do informacji. W razie odmowy udzielenia informacji, od decyzji w tym przedmiocie przewidziano postępowanie odwoławcze. W Niemczech udostępnienie informacji publicznych jest zasadniczo odpłatne, ale nie dotyczy to prostych informacji. Zasadą jest również udostępnianie informacji w formie elektronicznej, przede wszystkim dotyczy to wykazów dostępnych zbiorów informacji oraz akt.

Orzecznictwo sądów niemieckich jest publikowane w Internecie. Wyszukiwanie ułatwiają wyszukiwarki internetowe umożliwiające przeszukiwanie orzeczeń według określonych kryteriów. Dostępne są orzeczenia Federalnego Trybunału Konstytucyjnego (Bundesverfassungsgericht)⁴⁴, Federalnego Trybunału Sprawiedliwości (Bundesgerichtshof)⁴⁵, Federalnego Sądu Administracyjnego (Bundesverwaltungsgericht)⁴⁶, Federalnego Trybunału Finansowego (Bundesfinanzhof)⁴⁷, Federalnego Sądu Społecznego (Bundessozialgericht)⁴⁸ oraz Federalnego Sądu Pracy (Bundesarbeitsgericht)⁴⁹. Dostęp do tych orzeczeń zapewniają strony domowe poszczególnych sądów. Sądy na poziomie krajów związkowych również umieszczają orzeczenia sądów znajdujących się

na terenie ich jurysdykcji. Przykładowo dla kraju związkowego Nadrenia – Północna Westfalia istnieje wyszukiwarka orzeczeń sądów dla całego obszaru tego landu.

Regułą jest, że orzeczenia są dostępne w języku niemieckim. Wyjątkiem są niektóre orzeczenia Federalnego Sądu Administracyjnego dotyczące prawa azylu i prawa imigracyjnego, które są zamieszczane także w języku angielskim.

O potrzebie publikowania orzeczeń przez sądy wypowiedział się Federalny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 26 lutego 1997 r.⁵⁰ Sąd wskazał, że obowiązkowi publikacji podlegają wszystkie orzeczenia sądów, jeśli istnieje lub potencjalnie istnieje interes w dostępie do tego orzeczenia. W orzeczeniu odwołano się do zasady państwa prawnego, zasady demokracji oraz podziału władz. Orzeczenia konkretyzują normy prawne zawarte w ustawach, dlatego publikacja orzeczeń ma podobne znaczenie jak publikacja tekstów norm prawnych. Z zasady demokratycznego państwa wynika, że obywatele powinni mieć dostęp do orzeczeń, aby umożliwić im m.in. publiczną krytykę tych orzeczeń. Obowiązek publikacji orzeczeń sądów wynika również z zasady jawności postępowania oraz ogłaszania orzeczeń. Powinien być realizowany zarówno przez sądy wyższej, jak i niższej instancji.

Z tego samego wyroku Federalnego Sądu Administracyjnego wynika obowiązek sądów anonimizowania i neutralizowania publikowanych orzeczeń. Obowiązek ten nakłada powinność przestrzegania przepisów o uprawnieniach stron postępowania sądowego (np. wspomniany przepis § 29 Verwaltungsverfahrensgesetz), ochrony danych osobowych oraz tajemnicy podatkowej.

3.12. Rumunia

Zasady udostępniania informacji publicznej w Rumunii zostały uregulowane na poziomie konstytucyjnym, jak i ustawowym. Zgodnie z art. 31 Konstytucji Rumunii dostęp do wiadomości publicznych powinien być nieograniczony dla każdego obywatela tego kraju. Już w Konstytucji Rumunii wskazuje się jednak na pewne ograniczenia tego obowiązku. Władze publiczne są zobowiązane do udostępniania informacji w ramach swoich kompetencji, w zakresie spraw publicznych oraz spraw dotyczących indywidualnych interesów jednostki, a także dostarczane informacje powinny być poprawne. Ponadto prawo do informacji nie powinno szkodzić środkom podjętym dla ochrony młodych ludzi lub bezpieczeństwa narodowego. Prawo dostępu do informacji publicznej zostało uszczegółowione w ustawie Legea 544/12 din 12 octombrie 2001 privind liberul acces la informațiile de interes public (Ustawa o wolnym dostępie do informacji publicznej). Ustawa zawiera wykaz informacji, które władza publiczna ma obowiązek publikować z urzędu, m.in. główne zasady funkcjonowania i organizacji władz publicznych, informacje dotyczące struktury organizacji, planu pracy, godzin przyjęć petentów, źródeł finansowania, a także państwowe poglądy i strategię. Każda osoba ma prawo złożenia wniosku celem uzyskania dostępu do tych informacji, z tym że taki wniosek musi spełniać określone w ustawie wymogi formalne. Nie ma przy tym znaczenia, czy wniosek zostanie złożony ustnie czy pisemnie, ale złożenie wniosku w formie ustnej wiąże się z pewnymi ograniczeniami np.

⁴² <http://www.justiceservices.gov.mt/courtservices/judgements/search.aspx?func=all> [dostęp: 18.08.2014 r.].

⁴³ art. 5 Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (BGBl. I S. 1478).

⁴⁴ <http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen.html> [dostęp: 18.08.2014 r.].

⁴⁵ <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/list.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=Aktuell&Sort=12288> [dostęp: 18.08.2014 r.].

⁴⁶ <http://www.bverwg.de/entscheidungen/entscheidungen.php> [dostęp: 18.08.2014 r.].

⁴⁷ <http://www.bundesfinanzhof.de/entscheidungen/entscheidungen-online> [dostęp: 18.08.2014 r.].

⁴⁸ <http://juris.bundessozialgericht.de/cgi-bin/rechtsprechung/list.py?Gericht=bsg&Art=en&Datum=2013> [dostęp: 18.08.2014 r.].

⁴⁹ <http://juris.bundesarbeitsgericht.de/cgi-bin/rechtsprechung/list.py?Gericht=bag&Art=en> [dostęp: 18.08.2014 r.].

⁵⁰ Wyrok Federalnego Sądu Administracyjnego z dnia 26 lutego 1997, sygn. akt 6 C 3.96, źródło: <http://www.bverwg.de/entscheidungen/entscheidung.php?ent=260297U6C3.96.0> [dostęp: 18.08.2014].

uwzględnieniu godzin przyjmowania wniosków. Dopuszczalne jest złożenie wniosku również elektronicznie, jeśli warunki techniczne na to pozwalają. Ustawowo określono także termin, w którym wniosek powinien zostać rozpoznany (tj. od 10 do 30 dni w zależności od skomplikowania wniosku, z możliwością przedłużenia tego terminu o kolejne 10 dni). Jeśli rozpatrzenie wniosku wiąże się z powstaniem pewnych kosztów, ponosi je wnioskodawca. Chodzi przykładowo o sytuację, gdy udzielenie informacji wymaga odtworzenia dokumentów.

Prawo dostępu do informacji publicznej podlega ograniczeniom wskazanym w ustawie. Informacje mogą zostać utajnione, na przykład ze względu na bezpieczeństwo państwa, obronę narodową, porządek i bezpieczeństwo publiczne lub są to informacje dotyczące postępowania karnego lub śledztwa, jeżeli ujawnienie tych informacji mogłoby zagrozić wynikowi śledztwa oraz jeżeli groziłoby to ujawnieniem tajnych informacji, zagrażałoby życiu i zdrowiu jednostki w trakcie oraz po ukończeniu śledztwa, a także jeśli zachodzą inne przyczyny określone w przepisach. Odpowiedzialność związana z podjęciem środków ochrony informacji wskazanych wyżej spoczywa na władzach publicznych i na organizacjach, w posiadaniu których takie informacje się znajdują. Za nierealizowanie tych obowiązków przewidziano sankcje. Wnioskodawca, który czuje się pokrzywdzony w związku z działaniem władzy publicznej bądź organizacji, może złożyć zażalenie do kierownika danej jednostki w ciągu 30 dni od udzielenia informacji. Jeżeli dana osoba uważa jednak, że pozbawiono ją prawa do informacji publicznej, może skierować sprawę do sądu administracyjnego właściwego według swojego miejsca zamieszkania bądź głównej siedziby jednostki, której sprawa dotyczy. Wnioskodawca jest również w tym przypadku ograniczony 30-dniowym terminem, liczonym od dnia uzyskania informacji.

W wyżej opisanej ustawie zdefiniowano, co rozumiane jest pod pojęciem informacji publicznej. Informacja publiczna oznacza każdą informację, która odnosi się lub jest rezultatem działania władz publicznych bądź organizacji publicznych, niezależnie od kształtu, formy, sposobu przekazania tej informacji. Poza tym rumuńska ustawa zawiera również definicję informacji osobistych.

Zasadniczo, orzeczenia sądów rumuńskich są publikowane w Internecie, w całości jedynie w języku rumuńskim. Niektóre strony udostępniające orzeczenia prowadzone są w języku angielskim, czy francuskim, ale nie dotyczy to samej treści rozstrzygnięć sądowych. W Internecie można zapoznać się zarówno z orzeczeniami sądów i trybunałów ogólnopaństwowych, takich jak Trybunał Konstytucyjny, czy Sąd Najwyższy w Rumunii, jak i sądów o lokalnym lub regionalnym obszarze działania. Orzeczenia udostępniają sądy apelacyjne, okręgowe oraz rejonowe, z tym, że rozstrzygnięcia tych dwóch ostatnich publikowane są za pośrednictwem strony Ministerstwa Sprawiedliwości.

Zasady prawne publikacji orzeczeń zostały określone w ustawie z dnia 9 listopada 1998 r. w sprawie organizacji Dziennika Urzędowego Rumunii, czyli w oryginale legea 202/1998 privind organizarea Monitorului Oficial al României. Zasadniczo orzeczenia publikowane są w Dzienniku Urzędowym Rumunii, za którego prowadzenie odpowiedzialny jest rząd. Dokumenty, które podlegają obowiązkowi publikacji w tym Dzienniku składane są do Sekretariatu Generalnego Rządu, ale dopuszczalne jest także złożenie ich w formie elektronicznej, przy użyciu bezpiecznego podpisu elektronicznego opatrzonego certyfikatem. Dziennik Urzędowy Rumunii prowadzony jest zarówno w for-

mie tradycyjnej (papierowej), jak i elektronicznej. Dostęp do dokumentów, w tym orzeczeń, umieszczanych w Dzienniku jest płatny, ale koszty mogą ponosić osoba, która wnosi o publikację określonych dokumentów lub państwo. Publikacje zamieszczane w Internecie mogą być umieszczane nieodpłatnie przez 10 dni, a stały dostęp do dokumentów dotyczy tylko ich streszczeń.

3.13. Szwecja

Prawo dostępu do informacji publicznej w Szwecji reguluje przede wszystkim ustawa o wolności prasy [The Freedom of The Press Act (1949: 105) – Tryckfrihetsförordningen]. Ustawa ta zawiera otwarty katalog ograniczeń prawa do informacji, m.in. z przyczyn zapobiegania i ścigania przestępstw lub innych ważnych powodów⁵¹. Wszelkie ograniczenia prawa dostępu informacji publicznej muszą wynikać jednak wprost z ustawy lub innego aktu prawnego. Ustawa określa także sposób uzyskiwania informacji z dokumentów urzędowych. Zasadniczo takie dokumenty udostępniane są bezpłatnie oraz na wniosek. Wniosek o udostępnienie informacji publicznej składa się do organu władzy, w której posiadaniu znajduje się wnioskowany dokument. Ten też organ decyduje, czy wnioskowany dokument udostępni, czy omówi jego udostępnienie. Zasada ta podlega pewnym ograniczeniom w odniesieniu do dokumentów związanych z bezpieczeństwem państwa.

W prawie szwedzkim definicja informacji publicznej ściśle wiąże się z pojęciem dokumentu urzędowego. Informacją publiczną jest dokument urzędowy w szerokim znaczeniu i może być przedstawiony w formie pisemnej (wydruku), obrazu, nagrania lub innej formie umożliwiającej odbiór, np. za pomocą urządzeń technicznych. Dokument urzędowy rozumiany jest więc jako obiekt zawierający w sobie pewną informację oraz znajdujący się w posiadaniu władzy publicznej lub jest to obiekt, który jest traktowany jako otrzymany bądź sporządzony przez organy władzy publicznej na podstawie odrębnych przepisów.

W Szwecji istnieje oficjalna baza internetowa zawierająca: orzeczenia Sądu Najwyższego, sądów apelacyjnych, Sądu Ochrony Środowiska, Naczelnego Sądu Administracyjnego, sądów administracyjnych, sądów patentowych i sądów do spraw migracyjnych. Mimo szerokiego zakresu sądów udostępniających wydane orzeczenia, nie wszystkie ich rozstrzygnięcia są publikowane w Internecie. Powszechnie dostępne są jedynie orzeczenia istotne z punktu widzenia sądownictwa i dostępu do informacji prawnej, a więc takie, które można nazwać precedensowymi.

Koordinacją i nadzorem nad prawidłowością publikowanych danych zajmuje się specjalnie wyselekcjonowany organ sądu administracyjnego – tzw. Urzędy Koordinacji (Samordningsmyndigheten). Urzędy Koordinacji są odpowiedzialne za zarządzanie, aktualizację stron oraz jej zabezpieczenie. Jednym z zadań Urzędu Koordinacji, które wykonywane jest wspólnie z organami posiadającymi określone informacje, jest uzgadnianie, które dane podlegają publikacji.

Oprócz oficjalnej bazy orzeczeń dostępne są inne komercyjne portale prawnicze, które są odpłatne, ale poza stworzonymi własnymi bazami orzeczeń, udostępniają również przepisy, komentarze, czy glosy.

Podstawę prawną publikacji orzeczeń w Internecie stanowi rozporządzenie Rättsinformationsförordning (1999: 175). Rozporzą-

⁵¹ Art. 23 The Freedom of The Press Act.

dzenie to uzupełnia akty o randze ustawowej, regulujące prawo dostępu do informacji, czy zagadnienia ochrony danych osobowych. Ponadto we wspomnianym rozporządzeniu wskazano, co stanowi treść informacji prawnej, kto jest odpowiedzialny za te informacje, osoby odpowiedzialne za koordynację systemu oraz zakres informacji, które udostępniane są nieodpłatnie, a także uszczegóławia przepisy dotyczące danych osobowych.

Szwedzkie przepisy wyczerpująco wyjaśniają proces anonimizacji publikowanych orzeczeń. Normy dotyczące anonimizacji zawarte są w Personal Data Act (Personuppgiftslag 204: 1998) i w rozporządzeniu Rättsinformationsförordning (1999: 175). Przepisy w tym zakresie przyjęte w Szwecji są wyrazem kompromisu między transparentnością systemu orzecznictwa a konstytucyjnie zagwarantowaną ochroną prywatności i bezpieczeństwa danych osobowych. Art. 22 rozporządzenia Rättsinformationsförordning (1999: 175) określa, które dane mogą znaleźć się w treści publikowanych orzeczeń oraz ograniczenia z tym związane. W publikowanych orzeczeniach można umieszczać: nazwiska, tytuły, płeć członków składu orzekającego, sekretarzy, ekspertów, a także przedstawicieli władzy. Oznaczenie stron niespełniających powyższych wymagań może odbyć się jedynie za ich zgodą. Dane osobowe wrażliwe dane osobowe mogą być publikowane, gdy jest to niezbędne dla zrozumienia orzeczenia, osoba, której te dane dotyczą wyraziła na to zgodę, a także w innych przypadkach wskazanych w ustawie.

3.14. Wielka Brytania

Zasady udostępniania informacji publicznej zostały zawarte w *Freedom of Information Act* z roku 2000. Każdy podmiot publiczny jest zobowiązany do dopasowania prac do zawartych w ustawie przepisów, m.in. poprzez wydanie regulaminu udostępniania informacji publicznych. Oprócz definicji ogólnej władz publicznych podlegającym obowiązkowi ujawnienia dokumentów publicznych w Wielkiej Brytanii występują również ich wyczerpujący wykaz. W pewnych okolicznościach podmioty z sektora prywatnego kierujące służbami publicznymi mogą podlegać przepisom prawa o dostępie do dokumentów publicznych. Ponadto podmioty mogą zostać uznane za władze publiczne dla odpowiednich części ich prac. Każda osoba ma prawo do wniesienia prośby o udostępnienie konkretnej informacji publicznej, jednakże jest wprowadzona instytucja wyłączenia (ustawodawstwo brytyjskie zawiera wykaz 23 wyłączeń). Sądy nie są jednak zobligowane do publikowania swoich orzeczeń (prócz Sekcji Cywilnej *Court of Appeal* i *Administrative Court*, które jest zobowiązane do udostępnienia portalowi orzeczeń o największej merytorycznej wartości). Nie są tłumaczone na języki obce, jednak można znaleźć tam orzeczenia nie tylko z Wielkiej Brytanii. Portal www.bailii.org założono w marcu 2000 roku. Nie ma także konkretnej podstawy prawnej publikacji orzeczeń sądowych, wskazówek w tym przedmiocie dostarcza jednak *Administration of Justice Act* z 1960, gdzie w sekcji dwunastej mowa o tym, że: „publikacja informacji związanej z postępowaniem przed tajnym posiedzeniem jakiegokolwiek sądu, nie powinna sama z siebie być obrazą sądu [...]”, następnie zaś wymienia wyjątki od tej zasady.

4. Podsumowanie

Tabela 1. Podstawy prawne dla udostępniania informacji publicznych w wybranych państwach⁵²

Lp.	Państwo	Akty prawne regulujące zasady udostępniania informacji publicznej		
		Konstytucja	Ustawy	Akty wykonawcze
1.	Australia	+	Freedom of Information Act z 1992 r.	b.d.
2.	Czechy	+	Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím	b.d.
3.	Finlandia	+	Act on the Openness of Government Activities (621/1999)	b.d.
4.	Norwegia	+	Ustawa z dnia 19 maja 2006 r. dotycząca prawa dostępu do dokumentów będących w posiadaniu władz publicznych i przedsiębiorstw publicznych (wolność informacji), ustawa z dnia 14 kwietnia 2000 r. dotycząca przetwarzania danych osobowych, ustawa z dnia 9 maja 2003 r. dotycząca prawa dostępu do informacji i uczestniczenia w procesach decyzyjnych dotyczących środowiska, ustawa z dnia 10 lutego 1967 r. dotycząca procedury w sprawach dotyczących administracji publicznej oraz ustawa z dnia 4 grudnia 1992 r. o archiwach	rozporządzenie z 17 października 2008 r., rozporządzenie z dnia 15 grudnia 2006 r.

⁵² Oznaczenia użyte w tabelach: „+” – tak, „-” – nie, „b.d.” – brak danych.

5.	Francja	b.d.	ustawa nr 78-753 z dnia 17 lipca 1978 r. dotycząca różnych środków usprawnienia stosunków między służbą publiczną a społeczeństwem, ustawę nr 2000-321 z 12 kwietnia 2000 r. w sprawie praw obywateli w stosunkach z władzami administracji publicznej, ustawę nr 78-17 z 6 stycznia 1978 r. w sprawie przetwarzania danych i prawa do prywatności. 21 oraz ustawę nr 79-18 z 3 stycznia 1979 r. w sprawie zarządzania archiwami publicznymi	zarządzenie nr 88-465 z 28 kwietnia 1988 w sprawie procedury dostępu do dokumentów administracyjnych, zarządzenie nr 79-834 z 22 września 1979 wprowadzające art. 9 ustawy nr 78-753 w odniesieniu do swobody dostępu do dokumentów administracyjnych, zarządzenie nr 78-1136 z 6 grudnia 1978 w sprawie Komitetu ds. Dostępu do Dokumentów Publicznych, zarządzenie nr 2001-493 z 6 czerwca 2001 wprowadzające art. 4 ustawy nr 78-753 w odniesieniu do środków powielania dokumentów administracyjnych
6.	Hiszpania	+	Ustawa z dnia 9 grudnia 2013 roku o przejrzystości, publicznym dostępie do informacji oraz dobrych praktykach rządowych (Ley 19/2013, de 9 de diciembre, de transparencia, acceso a la información pública y buen gobierno)	b.d.
7.	Holandia	+	Ustawa z 31 października 1991 r. o publicznym dostępie do informacji rządowej (Wet Openbaarheid van Bestuur)	b.d.
8.	Hong Kong	-	Kodeks o dostępie do informacji publicznej	b.d.
9.	Irlandia	+	Freedom of Information Act z 1997 r.	b.d.
10.	Malta	+	Freedom of Information Act	b.d.
11.	Niemcy	+	ustawa o prawie do informacji, niemiecki Kodeks postępowania administracyjnego	b.d.
12.	Rumunia	+	Ustawa z 12 października 2001 r. o wolnym dostępie do informacji publicznej, ustawa z dnia 9 listopada 1998 r. w sprawie organizacji Dziennika Urzędowego Rumuni	b.d.
13.	Szwecja	+	The Freedom of The Press Act (1949:105)	Rozporządzenie Rättsinformationsförordning (1999:175)
14.	Wielka Brytania	-	Freedom of Information Act z 2000 r.	Regulaminy wewnętrzne udostępniania informacji publicznych

Tabela 2. Definicja informacji publicznej w wybranych państwach

Lp.	Państwo	Definicja informacji publicznej	Definicja informacji prywatnej
1.	Australia	Brak	Informacja prywatna oznacza informację lub opinię (włącznie z informacją będącą częścią bazy danych), bez względu na to czy prawdziwą czy fałszywą oraz bez względu na to czy utrwaloną materialnie czy nie, o indywidualnej osobie, której tożsamość jest jasna, lub może być wywiedziona z informacji lub opinii.
2.	Czechy	b.d.	b.d.

3.	Finlandia	Dokumenty i zapisy będące w posiadaniu władz są jawne, jeżeli ich jawność nie została ograniczona z ważnych powodów przez ustawę.	b.d.
4.	Norwegia	brak	b.d.
5.	Francja	brak	b.d.
6.	Hiszpania	b.d.	b.d.
7.	Holandia	Informacja, która znajduje się w dowolnym dokumencie rządowym lub w dowolnym dokumencie służącym do pracy strukturom rządowym dla celów innych niż początkowe cele w ramach zadań publicznych, dla których został stworzony	b.d.
8.	Hong Kong	brak	b.d.
9.	Irlandia	brak	b.d.
10.	Malta	Wszystkie dokumenty niezależnie od ich formy (papierowej, elektronicznej, zapisanej na nośnikach audio, video lub przy pomocy innych nośników informacji), będące w posiadaniu przez organy publiczne.	b.d.
11.	Niemcy	Wszelkie zapisy służące dla celów publicznych niezależnie od sposobu ich utrwalenia. Projekty oraz notatki, które nie mają stanowić części akt, nie są informacją publiczną.	b.d.
12.	Rumunia	Każda informacja, która odnosi się lub jest rezultatem działania władz publicznych bądź organizacji publicznych, niezależnie od kształtu, formy, sposobu przekazania tej informacji.	+
13.	Szwecja	Informacją publiczną jest dokument urzędowy w szerokim znaczeniu i może być przedstawiony w formie pisemnej (wydruku), obrazu, nagrania lub innej formie umożliwiającej odbiór, np. za pomocą urządzeń technicznych. Dokument urzędowy rozumiany jest jako obiekt zawierający w sobie pewną informację oraz znajdujący się w posiadaniu władzy publicznej lub jest to obiekt, który jest traktowany jako otrzymany bądź sporządzony przez organy władzy publicznej na podstawie odrębnych przepisów.	b.d.
14.	Wielka Brytania	b.d.	b.d.

Tabela 3. Udostępnianie orzeczeń sądowych w Internecie w wybranych państwach – sądy udostępniające orzeczenia oraz podmioty zajmujące się ich udostępnianiem

Lp.	Państwo	Sądy, których orzeczenia są udostępniane w Internecie w danym państwie	Podmioty udostępniające orzeczenia w danym państwie
1.	Australia	sądy i trybunały na wszelkich poziomach (stanowym/ ponadstanowym) i instancjach	- University of Technology Sydney (UTS) i University of NorthSouthWales (UNSW), http://www.austlii.edu.au
2.	Czechy	Trybunał Konstytucyjny, Sąd Najwyższy, Naczelny Sąd Administracyjny, sądy powszechne,	- Ministerstwo Sprawiedliwości http://www.justice.cz , - oficjalne strony poszczególnych sądów lub trybunałów
3.	Finlandia	Sąd Najwyższy, Sąd Apelacyjny, sądy administracyjne, sądy gospodarcze, sądy pracy, sądy ubezpieczeń społecznych oraz Trybunałów Europejskich	- Ministerstwo Sprawiedliwości – „Finlex”
4.	Norwegia	Sąd Najwyższy, sądy apelacyjne, sądy dystryktowe, sądy pracy, sądy orzekające ws. zabezpieczenia społecznego	- fundacja Lovdata, http://lovdata.no/register/dommer , - oficjalne strony poszczególnych sądów lub trybunałów

5.	Francja	Rada Konstytucyjnej, Sąd Najwyższy, sądy administracyjne oraz Krajowy Sąd Azylu	- Zarząd Dzienników Urzędowych, nadzorowany przez sekretarza generalnego rządu, strona „Légifrance” http://www.legifrance.gouv.fr
6.	Hiszpania	Sąd Najwyższy, inne sądy Hiszpanii	- Centrum Dokumentacji Sądowej (CENDO)), - baza Dziennika Urzędowego
7.	Holandia	Sąd Najwyższy, sądy tzw. rechtbanken (dystryktowe), sądy tzw. gerechtshoven (apelacyjne), Rada Państwa, Centralny Zarząd Apelacyjny oraz Izba Handlu i Przemysłu	b.d.
8.	Hong Kong	Sąd Najwyższy, sądy rejonowe	- BLIS (Bilingual Laws Information System – System Informatyczny Dwujęzycznego Prawa), stworzony przez Departament Sprawiedliwości oraz System Referencji Prawnej Sądownictwa
9.	Irlandia	Sąd Najwyższy, Apelacyjny Sąd Karny, Wysoki Sąd, sądy okręgowe, sądy rejonowe	- Służba Sądownicza Irlandii, - Brytyjski i Irlandzki Instytut Informacji Prawnej, www.bailii.org - strony poszczególnych sądów
10.	Malta	Sądy i trybunały Malty	- Ministerstwo Sprawiedliwości, kultury i samorządu, http://www.justiceservices.gov.mt/
11.	Niemcy	Federalny Trybunał Konstytucyjny, Federalny Trybunał Sprawiedliwości, Federalny Sąd Administracyjny, Federalny Trybunał Finansowy, Federalny Sąd Społeczny oraz Federalny Sądy Pracy, a także sądy rejonowe, krajowe i Wyższe Sądy Krajowe	- strony poszczególnych sądów, - strony poszczególnych krajów związkowych, np. www.nrw.de - strona prywatna https://dejure.org/
12.	Rumunia	Trybunał Konstytucyjny, Sąd Najwyższy, sądy apelacyjne, okręgowe oraz rejonowe	- Ministerstwo Sprawiedliwości
13.	Szwecja	Sąd Najwyższy, sądy apelacyjne, Sąd Ochrony Środowiska, Naczelny Sąd Administracyjny, sądy administracyjne, sądy patentowe i sądy do spraw migracyjnych	- Urzędy Koordynacji - portale prywatne
14.	Wielka Brytania	Sądy apelacyjne, sądy administracyjne	Brytyjski i Irlandzki Instytut Informacji Prawnej, www.bailii.org

Tabela 4. Anonimizacja orzeczeń w wybranych państwach i podstawa prawna anonimizacji

Lp.	Państwo	Czy w danym państwie zostały określone zasady anonimizacji orzeczeń?	Podstawa prawna dla anonimizacji orzeczeń
1.	Australia	+	Freedom of Information Act z 1992 r.
2.	Czechy	b.d.	b.d.
3.	Finlandia	b.d.	b.d.
4.	Norwegia	nie zostały udostępnione	-
5.	Francja	b.d.	-
6.	Hiszpania	b.d.	-
7.	Holandia	+	ustawa z dnia 6 lipca 2000 r. ustanawiająca przepisy w sprawie ochrony danych osobowych
8.	Hong Kong	b.d.	-
9.	Irlandia	udostępnione częściowo	b.d.
10.	Malta	b.d.	b.d.

11.	Niemcy	+	przepisy o uprawnieniach stron postępowania sądowego (np. wspomniany przepis § 29 Verwaltungsverfahrensgesetz), ochronie danych osobowych oraz tajemnicy podatkowej
12.	Rumunia	b.d.	b.d.
13.	Szwecja	+	Personal Data Act (Personuppgiftslag 204:1998), rozporządzenie Rättsinformationsförordning (1999:175)
14.	Wielka Brytania	b.d.	b.d.

Tabela 5. Języki orzeczeń sądowych udostępnianych w Internecie

Lp.	Państwo	Języki, w których dostępne są orzeczenia sądowe danego państwa
1.	Australia	angielski
2.	Czechy	czeski
3.	Finlandia	fiński, szwedzki, czasami są dostępne tłumaczenia na język angielski, niemiecki, francuski, hiszpański, rosyjski i japoński
4.	Norwegia	norweski, niektóre orzeczenia tłumaczone są na język angielski
5.	Francja	zasadniczo francuski, ale orzecznictwo Rady Konstytucyjnej dostępne jest w językach francuskim, angielskim, niemieckim i hiszpańskim, a orzeczenia Sądu Najwyższego również w językach angielskim, arabskim, japońskim, chińskim, rosyjskim
6.	Hiszpania	hiszpański
7.	Holandia	holenderski
8.	Hong Kong	b.d.
9.	Irlandia	angielski
10.	Malta	angielski, maltański
11.	Niemcy	niemiecki, niektóre orzeczenia dostępne są w języku angielskim
12.	Rumunia	rumuński
13.	Szwecja	szwedzki
14.	Wielka Brytania	angielski

5. Zakończenie

W raporcie przeanalizowano 14 państw, w większości europejskich. Mimo, że pojęcie informacji publicznych i zasady ich udostępniania w każdym z nich są różne, standardem jest przynajmniej częściowe publikowanie orzeczeń sądowych w Internecie. Niniejszy raport stanowi zestawienie zagadnień związanych z udostępnianiem informacji publicznych ogólnie oraz bezpośrednio z tym powiązanymi kwestiami publikacji orzeczeń sądów. Nie wszystkie punkty wspomnianego na początku formularza udało się porównać w wyczerpujący sposób, co wynika zarówno z różnorodnych zasad w zakresie prawa do informacji przyjętych przez analizowane państwa, jak i odmiennego opracowania omawianego tematu przez osoby biorące udział w projekcie, którego efektem jest ten raport.

Abstract

The conditions for providing public information, publication of judicial decisions and the rules of making them anonymous – the summary report, an analysis of a selected national orders

The aim of the report is to analyse the rules of providing public information, with a focus on the publication of judicial decisions in a selected countries. The report contains four parts: the introduction to the subject tackled in the report (point 2), then a detailed description of specific countries (point 3), a table summary of the issues discussed in the report (point 4) and the conclusion (point 5). Information presented in the report was gained through a 6-question survey. The questions respectively referred to: rules on providing public information in a selected country, definition of public information in a studied legal system, and then rules and legal basis for the publication of judicial decisions on the Internet, rules of making judicial decisions anonymous, and also sources on which the questions were based.

JACEK GOŁACZYŃSKI

OCHRONA INTERESÓW STRON STOSUNKÓW OBLIGACYJNYCH, A ZGLOBALIZOWANA WŁADZA GOSPODARCZA I KORPORACYJNA

I

Prawo umów stanowiące część prawa cywilnego, odgrywa fundamentalną rolę w ramach gospodarki rynkowej, regulując stosunki społeczne związane ściśle z obrotem gospodarczym. Z uwagi na przedmiot regulacji prawa umów, należy zauważyć, że w istocie reguluje ono określoną część rzeczywistości społecznej, podlegającej ścisłym uwarunkowaniom i wpływom czynników natury ekonomicznej. Ponadto należy mieć na uwadze, że rozwój środków komunikacji elektronicznej sprawił, iż obrót gospodarczy uległ znaczącym przeobrażeniom. Wystarczy chociażby wskazać, na dane podkreślające, iż handel elektroniczny w coraz większym stopniu zastępuje tradycyjną wymianę gospodarczą. Pojawia się wobec tego niezwykle ważne pytanie, a mianowicie, czy prawo umów stanowiące podstawowy mechanizm prawny w zakresie regulacji obrotu gospodarczego, jest przystosowane do wyzwań, jakie wiążą się z rozwojem handlu elektronicznego. Ponadto kolejnym pytaniem jakie wiąże się z rozwojem handlu elektronicznego, a w konsekwencji prawa umów elektronicznych jest problematyka jawności obrotu oraz ochrony informacji w ramach obrotu elektronicznego. Należy bowiem pamiętać, że przepisy składające się na tzw. prawo umów tworzone były przed rewolucją informatyczną, jaka dokonała się na przestrzeni ostatnich lat. Unaocznic może to fakt, że jeszcze 20 lat temu telefon komórkowy stanowił nowinkę zastrzeżoną do użytku dla jedynie wąskiego grona odbiorców, podczas gdy obecnie stanowi on powszechny i podstawowy środek porozumiewania się na odległość. Wskazany przykład obrazuje w istocie, jak szybko i jak bardzo otaczająca nas rzeczywistość uległa przeobrażeniom, wobec powyższego, należy powrócić do zasadniczego wątku prowadzonych rozważań i spróbować sformułować odpowiedź na pytanie, czy prawo umów stanowi instrument zapewniający należytą ochronę stronom stosunków obligacyjnych, w szczególności mając na uwadze istnienie czynników ekonomicznych, takich jak zglobalizowana władza gospodarcza i korporacyjna.

II

Przechodząc do zasadniczej części rozważań, należy zauważyć, że w istocie odpowiedź na pytanie, czy istniejące regulacje prawne w wystarczającym stopniu chronią przed zglobalizowaną władzą gospodarczą i korporacyjną stanowi odpowiedź na pytanie dotyczące ochrony słabszej, z ekonomicznego punktu widzenia, strony stosunku obligacyjnego. Tradycyjnie w ramach obowiązujących regulacji prawnych przyjmuje się, że słabszą

stroną stosunków prawnych, z ekonomicznego punktu widzenia są konsumenci, którymi są osoby fizyczne, które w zakresie zawieranej umowy nie prowadzą działalności gospodarczej, ani zawodowej. Należy przy tym wskazać, że bazując jedynie na kryterium natury ekonomicznej uzasadnionym wydaje się przyjęcie, że taką słabszą stroną stosunków obligacyjnych, mogą być również mikroprzedsiębiorcy. Odwołując się bowiem do przykładu, w sytuacji gdy stroną umowy jest z jednej strony osoba fizyczna prowadząca jednoosobową działalność gospodarczą z drugiej zaś spółka kapitałowa wchodząca w skład struktury holdingowej o międzynarodowym zasięgu nie sposób przyjąć, że z ekonomicznego punktu widzenia oba te podmioty cechuje równy potencjał ekonomiczny, pomimo tego, że z prawnego punktu widzenia oba te podmioty będą traktowane, jak przedsiębiorcy w rozumieniu przepisu art. 33¹ k.c. Podkreślenia jednak wymaga, że o ile z punktu widzenia ekonomicznego podmioty te cechować będzie znaczne zróżnicowanie, o tyle z prawnego punktu widzenia traktowane będą one w jednakowy sposób. Wracając jednak do konsumentów, jako słabszych z prawnego punktu widzenia stron stosunków obligacyjnych, należy zauważyć, że ich ochrona odbywa się w sposób wielopłaszczyznowy. Z jednej strony przyjmowane są bowiem przepisy prawa merytorycznego zapewniające odpowiednie standardy ochrony konsumentom, o których będzie mowa dalej, z drugiej natomiast – strony przyjmowane są również odpowiednie rozwiązania na płaszczyźnie prawa prywatnego międzynarodowego, które również zmierzają do zapewnienia ochrony konsumentom. Jest to o tyle istotne, że obrót konsumencki w coraz większym stopniu przenosi się do Internetu. Zjawiskiem coraz powszechniejszym jest korzystanie z sklepów czy usług internetowych, specyfiką których jest to, że mogą być prowadzone lub usługi mogą być świadczone w innym państwie niż to, do którego są kierowane, co będzie powodować występowanie elementu obcego w ramach danego stosunku prawnego, co natomiast implikować będzie konieczność sięgnięcia do miarodajnych norm kolizyjnych oraz ustalenia prawa właściwego, jakiemu dana umowa ma podlegać. Dlatego też jak już wspomniano wyżej, przyjmowane są również rozwiązania na płaszczyźnie prawa prywatnego międzynarodowego zmierzające do ochrony słabszej z ekonomicznego punktu widzenia strony stosunku prawnego. Przykładem takiej regulacji jest art. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I)¹, zgod-

¹ Dalej zwane w niniejszym opracowaniu Rzym I;

nie z którym prawem właściwym dla umowy konsumenckiej jest prawo państwa miejsca zwykłego pobytu konsumenta, a więc w założeniu prawo państwa, które powinno być konsumentowi znane. Ponadto należy zauważyć, że zgodnie z art. 6 ust. 2 Rzym I strony umowy mogą dokonać wyboru prawa właściwego dla umowy konsumenckiej, niemniej jednak wybór taki nie może prowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony przyznanej mu na podstawie przepisów, których nie można wyłączyć w drodze umowy, a które byłyby właściwe, gdyby nie dokonano wyboru prawa właściwego. Mając powyższe na uwadze wybór prawa właściwego dla umowy konsumenckiej, tak naprawdę sprowadza się do materialnoprawnego wskazania regulacji prawnej. Strony mogą bowiem dokonać wyboru jedynie w zakresie przepisów o charakterze *ius dispositivum* obowiązujących w miejscu zwykłego pobytu konsumenta, wybór prawa właściwego nie może bowiem prowadzić do wyłączenia zastosowania przepisów *ius cogens* zapewniających ochronę konsumentowi obowiązujących w miejscu jego zwykłego pobytu. Mając na uwadze powyższe problemy związane z wskazaniem prawa właściwego w zakresie umów konsumenckich, prawodawca unijny dostrzegł wynikające z tego problemy, w efekcie czego powstał projekt rozporządzenia wprowadzającego wspólne europejskie przepisy dotyczące umów sprzedaży (tzw. instrument opcjonalny), które ma stanowić w założeniu 29 reżim prawny w zakresie umów sprzedaży obok obowiązujących 28 porządków prawnych w państwach członkowskich Unii Europejskiej, który strony będą mogły wybrać, jako ten któremu ma podlegać zawarta przez nie umowa. Co do zasady, instrument ten będzie miał zastosowanie w stosunkach B2C, jak i B2B, niemniej jednak głównym celem, dla którego instrument ten powstał było stworzenie odpowiedniej regulacji prawnej na potrzeby obrotu konsumenckiego. Jak wskazywali m.in. przedstawiciele nauki instrument opcjonalny ma działać na zasadzie tzw. „blue button”², polegającego na tym, że konsument dokonując zakupów online będzie mógł kliknąć niebieski przycisk i w ten sposób dokonać wyboru prawa właściwego, jakiego zawierana przez niego umowa ma podlegać. Oczywiście przepisy zawarte w ramach tzw. instrumentu opcjonalnego zawierają stopień ochrony zbliżony z tym zawartym w obowiązujących obecnie dyrektywach konsumenckich nakładających na państwa członkowskie obowiązek ich implementacji.

Poza wskazanymi regulacjami jednym z sposobów ochrony słabszej strony stosunku prawnego przyjmowanym na płaszczyźnie normatywnej jest ograniczenie swobody w zakresie korzystania z konkurencji regulacyjnej w ramach stosunków prawnych z elementem obcym, przejawiającym się w przyjmowaniu przepisów wymuszających swoje zastosowanie, które same wyznaczają zakres swojego zastosowania. Wydaje się, że przepisy te mogą odgrywać szczególnie doniosłą rolę w zakresie elektronicznego obrotu prawnego, gdzie z uwagi na brak barier natury geograficznej naturalnym wydaje się występowanie stosunków prawnych wykazujących związek z co najmniej dwoma systemami prawnymi, co implikuje konieczność ustalenia prawa właściwego, któremu mają podlegać takie stosunki prawne. W zakresie przepisów wymuszających swoje zastosowanie zwykło się w literaturze wyróżniać dwie ich generacje. Przepisy pierwszej generacji charakteryzuje to, że będą miały one zastosowanie zawsze w celu ochrony par-

tykularnych interesów państwa w zakresie prawa prywatnego³, przepisy drugiej generacji charakteryzuje natomiast to, że powinny one znaleźć zastosowanie zawsze, niezależnie od tego, jakie prawo będzie prawem właściwym z uwagi na konieczność ochrony słabszych stron stosunku prawnego w tym w szczególności konsumentów⁴. Specyfika wskazanych przepisów, zarówno pierwszej, jak i drugiej generacji sprowadza się do tego, że strony stosunku obligacyjnego zawsze związane będą brzmieniem przepisu wymuszającego swoje zastosowanie nawet wówczas, jeśli dokonają wyboru prawa właściwego. Istota omawianych przepisów sprowadza się do tego, że ze względu na szczególną ich rolę przyznaną przez prawodawcę, przepisy te muszą być respektowane niezależnie od tego, przepisom jakiego prawa będzie podlegał określony stosunek prawny.

Dokonując częściowego podsumowania należy zauważyć, że elementem charakterystycznym regulacji materialnoprawnych, jak i regulacji z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego w zakresie ochrony słabszych stron stosunku prawnego jest to, że ograniczają one autonomię woli stron ustanawiając regulacje, którymi strony zostają związane i których nie mogą modyfikować. Ograniczenie swobody stron w zakresie kształtowania ich sytuacji prawnej wynika z tego, że zazwyczaj sytuacja prawna podmiotów kształtowana jest przed podmiot silniejszy z ekonomicznego punktu widzenia, który w określonych sytuacjach w istocie może nawet zmierzać do nadużycia przyznanej stroną swobody, w celu jak najkorzystniejszego ukształtowania swojej pozycji prawnej z pominięciem interesów słabszej strony stosunku prawnego. W przypadku regulacji o charakterze materialnoprawnym chodzi tu o ograniczenie posługiwania się przez ustawodawcę przepisami o charakterze dyspozytywnym na rzecz przepisów o charakterze imperatywnym oraz wprowadzenie ograniczeń rzutujących na zawężenie zakresu zasady swobody umów. Jeśli chodzi natomiast o regulacje o charakterze materialnoprawnym, to należy zauważyć, że ograniczenie autonomii woli stron mające służyć ochronie słabszych stron stosunku prawnego polega na ograniczeniu możliwości dokonywania wyboru prawa właściwego z jednej strony, z drugiej strony na wprowadzeniu przepisów wymuszających swoje zastosowanie, a więc o charakterze imperatywnym na płaszczyźnie prawa prywatnego międzynarodowego, które będą stosowane niezależnie od tego jakiego prawa, jako prawa właściwego będzie podlegał dany stosunek prawny.

III

Wskazane regulacje o charakterze materialnoprawnym, czy też regulacje z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego wprowadzają na płaszczyźnie normatywnej mechanizmy mające na celu ochronę słabszej strony stosunków obligacyjnych. W tym kontekście należy wskazać, że jeśli chodzi o regulacje prawne w zakresie umów zawieranych przy użyciu środków komunikacji elektronicznej ochrona słabszych stron stosunku obligacyjnego realizowana jest m.in. przez wprowadzanie licznych obowiązków informacyjnych związanych z zawieraniem umowy. I tak, zgodnie z przepisem art. 5 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz.U. 2002 Nr 144, poz. 1204 z zm.) usługodawca podaje w sposób wyraźny, jednoznaczny i bezpośrednio do-

² J. Basedow, The Case for a Growing Optional European Contract Law – Instrument [w:] J. Schulze, J. Stuyck (red.) Towards a European Contract Law, Monachium 2011, s. 169 I n.;

³ J.J. Kuipers, EU Law and Private International Law; The Interrelationship in Contractual Obligations, Lejda 2012, s. 93;

⁴ Ibidem, s. 93;

stępny poprzez system teleinformatyczny, którym posługuje się usługobiorca informacje o adresie elektronicznym usługodawcy, a także jego imieniu, nazwisku, miejscu zamieszkania i adresie albo nazwie lub firmie oraz siedzibie i adresie. Poza wskazanymi podstawowymi informacjami usługodawca zobowiązany jest do realizacji innych obowiązków informacyjnych, które sprowadzają się m.in. do poinformowania o posiadanych zezwoleniach jeśli są wymagane dla świadczenia określonej kategorii usług oraz organie, który takiego zezwolenia udzielił. Poza wskazanymi informacjami na usługodawcy ciąży również obowiązek zapewnienia informacji o ewentualnych szczególnych zagrożeniach związanych z korzystaniem z usługi świadczonej drogą elektroniczną, a także funkcji i celu oprogramowania lub danych niebędących składnikiem treści usługi, wprowadzanych przez usługodawcę do systemu teleinformatycznego, którym posługuje się usługobiorca. Podobnie należy wskazać na przepis art. 8 ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. 2014 poz. 827), zgodnie z którym w przypadku umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa, w tym umów elektronicznych, najpóźniej w chwili wyrażenia przez konsumenta woli związania się umową przedsiębiorca ma obowiązek poinformować konsumenta o głównych cechach świadczenia z uwzględnieniem przedmiotu świadczenia, danych identyfikacyjnych przedsiębiorcy, w tym o wpisie przedsiębiorcy do odpowiedniego rejestru oraz organie prowadzącym rejestr, adresie przedsiębiorstwa, adresie pod który konsument może składać reklamacje, sposobie i terminie spełnienia świadczenia przez przedsiębiorcę, kosztach związanych z porozumieniem się na odległość w celu zawarcia umowy, jeśli są wyższe niż stosowane zwykle za środki porozumiewania się na odległość, obowiązku dostarczenia przez przedsiębiorcę rzeczy wolnej od wad, istnieniu i treści gwarancji oraz usługach posprzedażowych, czasie trwania umowy lub o sposobie jej wypowiedzenia, funkcjonalności treści cyfrowych oraz o sposobie ich ochrony, mających znaczenie interoperacyjności treści cyfrowych ze sprzętem komputerowym i oprogramowaniem, o których przedsiębiorca wie lub powinien wiedzieć. W istocie w nowej u.p.k. znacząco został rozszerzony zakres obowiązków informacyjnych, tym samym na przedsiębiorcę, jako silniejszą z ekonomicznego punktu widzenia stronę stosunku prawnego został nałożony szereg obowiązków o charakterze informacyjnym względem strony słabszej, czyli konsumenta. Mając na uwadze zarówno postanowienia u.s.u.d.e., jak i u.p.k. należy zauważyć, że w celu ochrony interesów słabszych stron z ekonomicznego punktu widzenia prawodawca nałożył na przedsiębiorców szereg obowiązków o charakterze *sensu stricte* informacyjnym, których realizacja ma powodować, że ewentualne deficyty wiedzy istniejące po stronie konsumenta dotyczące treści oraz okoliczności związanych z umową zostaną zniwelowane.

Dokonując częściowego podsumowania należy zauważyć, że w przypadku umów zawieranych z udziałem konsumentów ich ochrona w znacznej mierze odbywać się będzie właśnie przez zobowiązanie przedsiębiorcy do ujawnienia drugiej stronie stosunku prawnego określonych informacji związanych z zawieraniem umowy. W przypadku umów elektronicznych zawieranych na odległość zakres informacji, jakie przedsiębiorca jest zobligowany do przekazania konsumentowi został znacząco poszerzony. Obowiązkiem informacyjnym zostały objęte również okoliczności dotyczące interoperacyjności oraz funkcjonalności dostarczanych

treści cyfrowych, ma to niezwykle istotne znaczenie w szczególności w sytuacji, gdy świadczenie ma być spełnione drogą elektroniczną, a więc mamy do czynienia z umową, która nie tylko jest zawierana przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, ale również wynikające z niej świadczenie jest spełniane przy użyciu środków komunikacji elektronicznej.

IV

Przeprowadzone wyżej rozważania prowadzą do konkluzji, że w celu ochrony słabszej strony stosunku prawnego prawodawca przyjmuje regulacje nakładające na silniejsze z ekonomicznego punktu widzenia strony umowy szereg obowiązków informacyjnych względem stron słabszych, dotyczy to w szczególności umów elektronicznych. Powstaje wobec powyższego pytanie, czy obowiązujące przepisy zapewniają również ochronę informacji związanych z zawarciem i wykonaniem umowy. Należy przy tym podkreślić, że omawiane wyżej obowiązki zostały nałożone w stosunkach między stronami umowy, nie obejmują one natomiast osób trzecich nie będących stronami umowy, wobec powyższego należy poddać pod rozagę w jaki sposób będą wyglądać kwestie jawności okoliczności związanych z treścią i zawarciem umowy, w szczególności wobec osób trzecich.

Odwołując się do regulacji zawartych w k.c., należy zauważyć, że co do zasady z przepisów nie wynika wprost obowiązek zachowanie w tajemnicy treści dokonanej przez strony czynności prawnej. Obowiązek taki zazwyczaj jeśli spoczywa na stronach to wynika z treści łączącej je umowy, w ramach której zostaje on dopiero wykreowany. Obowiązku zachowania w tajemnicy okoliczności związanych z zawarciem umowy można się ewentualnie doszukiwać w treści przepisu art. 72¹ § 1 k.c., zgodnie z którym jeżeli w toku negocjacji strona udostępniła informacje z zastrzeżeniem poufności, druga strona jest obowiązana do nieujawniania i nieprzekazywania ich innym osobom oraz do niewykorzystywania tych informacji dla własnych celów, chyba że strony uzgodniły inaczej. Wskazany przepis statuuje obowiązek zachowania w tajemnicy informacji uzyskanych w toku prowadzonych negocjacji przed zawarciem umowy. Należy jednak zauważyć, że przepis ten może być o tyle istotny, że niejednokrotnie umowy zawierane są drogą elektroniczną właśnie w trybie negocjacyjnym. Jednakże tryb ten zazwyczaj wykorzystywany jest w stosunkach między przedsiębiorcami, natomiast w ramach transakcji B2C powszechnie występującym w praktyce trybem zawierania umów jest tryb ofertowy. Ponadto należy zauważyć, że zazwyczaj umowy konsumenckie zawierane są przez Internet w sposób adhezyjny, przejawiający się w tym, że konsument może zaakceptować w całości treść oferty złożonej przez przedsiębiorcę, natomiast nie może w sposób swobodny ustalać poszczególnych warunków, czy też postanowień umownych. Omawiany przepis będzie miał również znaczenie, jeśli chodzi o negocjacje prowadzone przy użyciu elektronicznych środków komunikacji na odległość, jednakże, jak wskazano wyżej w głównej mierze będą to negocjacje B2B, a nie B2C. Mając powyższe na uwadze, w przypadku zastrzeżenia poufności przez jedną ze stron obowiązek zachowania w tajemnicy informacji pozyskanych w trakcie negocjacji wynikać będzie z treści wskazanego przepisu.

Z praktycznego punktu widzenia najczęściej można spotkać się z sytuacją, w której obowiązek zachowania w tajemnicy

okoliczności związanych z zawarciem umowy wynika z treści samej umowy, w ramach której strony zamieszczają klauzule umowną obligującą je do zachowania w tajemnicy okoliczności związanych z zawarciem umowy, treścią umowy, czy też okolicznościami związanymi z wykonaniem umowy. Wprowadzenie do umów obowiązku zachowania w tajemnicy określonych informacji następuje w ramach zasady swobody umów zgodnie z którą strony mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania w granicach wyznaczonych przez treść przepisu art. 353¹ k.c. zawierającego normę kompetencyjną. W kontekście jednak obowiązku zachowania w tajemnicy określonych informacji szczególnie istotne znaczenie wydają się mieć granice swobody umów wyznaczane przez ustawę, zasady współżycia społecznego oraz naturę stosunku prawnego. Wśród trzech wskazanych czynników wyznaczających granicę w ramach których strony mogą swobodnie ułożyć łączący je stosunek prawny najistotniejsze znaczenie wydaje się odgrywać czynnik ustawowy, czy też inaczej rzecz ujmując ograniczenia w zakresie wprowadzenia obowiązku zachowania w tajemnicy określonych informacji wynikające z powszechnie obowiązujących przepisów prawa. Obowiązki ograniczające możliwość zastrzeżenia poufności określonych informacji wynikają w głównej mierze z treści przepisów prawa publicznego. Tytułem przykładu można wskazać, że ograniczenia swobody w zakresie kreowania obowiązku zachowania w tajemnicy okoliczności związanych z zawarciem i treścią umowy może wynikać już chociażby z przepisu art. 50 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. 2007 Nr 50, poz. 331 z zm.)⁵. Wskazany przepis dotyczy postępowania wyjaśniającego, antymonopolowego oraz postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów prowadzonych przed Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Zgodnie z jego treścią przedsiębiorcy są obowiązani do przekazywania wszelkich koniecznych informacji i dokumentów na żądanie prezesa urzędu. W związku z powyższym, nawet wówczas, gdy strony zastrzegą w umowie, że określone informacje są poufne i tak będą one podlegały ujawnieniu, jeśli zażąda ich przekazania prezes urzędu w ramach toczącego się przed nim postępowania. Poza wskazaną regulacją należy mieć również na uwadze przepisy zawarte w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – ordynacja podatkowa (Dz.U. 2012 poz. 749 z zm.)⁶. Zgodnie z art. 82 o.p. osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą są obowiązane do sporządzania i przekazywania informacji na pisemne żądanie organu podatkowego o zdarzeniach wynikających z stosunków cywilnoprawnych albo z prawa pracy, mogących mieć wpływ na powstanie obowiązku podatkowego lub wysokość zobowiązania podatkowego osób lub jednostek z którymi zawarto umowę. Mając powyższe na uwadze z przepisów o.p. wynika bezwzględny obowiązek przekazywania organowi podatkowemu informacji o zdarzeniach wynikających z stosunków cywilnoprawnych, tym samym ewentualne zastrzeżenie poufności w ramach umowy nie będzie mogło obejmować zobowiązania do nieprzekazywania organom podatkowym informacji o zawartej umowie, czy też zdarzeniach związanych z jej zawarciem. Co więcej, należy wskazać, że z treści przepisu art. 82 § 1 pkt 2) o.p.

osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjnej nieposiadające osobowości prawnej mają obowiązek przekazywania bez wezwania przez organ podatkowy informacji o umowach zawartych z nierezydentami w rozumieniu prawa dewizowego. Analogiczne obowiązki informacyjne w zakresie informacji o przychodach uzyskiwanych przez nierezydentów zostały przewidziane również w ramach przepisu art. 82a o.p.

Wysoko problematyczną jest również kwestia poufności na gruncie postępowania cywilnego. Zgodnie z przepisem art. 9 k.c. rozpoznawanie spraw odbywa się jawnie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Konkretyzację wskazanej zasady stanowi przepis art. 148 § 1 k.p.c. zgodnie z którym, jeśli przepis szczególny nie stanowi inaczej posiedzenia sądowe odbywają się jawnie, tym samym w przypadku gdy posiedzenie odbywa się jawnie strona, która zobowiązała się, do zachowania w tajemnicy treści umowy i okoliczności z nią związanych musi się liczyć w przypadku sporu dotyczącego takiej umowy, że stanie przed dylematem nieujawniania informacji do których zachowania w poufności się zobowiązała, czy też ich ujawnienia w ramach toczącego się postępowania. W takiej sytuacji w istocie powstanie problem, czy strona ujawniając informacje, które zobowiązał się nikomu nie ujawniać naruszy ciążący na niej obowiązek składając, np. jako załącznik do pozwu umowę, czy też należy przyjąć, że obowiązek zachowania poufności doznaje ograniczeń. Niezależnie od powyższego należy mieć również na uwadze treść przepisu art. 248 § 1 k.p.c. zgodnie z którym każdy obowiązany jest przedstawić na zarządzenie sądu w oznaczonym terminie i miejscu dokument znajdujący się w jego posiadaniu i stanowiący dowód faktu istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy, chyba że dokument zawiera tajemnicę państwową. Od wykonania wskazanego obowiązku może uchylić się tylko ten, kto co do okoliczności objętych treścią dokumentu mógłby jako świadek odmówić składania zeznań albo kto posiada dokument w imieniu osoby trzeciej, która mogłaby z takich samych przyczyn sprzeciwić się przedstawieniu dokumentu. Niemniej jednak i wówczas nie można odmówić przedstawienia dokumentu, gdy jego posiadacz lub osoba trzecia obowiązani są do tego względem chociażby jednej ze stron albo, gdy dokument wystawiony jest w interesie strony, która żąda przeprowadzenia dowodu. Ponadto, jak wprost wskazano w treści wskazanego przepisu, strona nie może odmówić przedstawienia dokumentu, jeżeli szkoda, na którą byłaby przez to narażona, polega na przegraniu procesu. Mając powyższe na uwadze, również i zobowiązanie do zachowania w tajemnicy okoliczności związanych z treścią i wykonaniem umowy może podlegać ograniczeniu z uwagi na brzmienie przepisów k.p.c. Należy przy tym podkreślić, że w chwili obecnej brak jest w k.p.c. przepisu, który umożliwiłby odbycie posiedzenia przy drzwiach zamkniętych, jeśli narażona na ujawnienie mogłaby być tajemnica przedsiębiorstwa. Z dniem 3 maja 2012 r. został uchylony przepis art. 479¹⁰ k.p.c., który stanowił, że sąd, z urzędu lub na wniosek, zarządza odbycie posiedzenia lub jego części przy drzwiach zamkniętych także wtedy, gdy mogą być ujawnione okoliczności stanowiące tajemnicę produkcyjną lub handlową strony. Mając powyższe na uwadze, w chwili obecnej brak jest podstaw prawnych umożliwiających ograniczenie jawności z uwagi na ochronę tajemnicy produkcyjnej lub handlowej strony. Jedynym obecnie przepisem dotyczącym ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa na gruncie postępowania sądowego jest przepis art. 479³³ § 1 k.p.c. zgod-

⁵ Dalej zwana u.o.k.k.

⁶ Dalej zwana o.p.

nie z którym w postępowaniu przed sądem ochrony konkurencji i konsumentów chroni się tajemnicę przedsiębiorstwa oraz inne tajemnice prawnie chronione. Zgodnie natomiast z przepisem art. 479³³ § 2 k.p.c. sąd ochrony konkurencji i konsumentów może w drodze postanowienia, ujawnić stronie postępowania sądowego informacje chronione w postępowaniu przed prezesem urzędu jako tajemnica przedsiębiorstwa drugiej strony tylko wtedy, gdy zmieniły się istotne okoliczności będące podstawą wydania przez prezesa urzędu postanowienia ograniczającego prawo wglądu do materiału dowodowego załączonego przez strony do akt sprawy lub gdy strona, której tajemnica przedsiębiorstwa jest chroniona, wyraziła zgodę na jej ujawnienie. Ponadto, zgodnie z przepisem § 3 omawianego przepisu, sąd na wniosek strony lub z urzędu może, w drodze postanowienia, w niezbędnym zakresie, ograniczyć pozostałym stronom prawo wglądu do materiału dowodowego załączonego przez strony do akt sprawy w toku postępowania sądowego, jeżeli udostępnienie tego materiału groziłoby ujawnieniem tajemnicy przedsiębiorstwa lub innych tajemnic podlegających ochronie na podstawie odrębnych przepisów. Mając powyższe na uwadze należy zauważyć, że przepisy ograniczające jawność zmierzające do ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa obowiązują na gruncie postępowania cywilnego jedynie w odniesieniu do postępowania odrębnego w sprawach rozpoznawanych przez sąd ochrony konkurencji i konsumentów, brak jest natomiast obecnie ogólnej regulacji pozwalającej na ochronę tajemnicy przedsiębiorstwa w sprawach gospodarczych rozpoznawanych w postępowaniu zwykłym.

Dokonując częściowego podsumowania, ewentualne zobowiązanie między stronami do zachowania w tajemnicy postanowień umowy oraz okoliczności z nią związanych doznaje ograniczeń z uwagi na przepisy o charakterze publicznoprawnym. Przepisy te pozwalają organom administracji publicznej, czy też sądom na zobowiązanie stron do przekazania określonych informacji związanych z łączącym je stosunkiem cywilnoprawnym mimo istnienie ewentualnego zobowiązania do zachowania w tajemnicy wskazanych okoliczności. Należy zauważyć, że zobowiązanie do zachowania w tajemnicy okoliczności związanych z zawartą umową, jako jedno z zobowiązań umownych ma jedynie skutek *erga partes*, nie ma ono natomiast skutku *erga omnes*. Ponadto z uwagi na obowiązujące regulacje publicznoprawne, we wskazanych wyżej okolicznościach strona, na której takie zobowiązanie spoczywa będzie zobowiązana do ujawnienia określonych informacji, jeśli tylko organy administracji publicznej lub sąd tego zażądają, tym samym swoboda umów umożliwiająca ułożenia stosunku prawnego przez strony, tak że zobowiążą się one do zachowania w tajemnicy okoliczności związanych z zawartą umową doznaje ograniczeń.

V

Poza omówionymi regulacjami, które w istocie ograniczają swobodę stron w zakresie ustanowienia obowiązku zachowania w tajemnicy treści umowy oraz okoliczności z nią związanych, należy wskazać również na szczególne przepisy, które w odniesieniu do określonej grupy czynności mających za podstawę umowę cywilnoprawną zawieraną między uczestnikami obrotu, wprowadzają szczególny obowiązek dochowania tajemnicy, co do okoliczności z nimi związanych. Chodzi tu mianowicie

o czynności bankowe dokonywane między z jednej strony bankiem, czyli podmiotem profesjonalnym o silniejsze z ekonomicznego punktu widzenia pozycji, a osobami fizycznymi, osobami prawnymi lub jednostkami nieposiadającymi osobowości prawnej. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na coraz szybciej rozwijający się sektor usług tzw. bankowości elektronicznej (*e – banking*), usługi te są tradycyjnymi usługami bankowymi jednak świadczonymi za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Wydaje się, że możliwość dostępu do rachunków bankowych oraz dokonywania rozliczeń nie w oddziale banku, ale za pośrednictwem Internetu jest czymś powszechnym, wobec powyższego z punktu widzenia elektronicznego obrotu prawnego, usługi bankowości elektronicznej wydają się odgrywać bardzo doniosłą rolę. Należy przy tym zwrócić uwagę, że usługi te niejednokrotnie są powiązane z transakcjami handlu elektronicznego. Powszechnie spotykaną metodą płatności w ramach *e – commerce* jest zapłata przy użyciu: kart płatniczych, kredytowych, czy właśnie usług bankowości elektronicznej, jak chociażby *e – przelew*. Mając powyższe na uwadze, przechodząc do zasadniczego nurtu rozważań dotyczącego jawności, należy wskazać, że jawność informacji związanych z dokonywanymi czynnościami bankowymi jest ograniczona za pomocą przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. 2012 poz. 1376 t.j. z późn. zm.)⁷. Zgodnie z przepisem art. 104 ust. 1 u.p.b., bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe, są obowiązane zachować tajemnicę bankową, która obejmuje wszystkie informacje dotyczące czynności bankowej, uzyskane w czasie negocjacji, w trakcie zawierania i realizacji umowy na podstawie której bank tę czynność wykonuje. Mając powyższe na uwadze, należy zauważyć, że umowy zawierane z bankiem stanowiące dwustronne czynności prawne na podstawie których nawiązany zostaje stosunek obligacyjny między bankiem, a jego klientem z mocy szczególnej regulacji objęte są szczególnym rodzajem tajemnicy. Obowiązek zachowania w tajemnicy okoliczności związanych z zawieraniem i realizacją umowy ma charakter wyjątkowy, należy bowiem wskazać, że wynika on z treści przepisów prawa bankowego, nie wynika natomiast z przepisów kodeksu cywilnego. Mając na uwadze zakres i przedmiot tajemnicy bankowej nie wolno tracić z pola widzenia istniejącego obecnie kontekstu funkcjonowania usług bankowych. Usługi te na przestrzeni ostatnich lat uległy znacznym przeobrażeniom, co w głównej mierze związane jest z rozwojem środków komunikacji elektronicznej i upowszechnieniem się wskazanych już wyżej usług bankowości elektronicznej. W istocie obowiązek ten powoduje, że banki w celu należytego świadczenia usług z zakresu bankowości elektronicznej obowiązane są do wdrożenia odpowiednich rozwiązań technicznych zapewniających należytą ochronę tajemnicy bankowej w związku z świadczonymi usługami z zakresu bankowości elektronicznej. Wskazując na tajemnicę bankową, w szczególności w kontekście usług bankowości elektronicznej należy wskazać, że tajemnica ta nie ma charakteru bezwzględnego tym samym w ustawie został przewidziany szczegółowy katalog okoliczności oraz podmiotów na rzecz których informacje objęte tajemnicą bankową mogą być przekazywane. Dokonując podsumowania warto wskazać, że w istocie tajemnicą tą objęte są m.in. postanowienia umowy za-

⁷ Dalej zwana u.p.b.;

wartej z bankiem, a także okoliczności związane z wykonaniem takiej umowy, na podstawie której bank dokonuje czynności bankowych. Tym samym przepisy prawa bankowego nakazują zachowanie w tajemnicy okoliczności związanych z zawarciem umowy mającej za przedmiot czynności bankowe.

Poza tajemnicą bankową warto również wskazać, że na podstawie odrębnych przepisów podlegają również ochronie dane osobowe. Zgodnie z przepisem art. 6 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. 2002 Nr 101, poz. 926 t.j. z zm.)⁸ za dane osobowe uważa się wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej. Co istotne zgodnie z przepisem art. 23 ust. 1 pkt 3) u.o.d.o. przetwarzanie danych osobowych jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy jest to konieczne do realizacji umowy, gdy osoba, której dane dotyczą jest jej stroną lub jeśli jest to niezbędne do podjęcia działań przed zawarciem umowy na żądanie osoby, której dane dotyczą. Mając powyższe na uwadze należy zauważyć, że co do zasady dane osobowe osoby fizycznej podlegają ochronie i mogą być przetwarzane tylko na zasadach wskazanych w ustawie, która wskazuje, że przetwarzanie danych osobowych jest dopuszczalne w zakresie koniecznym dla realizacji zawartej przez strony umowy. W związku z powyższym, a *contrario* strona umowy nie jest uprawniona do przetwarzania danych osobowych w zakresie wykraczającym poza zakres konieczny do realizacji umowy, tym samym dane osobowe, jako szczególnego rodzaju informacje pozwalające na zidentyfikowanie osoby podlegają będą ochronie na podstawie ustawy.

VI. PODSUMOWANIE

Reasumując, ochrona interesów słabszych stron stosunków obligacyjnych realizowana jest na gruncie obowiązujących przepisów w sposób wielopłaszczyznowy. Z jednej strony na gruncie prawa merytorycznego przyjmowane są przepisy zapewniające odpowiedni standard ochrony konsumentów, które mają charakter bezwzględnie obowiązujący, z drugiej natomiast strony na gruncie prawa prywatnego międzynarodowego, w celu ochrony słabszej strony stosunku prawnego ograniczona zostaje możliwość dokonania wyboru prawa właściwego, a także wprowadzane są przepisy wymuszające swoje zastosowanie, których istota sprowadza się do tego, że ze względu na swoją treść powinny być stosowane zawsze niezależnie od tego, jakie prawo będzie prawem właściwym dla kreślonej sytuacji życiowej. Poza wskazanymi instrumentami, należy ponadto wskazać, że nawet zastrzeżenie obowiązku zachowania w tajemnicy okoliczności związanych z zawarciem umowy nie będzie oznaczało, że organy administracji publicznej, czy też sądy nie będą się mogły z nimi zapoznać, tytułem przykładu można wskazać chociażby na postępowanie przed Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Ponadto ochrona słabszych stron stosunku prawnego realizowana jest przez niwelowanie ewentualnego deficytu informacyjnego u tych podmiotów, przez nałożenie na przedsiębiorców szeregu obowiązków natury informacyjnej, co jest szczególnie widoczne w odniesieniu do umów zawieranych przy użyciu środków komunikacji elektronicznej. Istnieją ponadto regulacje szczególne ograniczające jawność określonych informacji, tytułem przykładu można wskazać na tajemnicę bankową. Wresz-

cie istnieją regulacje zapobiegające wykorzystywaniu i przetwarzaniu określonych informacji niezgodnie z ich przeznaczeniem, czego najlepszym przykładem mogą być przepisy dotyczące ochrony danych osobowych, które wprost dopuszczają ich przetwarzanie m.in. tylko na użytek realizacji zawartej umowy.

Mając na uwadze rozważania prowadzone w niniejszym opracowaniu należy zauważyć, że obowiązujące regulacje prawne wydają się w wystarczającym stopniu chronić słabsze strony stosunku obligacyjnego przed zglobalizowaną władzą gospodarczą i korporacyjną. Przewaga rynkowa niektórych podmiotów wynikająca z ich siły ekonomicznej wydaje się być niwelowana za sprawą obowiązywania omówionych w niniejszym opracowaniu regulacji prawnych mających za zadanie m.in., ochronę słabszych z ekonomicznego punktu widzenia uczestników obrotu prawnego. Istniejące regulacje wydają się być również adekwatne i wystarczające dla ochrony uczestników elektronicznego obrotu prawnego. Ustawodawca dostrzegając bowiem pewne odmienności tego rodzaju obrotu prawnego wprowadza również odpowiednie regulacje prawne, jak chociażby te dotyczące obowiązków informacyjnych względem konsumentów zawierających umowę na odległość.

Abstract

The protection of interests of obligatory relationship parties vs. globalised economic and corporate power

Bearing in mind the discussion presented in this study, it needs to be stated that the binding legal regulations sufficiently seem to protect the weaker parties of the obligatory relationship against the globalised economic and corporate power. The market advantage of some entities coming from their economic power seems to be neutralized by the legal regulations discussed in this study, which are, inter alia, to protect the weaker from the economic perspective of the participants of legal transactions. The binding regulations seem to be appropriate and sufficient to protect the participants of the electronic legal transactions. Since the legislator sees the distinctness of this type of legal transactions, they also introduce appropriate legal regulations as, for instance, those referring to informational obligations towards consumers concluding a distance contract.

⁸ Dalej zwana u.o.d.o.

ALEKSANDRA KLICH

ELEKTRONICZNA FORMA CZYNNOŚCI PROCESOWYCH I SĄDOWYCH NA LITWIE. CZĘŚĆ 1 – POSTĘPOWANIE ROZPOZNAWCZE

1. Wstęp

Nowoczesne technologie współcześnie wykorzystywane są w wielu krajach europejskich w celu przyspieszenia postępowania cywilnego a także zmniejszenia jego kosztów. Wobec nieuniknionego postępu technologicznego, naturalny jest wpływ technologii informatycznych na prawo cywilne procesowe, który realizuje się m.in. poprzez: możliwość tworzenia dokumentów w formie elektronicznej, przygotowywania i wnoszenia pism procesowych za pomocą systemów teleinformatycznych, a także poprzez informatyzację postępowania dowodowego, czy dostępność elektronicznych baz danych i rejestrów sądowych. W konsekwencji, dla usprawnienia postępowania sądowego stosowane są elektroniczne technologie informacyjne i komunikacyjne (np. wideokonferencje, czy telekonferencje), których wykorzystanie w praktyce wpływa istotnie na zmniejszenie czasu potrzebnego na rozstrzygnięcie danej sprawy a także na ekonomikę procesu. W ten sposób realizuje się postulat sprawnego, a przede wszystkim – taniego postępowania cywilnego.

Dość konserwatywne instytucje, opierające się wyłącznie na tradycyjnych formach, np. wnoszenia pism procesowych, czy rejestrowania posiedzeń sądowych, stopniowo wypierane są przez zastosowanie nowoczesnych technologii w pracy wymiaru sprawiedliwości. Zdaniem P. Gillesa, tzw. „modernizacja wymiaru sprawiedliwości” nie może być utożsamiana z jego formalizacją. Jego zdaniem, zwolennicy takich reform nie patrzą na nie w sposób kompleksowy, ograniczając się jedynie do pewnych zmian formalnych, podczas gdy reformy te winny być postrzegane w odniesieniu do całościowego pojmowania zasad postępowania cywilnego¹. Podkreślić należy w tym miejscu, iż formalizm procesowy, wysokie koszty procesu, a także opieszałość w działaniu sądów przede wszystkim związane są ze zbyt niską skutecznością wymiaru sprawiedliwości, której źródłem są przestarzałe i zbyt sztywne regulacje prawne, zakorzenione w treści aktów prawnych nierzadko pochodzących z XIX wieku lub nieznacznie zmienionych od tamtego okresu.

Przeciwnicy „modernizacji” procesu cywilnego podnoszą, że z procesem wdrażania nowoczesnych technologii do procedury sądowej związane są koszty: zakupu, instalacji, konserwacji i modernizacji niezbędnego sprzętu, jednak w mojej opinii

jednorazowe poniesienie tych kosztów, w dalszej perspektywie zdecydowanie poprawia sprawność, jakość, a także dostępność wymiaru sprawiedliwości. Współcześnie rośnie potrzeba wdrażania nowoczesnych technologii w pracy wymiaru sprawiedliwości, co ma nierozdzielny związek z dynamicznym globalnym rozwojem technologii i zwiększeniem powszechnych oczekiwań co do szybkiego postępowania, cechującego się wysoką jakością. Wymiar sprawiedliwości coraz częściej jest postrzegany tak jak każda inna usługa publiczna, która podlega ocenie jakościowej klientów, którzy z niej korzystają. Jednocześnie postęp technologiczny zmienia sędziów i pozostałych pracowników wymiaru sprawiedliwości, dlatego też warunki pracy powinny być nieustannie rozwijane i udoskonalane.

Jak wskazano, elektroniczna forma czynności procesowych systematycznie wdrażana i wykorzystywana jest w zasadzie we wszystkich krajach europejskich – w różnym stopniu i w odmiennej dynamice. W ostatnich latach proces ten zachodzi także na Litwie. Obecnie korzystanie przez litewski wymiar sprawiedliwości z doświadczeń innych krajów o bardziej zaawansowanych działaniach w zakresie realizacji procesu elektronicznej informatyzacji postępowania cywilnego jest wyraźnie dostrzegalne w ostatnim czasie. Odnosząc się do procesu informatyzacji litewskiego prawa cywilnego procesowego, należy zwrócić uwagę na to, iż do czasu tzw. reformy z 2011 r., dokonanej ustawą o zmianie i uzupełnieniu Kodeksu postępowania cywilnego Republiki Litewskiej z 21 czerwca 2011 r.², regulacje prawne umożliwiające wykorzystanie nowoczesnych technologii odnosiły się jedynie do pojedynczych artykułów ustawy procesowej. Jak zauważają V. Nekrošius i V. Vėbraiūtė, statuowały one możliwość wykorzystania technologii informacyjnych w wydawaniu postanowień sądowych, a także na wnioski stron procesowych – dokumenty mogły być sporządzane za pomocą takich technologii. Jak podkreślają autorzy, w praktyce nowoczesne technologie nie były stosowane. Ich wykorzystanie ograniczało się do pojedynczych spraw cywilnych i handlowych, w których z powodu kryzysu finansowego i braku środków dokumenty sądowe doręczane były za pośrednictwem e-maili³. Nowe regulacje dotyczące wprost informatyzacji litewskiego postępowania cywilnego wprowadzają możliwość doręczania zawiadomień sądu, jak i innych dokumentów procesowych z wykorzystaniem specjalnych systemów teleinformatycznych. Zrezygnowano także z pisemnej formy pro-

¹ P. Gilles, Civil justice systems in East and West 2007 plus – fundamental current reform movements and some speculations about civil conflict resolution systems of the future. In The recent tendencies of development in civil procedure law – between East and West: International conference to celebrate the 100th anniversary of the birth of prof. Jonas Žerušis. Justitia 2007, s. 26-42, Wilno.

² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo ástatymas (2011-06-21 Nr. XI-1480). Valstybės žinios 2011 Nr. 85-4126, dalej: LCCP

³ V. Nekrošius, V. Vėbraiūtė, Reform of Lithuanian Civil Justice in 2011, „Zeitschrift für Zivilprozess International” 2011, nr 16, s. 169-170.

tokołu z rozprawy. W celu skutecznej realizacji wprowadzanych zmian, uregulowania te obowiązują od 1 stycznia 2013 roku, co uzasadnione było potrzebą: stworzenia, przetestowania, a także wdrożenia właściwych systemów teleinformatycznych w strukturach sądownictwa.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie ogólnych założeń reformy Kodeksu postępowania cywilnego Republiki Litewskiej (dalej: LCCP)⁴, przeprowadzonej w 2011 roku, w wyniku której zwiększono wykorzystanie nowoczesnych technologii informatycznych w postępowaniu cywilnym, co jednocześnie wpłynęło pozytywnie na przyspieszenie i uproszczenie procedury cywilnej, a także na zwiększenie jej efektywności. W związku z powyższym, omówione zagadnienia dotyczyć będą w głównej mierze zasad wnoszenia pism procesowych, rejestrowania posiedzeń sądowych, a także ogólnych kwestii związanych z informatyzacją postępowania dowodowego. Ze względu na ograniczone ramy niniejszego opracowania, kwestie związane z dokumentami elektronicznymi i ich mocą dowodową, wokół których w Polsce od lat toczy się ożywiona dyskusja, nie są przedmiotem niniejszego opracowania.

2. Wnoszenie i doręczanie pism procesowych i sądowych

Jednym z ważniejszych elementów reformy litewskiego prawa cywilnego procesowego z 2011 roku jest możliwość wnoszenia pism procesowych w formie elektronicznej. Zgodnie z art. 175¹ LCCP, pisma procesowe mogą być przedkładane sądowi z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej. Poza spełnianiem ogólnych wymogów formalnych pisma procesowego, określonych w art. 111 LCCP, powinny one zawierać: 1) adresy poczty elektronicznej, numery telefonu i faksu, adresy innych posiadanych środków komunikacji elektronicznej osób uczestniczących w sprawie, a także znane wnioskodawcy adresy poczty elektronicznej, numery telefonu i faksu, adresy posiadanych środków komunikacji elektronicznej innych osób uczestniczących w sprawie; 2) oświadczenia osób, dla których w LCCP nie określono obowiązku odbioru pism procesowych środkami komunikacji elektronicznej, dotyczące odbioru pism procesowych środkami komunikacji elektronicznej. Osoby, wobec których określono obowiązek odbioru pism procesowych środkami komunikacji elektronicznej, a także osoby, które wyrażają wolę, mimo braku takiego obowiązku, odbioru pism procesowych środkami komunikacji elektronicznej, są zobowiązane wskazać: adresy poczty elektronicznej, numery telefonu i faksu, adresy innych posiadanych środków komunikacji elektronicznej.

Na strony i innych uczestników postępowania nałożono obowiązek poinformowania sądu oraz innych osób uczestniczących w postępowaniu o każdorazowej zmianie swojego adresu poczty elektronicznej, numeru telefonu i faksu, także adresów innych środków komunikacji elektronicznej. Zgodnie z art. 175¹ ust. 5 LCCP, jeżeli sprawa prowadzona jest przez adwokata, poza ogólnymi wymaganiami określonymi w artykułach 135 i 142 LCCP, odpowiednio w pozwie lub odpowiedzi na pozew należy wskazać adres poczty elektronicznej, numery telefonu i faksu adwokata, adresy innych posiadanych przez niego środków komunikacji elektronicznej.

Według art. 113 LCCP, strony i inni uczestnicy postępowania zobowiązani są do przedłożenia sądowi oryginałów pism procesowych, a także do dostarczenia tylu kopii pism procesowych, by po jednej otrzymała strona przeciwna (w przypadku współuczestnictwa w procesie – wszyscy występujący, jeżeli zaś został wyznaczony przedstawiciel lub pełnomocnik do odbioru pism procesowych związanych ze sprawą – wyłącznie ten przedstawiciel lub pełnomocnik) oraz osoby trzecie, poza wyjątkiem, gdy pismo procesowe jest składane za pomocą środków komunikacji elektronicznej, oraz w innych przypadkach określonych w litewskim Kodeksie postępowania cywilnego. Należy dodać, że załączników do pism procesowych przedkłada się taką samą liczbę jak pism procesowych. Wyjątkiem są sytuacje, w których przesyłane są one z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej i gdy ze względu na znaczną objętość sąd zezwala na nieprzedkładanie załączników osobom uczestniczącym w sprawie.

Jak zauważa A. Kalinauskaitė, obecne brzmienie art. 175¹-175² LCCP nie przesądza jednoznacznie o większej pewności prawnej i silniejszej mocy dowodowej dokumentów wnoszonych w postaci elektronicznej⁵. Zgodnie z tymi regulacjami, gdy pismo procesowe jest przedkładane sądowi środkami komunikacji elektronicznej, tożsamość osoby jest potwierdzana w trybie określonym w ustawie o sądach, zaś moc dowodowa danych elektronicznych jest identyczna jak innych dowodów. W przypadku pism procesowych, wnoszonych z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, termin procesowy nie zostanie przekroczony, jeżeli pisma procesowe zostały wniesione za pomocą systemu teleinformatycznego do godziny 24:00 ostatniego dnia terminu (art. 175¹ ust. 8 LCCP).

Miejszem doręczenia pism procesowych, co do zasady, jest miejsce zamieszkania lub pracy osoby fizycznej lub inne miejsce, w którym się znajduje, za wyjątkiem przypadków, gdy osoba fizyczna wskaże inny adres doręczania pism procesowych oraz osobę, której można je doręczyć, lub gdy doręczenie następuje przy zastosowaniu środków komunikacji elektronicznej (art. 122 ust. 1 LCCP). W przypadku doręczenia pism procesowych osobom prawnym, miejscem doręczenia jest adres siedziby wskazany w rejestrze osób prawnych, z wyłączeniem przypadków, gdy osoba prawna wskaże inny adres doręczania pism procesowych lub gdy są one doręczane przy zastosowaniu środków komunikacji elektronicznej (art. 122 ust. 2 LCCP). Ustawodawca w art. 175¹ ust. 9 LCCP ustala katalog podmiotów, które zobowiązane są do wnoszenia pism procesowych, jak i odbierania pism sądowych z wykorzystaniem systemów teleinformatycznych. W świetle powyższego, sąd doręcza przy użyciu środków komunikacji elektronicznej pisma procesowe: adwokatom, aplikantom adwokackim, komornikom, pomocnikom komorników, notariuszom, instytucjom, urzędom i organizacjom państwowym i samorządowym, instytucjom finansowym, podmiotom ubezpieczeniowym. Ponadto, za pomocą środków komunikacji elektronicznej, dokumenty są doręczane osobom, dla których w aktach prawnych lub w umowie zawartej z administratorem systemu informacyjnego sądów określono obowiązek odbioru pism procesowych z zastosowaniem środków komunikacji elektronicznej. Innym osobom sąd doręcza pisma procesowe w ten sposób, jeżeli w trybie określonym w Kodeksie postępowania cywilnego

⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, ásigaliojimo ir ágyvendinimo ástatymas, 2002 m. vasario 28 d. Nr. IX-743 (Žin., 2002, Nr. 36-1340).

⁵ A. Kalinauskaitė, Elektroninė forma ir elektroninis parašas: Lietuvos teisinė bazė globaliame kontekste, „Teisės Problemos“ 2012, nr 1, s. 76.

wyraziły one chęć odbioru pism procesowych przy użyciu środków komunikacji elektronicznej oraz wskazały niezbędne dane kontaktowe. Tryb i formę doręczania pism procesowych ustala Minister Sprawiedliwości. W świetle ust. 10 omawianego artykułu, przy doręczaniu pisma procesowego stronie postępowania lub innym uczestnikom w trybie komunikacji elektronicznej, za dzień doręczenia pisma procesowego osobie uczestniczącej w sprawie uznaje się dzień roboczy następujący po dniu wysłania pisma procesowego.

Ustawodawca zachęca strony do wnoszenia pism procesowych za pomocą środków komunikacji elektronicznej poprzez znaczne obniżenie opłat sądowych, których uiszczenie jest obowiązkowe na podstawie art. 80 LCCP w przypadku: pozwu, wniosku dotyczącego stosunków przed umownych, wniosku osoby trzeciej, która wniosła odrębne roszczenie związane z przedmiotem sporu, gdy wniosek dotyczący rozpoczętej sprawy, a także wniosku w sprawach należących do postępowania nieprocesowego. Na gruncie litewskiego prawa cywilnego procesowego, opłata sądowa w sporach majątkowych uzależniona jest od kwoty pozwu i wynosi do 100.000 litów (ok. 121.000 zł) 3%, a od kwoty powyżej 100.000 litów do 300.000 litów (ok. 363.000 zł) – 2% kwoty pozwu przekraczającej 100.000 litów, zaś od kwoty powyżej 300.000 litów – opłata wynosi 7.000 litów (ok. 8.470 zł) plus 1% od kwoty pozwu, przekraczającej 300.000 litów. Opłata ta nie może być niższa niż 50 litów (ok. 61 zł) i wyższa niż 30.000 litów (ok. 36.300 zł). W pozostałych kategoriach spraw wysokość opłaty kształtuje się od 10 do 1000 litów. Jeżeli strona lub inny uczestnik postępowania zdecyduje się wnieść pismo procesowe za pomocą środków komunikacji elektronicznej, na mocy art. 80 ust. 7 LCCP, opłata wynosi 75% opłaty sądowej należnej do zapłaty za odpowiednie pismo procesowe, jednak nie mniej niż 10 litów. Tak skonstruowany przepis zachęca do wnoszenia pism procesowych w systemie teleinformatycznym, bowiem znacznemu zmniejszeniu ulegają koszty procesu. Jest to szczególnie korzystne w przypadku spraw, których wartość przedmiotu sporu jest wysoka. Rozwiązanie to zasługuje na pełną aprobatę, ze względu na to, iż obniżenie kosztów postępowania wyłącznie z powodu wnoszenia pism procesowych w postaci elektronicznej przyczyni się do pełnej realizacji postulatu optymalizacji kosztów i podniesienia efektywności postępowania cywilnego.

3. Prowadzenie tzw. sprawy elektronicznej

Od 1 lipca 2013 roku sądy litewskie zaczęły w praktyce korzystać z technologii informacyjnej w działalności wymiaru sprawiedliwości. Na gruncie obowiązującego litewskiego prawa cywilnego procesowego, dane elektroniczne w postępowaniu sądowym zapisywane są za pomocą technologii informatycznych. Wynika to wprost z art. 3 ustawy nowelizującej litewską ustawę o sądach⁶, na mocy którego do ustawy o sądach wprowadzono art. 37¹, regulujący wprost możliwość zastosowania przez sądy technologii informacyjnych i komunikacji elektronicznych, tzw. sprawy elektroniczne. Omawiana regulacja przewiduje pojawienie się w sądach plików elektronicznych, a także umożliwia stronom

dostęp do wszystkich dokumentów procesowych i innych, związanych z procesem, aby dostarczyć informacje do sądu w formie elektronicznej.

W świetle art. 37¹ ustawy o sądach (dalej: LTI), odgrywającego kluczową rolę w procesie informatyzacji litewskiego postępowania cywilnego, dane elektroniczne związane ze sprawami sądowymi są przez sądy przetwarzane, włączane do ewidencji, a także przechowywane z zastosowaniem technologii informacyjnych i komunikacji elektronicznej. Tryb ich: przetwarzania, włączania do ewidencji, a także przechowywania ustalony jest przez Radę Sędziów, przy jednoczesnym uzgodnieniu z głównym archiwariuszem Litwy. Sprawy, które dotyczą wydania nakazu sądowego, jak również inne sprawy określone przez Radę Sędziów, a także informacje związane z postępowaniem sądowym mogą być przetwarzane wyłącznie w formie elektronicznej. Sprawy prowadzone w trybie elektronicznym, wraz z pisemnymi informacjami otrzymywanymi i wysyłanymi przez sądy, podlegają procesowi digitalizacji w trybie określonym w art. 37¹ ust. 6 LTI, a dokumenty pisemne są: przetwarzane, przechowywane i niszczone w trybie określonym przez Radę Sędziów, uzgodnionym z głównym archiwariuszem Litwy.

Zgodnie z art. 37¹ ust. 6 LTI, w aktach sprawy elektronicznej są przechowywane zdigitalizowane kopie pisemnych pism procesowych, utworzonych lub otrzymanych w trakcie postępowania. Wyłączone są pisma, które w związku z wymaganiami określonymi w odrębnych przepisach nie mogą być digitalizowane, względnie utworzone czy przedłożone jako elektroniczne pisma procesowe. Pisma procesowe wnoszone w tradycyjnej, pisemnej formie powinny być poddane procesowi digitalizacji, zaś ich cyfrowe kopie należy przenieść do sprawy elektronicznej. Ustawodawca litewski wskazuje jednocześnie, iż proces ten powinien być przeprowadzony nie później niż w terminie trzech dni roboczych od dnia wpłynięcia pism procesowych do sądu. Kopia cyfrowa powinna zawierać informację o czasie digitalizacji oraz o osobie, która dokument zdigitalizowała, przy jednoczesnym potwierdzeniu bezpiecznym podpisem elektronicznym tożsamości tej osoby. W sytuacjach, gdy z przyczyn wyżej wskazanych niemożliwa jest digitalizacja dokumentów pisemnych, sąd wydaje umotywowane postanowienie dotyczące przechowywania dokumentów wyłącznie w formie pisemnej, co zostaje zaznaczone w sprawie elektronicznej.

Strony i uczestnicy postępowania mają prawo zapoznać się ze sprawą elektroniczną, a także mogą otrzymać kopie zawartych w niej dokumentów. Ustawodawca upoważnia Ministra Sprawiedliwości do określenia szczegółowego trybu udostępniania dokumentów sprawy elektronicznej. Ponadto, w trybie określonym przez odrębne przepisy, strony i uczestnicy postępowania mają prawo zapoznać się ze sprawami rozpatrzonymi przez sądy. Nadto w sądach stwarzane są niezbędne warunki techniczne do realizacji tego uprawnienia. Poza tym powinny być stwarzane warunki do zdalnego zapoznania się ze sprawami elektronicznymi i otrzymania ich kopii. Na gruncie obowiązujących przepisów, strony i uczestnicy postępowania mają prawo przedkładać sądom w formie elektronicznej wszystkie pisma procesowe oraz informacje związane z postępowaniem. Na osobach składających dokumenty procesowe z wykorzystaniem nowoczesnych środków komunikacji elektronicznej, ciąży obowiązek zaopatrzenia tych dokumentów bezpiecznym podpisem elektronicznym. Ustawodawca nie ogranicza się wyłącznie do tej formy weryfikacji tożsamości, dopuszczając

⁶ Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo 36, 37, 93, 94, 120 straipsnių pakeitimo ir Lietuvos Respublikos įstatymo papildymo 371 straipsniu įstatymas, 2011 m. birželio 21 d. Nr. XI-1482, (Tin., 1994, Nr. 46-851; 2002, Nr. 17-649; 2003, Nr. 17-700, Nr. 42-1914; 2006, Nr. 60-2121; 2008, Nr. 81-3186).

zastosowanie także innych środków, jak np. potwierdzenie swojej tożsamości w inny sposób, np. przez systemy bankowości elektronicznej – co związane jest z dużą popularnością bankowości internetowej na Litwie – a także rejestracja w systemie informacyjnym sądów. Rozwiązanie to świadczy o szerokim zakresie zastosowania omawianej procedury w ramach tzw. elektronicznego zarządzania sprawą cywilną.

W odniesieniu do elektronicznej formy czynności sądowych, zgodnie z art. 37¹ ust. 5 LTI, w sądach stwarzane są niezbędne warunki techniczne do potwierdzania orzeczeń, tytułów egzekucyjnych i innych dokumentów związanych z postępowaniem sądowym oraz ich kopii bezpiecznym podpisem elektronicznym, stworzonym przy zastosowaniu bezpiecznego urządzenia do tworzenia podpisu i potwierdzonym kwalifikowanym certyfikatem. Sądowe pisma procesowe opatrzone podpisem elektronicznym oraz ich kopie mają taką samą moc prawną, jak pisma procesowe opatrzone podpisami ręcznymi.

Jak zauważają V. Nekrošius i V. Vėbraiūtė, wszystkie dokumenty stron postępowania, jak i dokumenty sądowe wysyłane są bezpośrednio z wykorzystaniem komputera, co należy pozytywnie ocenić z punktu widzenia dotychczasowej nieefektywności usług pocztowych. Jak podkreślają autorzy, na zmniejszenie kosztów postępowania i jego przyspieszenie niewątpliwie wpłynie fakt, iż dokumenty sporządzane w formie pisemnej, tradycyjnie doręczane podlegają procesowi przeniesienia ich z papierowej formy do postaci elektronicznej⁷. Niewątpliwie tzw. elektroniczne zarządzanie sprawą cywilną w kształcie proponowanym przez ustawodawcę litewskiego należy w pełni zaakceptować. Z jednej strony rozwiązanie to istotnie wpłynie na uproszczenie i przyspieszenie procedury sądowej, zaś z drugiej – na obniżenie kosztów z nią związanych.

4. Wykorzystanie wideokonferencji i telekonferencji w postępowaniu cywilnym

Reforma litewskiego prawa cywilnego procesowego z 2011 roku obejmowała także kwestie związane z zastosowaniem wideokonferencji i telekonferencji. Na podstawie art. 175² LCCP, udział uczestników postępowania w rozprawach, a także przesłuchanie świadków w miejscu jego przebywania może zostać zapewnione i zrealizowane dzięki zastosowaniu technologii informacyjnych i komunikacji elektronicznej. Wyraża się to przede wszystkim w zastosowaniu wideokonferencji i telekonferencji. Ustawodawca litewski zwraca uwagę na to, iż przy zastosowaniu w trybie ustalonym przez Ministra Sprawiedliwości wskazanych technologii, powinno zostać zapewnione wiarygodne ustalenie tożsamości stron i uczestników postępowania, a także obiektywne udokumentowanie i przedłożenie odpowiednich danych (dowodów). Jednocześnie w ust. 2 komentowanego artykułu, dopuszczona jest możliwość wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacji elektronicznej do gromadzenia materiału dowodowego.

Aktem prawnym, określającym tryb stosowania i wykorzystywania wideokonferencji i telekonferencji w prawie cywilnym procesowym, jak i w prawie administracyjnym procesowym

jest rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości⁸, regulujące kwestie związane z określeniem podmiotów uczestniczących w procesie sądowym, jak i tzw. świadków wykorzystania technologii informacyjnej oraz łączności elektronicznej w procedurze sądowej. Określa ono także kwestie związane z zapewnieniem rzetelnej, a co więcej – obiektywnej identyfikacji podmiotów i danych (dowodów).

Przesłanki wykorzystania wideokonferencji lub telekonferencji w litewskim prawie cywilnym procesowym są tożsame z tymi, które występują na gruncie polskiego Kodeksu postępowania cywilnego. Uzasadnieniem ich zastosowania jest zapewnienie stawiennictwa stron lub innych uczestników w sprawie cywilnej na rozprawie lub w celu przesłuchania świadków, których osobiste stawiennictwo przed sądem jest niemożliwe np. z powodu odległości, wieku, czy choroby. Zdaniem V. Nekrošiusa i V. Vėbraiūtė, biorąc pod uwagę niewielkie terytorium Republiki Litewskiej, możliwe jest, iż wykorzystanie video- lub telekonferencji w toku postępowania cywilnego nie będzie zbyt popularne, choć nie wykluczają oni możliwości popularyzacji tych instytucji, zwłaszcza w zakresie przeprowadzania dowodów⁹. W mojej opinii, upowszechnianie wykorzystania środków umożliwiających komunikowanie się na odległość stopniowo zyskiwać będzie na popularności, bowiem możliwość przeprowadzenia dowodu za pomocą wideokonferencji, czy telekonferencji nie jest ograniczona do konkretnych czynności dowodowych, np. czynności przesłuchania. Zakres ten jest znacznie szerszy, bowiem odnosi się do całego postępowania dowodowego i dowodów przeprowadzanych w jego toku, co do których zastosowanie tej formy jest możliwe i efektywne.

5. Dokumentowanie przebiegu rozprawy

Istotną z punktu widzenia utrwalania przebiegu rozprawy cywilnej na gruncie litewskiego prawa cywilnego procesowego wydaje się być informatyzacja w zakresie dokumentowania przebiegu rozprawy. Dotychczas regulacje w tym zakresie utrzymywane były w konserwatywnych ryzach, opierających się na tradycyjnie wypracowanych formach protokołowania posiedzeń sądowych. Jak podnoszą V. Nekrošius i V. Vėbraiūtė, obraz urzędnika z piórem od zawsze stanowił jeden z podstawowych elementów litewskiego wymiaru sprawiedliwości. Autorzy zgadzają się z tym, iż w dobie powszechnej elektronizacji i informatyzacji społeczeństwa, takie konserwatywne podejście wydaje się być zbyt archaicznym i nieprzystosowanym do funkcjonowania w dobie technologii informacyjnej¹⁰.

Nowe zasady dokumentowania przebiegu rozprawy w litewskiej procedurze cywilnej obowiązują od niespełna kilku miesięcy, bowiem od 1 stycznia 2014 r. obowiązuje art. 168 LCCP w nowym brzmieniu, zgodnie z którym każde postępowanie ustne jest nagrywane, z wyjątkiem przypadków określonych w Kodeksie postępowania cywilnego. Ustawodawca zrezygnował z pisemnej formy sporządzania protokołu sądowego, na rzecz zapisu dźwięku. Nagranie rozprawy jest traktowane jako protokół rozprawy i stanowi część składową akt sprawy, zaś osoby uczestniczące w sprawie są uprawnione do zapoznania się z nagraniem.

⁸ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro, 2012 m. gruodžio 7 d. įsakymu Nr. 1R-309, Dėl vaizdo konferencijų ir telekonferencijų technologijų naudojimo nagrinėjant civilines ir administracines bylas tvarkos aprašas, (T.in. 2012.12.11, Nr: 144, Publ. Nr: 7435).

⁹ V. Nekrošius, V. Vėbraiūtė, op. cit., s. 171.

¹⁰ Tamże, s. 172.

⁷ V. Nekrošius, V. Vėbraiūtė, op. cit., s. 170.

Zgodnie z art. 168 ust. 3 LCCP, na przewodniczącym rozprawy ciąży obowiązek udokumentowania jej przebiegu. W świetle ust. 4 omawianego artykułu, w sytuacji, gdy z przyczyn technicznych nie jest możliwe należyte udokumentowanie rozprawy lub jej części w postaci nagrania, sąd rozpatrujący sprawę na wniosek strony lub z własnej inicjatywy wydaje postanowienie o powtórzeniu czynności procesowej, której nie udało się udokumentować w postaci nagrania. Osoby uczestniczące w sprawie o planowanej powtórnej czynności procesowej są informowane w trybie określonym przepisami Kodeksu postępowania cywilnego.

Podkreślić należy, iż nagranie to ograniczone jest wyłącznie do zapisu audio, tj. rejestrowany jest jedynie dźwięk. Minister Sprawiedliwości został upoważniony do ustalenia w odrębnych przepisach wymagań wobec nagrań, dokonywanych w celu udokumentowania przebiegu rozprawy, co zostało wyrażone w rozporządzeniu w sprawie nagrań dźwięku z posiedzeń sądu¹¹. Nagranie z rozprawy zapisywane jest w czasie rzeczywistym, jak i w miejscu w którym się ona odbywa. Nadto, rejestrowane są informacje dotyczące czasu jej rozpoczęcia i zakończenia (z dokładnością do godziny i minuty), przedmiot sporu, oznaczenie sądu i stron postępowania (lub innych uczestników), a także zapisywane są informacje o tym, czy wszystkie strony postępowania zostały prawidłowo zawiadomione o posiedzeniu. W przypadku nieobecności – rejestruje się przyczyny absencji strony procesowej. Istotne jest to, aby nagranie posiedzenia wykonane było w sposób umożliwiający wyraźne określenie stron postępowania i by możliwa była identyfikacja ich tożsamości, a także by zarejestrowane zostały ich wypowiedzi (początek, koniec, a także ogólny czas trwania). W pkt. 4 – 10 omawianego rozporządzenia, ustalone zostały szczegółowe wymagania dla zapisu dźwiękowego. W świetle powyższego, nagrania audio z rozprawy muszą być zgodne z wymogami jakościowymi, które mogą zapewnić, że zapisane informacje będą dostępne, a przede wszystkim możliwe będzie ich przesłuchiwanie. Sądy obowiązane są do tego, aby zapisy dźwięku z rozprawy były chronione przed dostępem osób nieuprawnionych, kopiowaniem, edycją, czy zniszczeniem. Nagrania audio z rozprawy sporządza się w formacie, który może być przeniesiony i zapisany w litewskim systemie informacji sądowej (LITEKO).

Zgodnie z pkt. 4 uchwały Rady Sądownictwa¹², nagranie dźwięku w sprawach cywilnych stanowi integralną część postępowania, zaś stronom przysługuje prawo dostępu do tego zapisu, a także prawo do otrzymania kopii. Podkreśla się, iż plik zawierający zapis dźwięku powinien być ciągły, z wyjątkiem przypadków, w których toczy się postępowanie w sposób przerywany. Należy w tym miejscu podkreślić, iż konserwatywne podejście ustawodawcy litewskiego do zasad sporządzania protokołu z przebiegu posiedzenia zostało zdecydowanie przełamane z chwilą ograniczenia protokołu sądowego do zapisu audio, stanowiącego integralną część postępowania, co niewątpliwie stanowi istotną zmianę na gruncie dotychczasowych postanowień litewskiego prawa cywilnego procesowego.

6. Elektroniczne portale sądowe

E.TEISMAS.LT – LITEWSKI PORTAL E-USŁUG SĄDOWYCH. W związku ze zmianą legislacyjną, wprowadzającą elektroniczną formę czynności procesowych i sądowych, 1 lipca 2013 r. uruchomiono elektroniczny portal sądowych usług elektronicznych – *Lietuvos elektroninių paslaugų portalo*: e.teismas.lt. Ten elektroniczny system sądowy adresowany jest do wszystkich: stron i uczestników postępowania niezależnie od ich statusu prawnego lub procesowego, a także pełnomocników procesowych. System ten umożliwia: a) odsłuchanie nagrań rozpraw sądowych, zapisanych na płytach audio; b) zapoznanie się z przebiegiem procesów sądowych; c) tworzenie i dostarczanie dokumentów procesowych w formie elektronicznej do sądu; d) wypełnienie dokumentów, których formularze dostępne są za pomocą systemu; e) otrzymywanie powiadomień o doręczeniu dokumentów; f) dokonanie opłaty sądowej; g) dokonanie zapłaty grzywny nałożonej przez sąd.

Portal ten niewątpliwie jest narzędziem pozwalającym uprawnionemu lub upoważnionemu podmiotowi na dostęp do informacji o sprawie toczącej się z jego udziałem, a także na dokonywanie czynności związanych z postępowaniem sądowym. Jego funkcjonowanie zbliżone jest zarówno w swym założeniu, jak i dostępnych możliwościach do polskiego Portalu Informacyjnego. Umożliwia on łatwiejszy, tańszy i szybszy dostęp do wymiaru sprawiedliwości, także poprzez dostarczenie dokumentów do sądu za pośrednictwem Internetu, jak również przy użyciu przygotowanych formularzy dokumentów, których wypełnienie możliwe jest zarówno bezpośrednio w przestrzeni elektronicznej, jak i dopuszczalne jest ich wydrukowanie, ręczne wypełnienie i zeskanowanie. Dokument dostarczony przez Internet będzie miał taką samą moc prawną, jak dokument podpisany i dostarczony w sposób tradycyjny. Za pośrednictwem tego portalu osoba zainteresowana będzie otrzymywać informacje o stanie sprawy i etapie, na jakim się on znajduje poprzez ogłoszenia w portalu i wiadomości e-mail. Zbędna stała się osobista wizyta w sądzie w celu zapoznania się z materiałami sprawy, jak i w celu dostarczenia dokumentów procesowych, czy dokumentów potwierdzających dokonanie płatności.

Reasumując, system ten zapewnia możliwość uczestnikom wygodny dostęp do zdigitalizowanych dokumentów sądowych, ale także i tych wnoszonych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Obecnie jest on aktywnie wykorzystywany zarówno przez osoby fizyczne i prawne, jak również prawników i ich asystentów. Dane dotyczące osób prawnych stanowią prawie 12% zasobów tej bazy, prawników i ich asystentów – 10%, zaś aż 78% danych dotyczy osób fizycznych, w tym cudzoziemców¹³.

LITEKO – LITEWSKI SYSTEM INFORMACJI SĄDOWEJ. System ten wdrożony został w celu poprawy organizacji wymiaru sprawiedliwości, podniesienia jakości systemu sądownictwa, zwiększenia efektywności pracy sądów powszechnych, a także w celu ułatwienia pracy sędziom oraz pozostałym osobom związanym z wymiarem sprawiedliwości.

Główne funkcje LITEKO to: a) zbieranie informacji w elektronicznej formie zawartych zarówno w pismach procesowych, czy w związku z przebiegiem posiedzenia; b) automatyczne generowanie raportów statystycznych na podstawie informacji wprowa-

¹¹ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro isakymas dėl teismo posėdžių garso įrašų, daromų teismo posėdžio eigai fiksuoti, reikalavimų aprašo tvirtinimo, 2012 m. gruodžio 11 d. Nr. 1R-314, <https://www.e-tar.lt/rs/legalact/TAR.1592FC95F9C6/> (dostęp w dniu 27.09.2014 r.).

¹² Teisėjų Taryba Nutarimas dėl teismo posėdžių garso įrašų darymo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2014 m. vasario 14 d. Nr. 13P-22-(7.1.2) (Teisės aktų registras, 2014.02.21).

¹³ S. Jacinevičienė-Baltaduonė, Portalu e.teismas.lt naudojasi visi: piliečiai, advokatai, ámonės, <http://www.vaateismas.lt/lt/aktualijos/aktuali-informacija/portalu-e.teismas.lt-naudojasi-16q8.html> (dostęp w dniu 27.09.2014 r.).

dzonych przez sędziów; c) zwiększenie dostępności do wymiaru sprawiedliwości; d) upowszechnienie wykorzystania środków komunikacji elektronicznej; e) świadczenie usług sądowych drogą elektroniczną; f) zautomatyzowanie w odpowiednim zakresie procesu rozstrzygania sporów.

Powstanie tej platformy związane jest z projektem „*Elektroninės paslaugos teisingumo vykdyimo procese*”, odnoszącym się do e-usług dla wymiaru sprawiedliwości w aspekcie prawa procesowego, w wyniku którego w sądownictwie litewskim rozwinął się system informacji dla elektronicznych usług publicznych LITEKO, a także wyodrębniony został podsystem – zintegrowany system informacji elektronicznej (EPP). Mimo funkcjonowania tego systemu w zasadzie od 10 lat¹⁴ w dalszym ciągu LITEKO jest modernizowany, wraz ze wszystkimi podsystemami związanymi z EPP. Świadczy to o nieustannej potrzebie dostosowywania systemu informacji sądowej do zachodzących przemian i rozwoju technologicznego.

7. Wnioski

Nowelizacja litewskiego prawa cywilnego procesowego z 2011 r. wprowadziła wiele zmian w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii w cywilnej procedurze sądowej. Jak podkreślono w rocznym sprawozdaniu Rządu Republiki Litewskiej z 2012 r., przejrzystość pracy sądów, a także opracowanie i zatwierdzenie m.in. Kodeksu postępowania cywilnego Republiki Litewskiej, wpłynęło istotnie na zwiększenie znaczenia środków komunikacji elektronicznej, a także uregulowano prawnie kwestie związane z doręczeniami dokumentów za pośrednictwem środków elektronicznych, a także dotyczące nagrywania dźwięków z rozprawy sądowej, a także wykorzystania wideokonferencji i telekonferencji w sprawach cywilnych¹⁵. Niewątpliwie wykorzystanie tych narzędzi stanowi odpowiedź na rozwój technologii informacyjnych, stwarzających niekwestionowane możliwości współdziałania z wykorzystaniem systemów teleinformatycznych i środków komunikacji elektronicznej.

Informatyzacja litewskiego wymiaru sprawiedliwości nie ogranicza się jedynie do uregulowań proceduralnych. Proces ten obejmuje także przybliżenie wymiaru sprawiedliwości obywatelom Republiki Litewskiej, poprzez uruchomienie i funkcjonowanie platform internetowych i portali informacyjnych, które z jednej strony ułatwiają dostęp do sądu, a z drugiej strony – zachęcają obywateli do wykorzystania nowoczesnych form i narzędzi w zakresie postępowań sądowych.

Podjętą próbę porównania procesu elektronizacji i informatyzacji postępowania cywilnego w Polsce i na Litwie, należy zwrócić uwagę na pewne podobieństwa w tym zakresie. Przede wszystkim, tożsame jest wykorzystywanie wideokonferencji i telekonferencji w toku postępowania sądowego, choć wydaje się, iż w Polsce możliwości te są znacznie szersze, m.in. dzięki zastosowaniu protokołu elektronicznego, który także umożliwia komunikowanie się z sądem na odległość. Nadto, w obu przypadkach ustawodawca zdecydował się na odejście od tradycyjnych form protokolowania. W Polsce zastosowanie protokołu

elektronicznego jest znacznie szersze, bowiem nie ogranicza się do zapisu audio, ale obejmować może także zapis audiowizualny. Biorąc jednak pod uwagę dotychczasowy konserwatyzm sądownictwa litewskiego w tym aspekcie, należy z całą stanowczością zaaprobować obowiązujące regulacje. Mobilizującym aspektem dla polskiego ustawodawcy niewątpliwie może być kwestia związana z upowszechnioną na Litwie możliwością wnoszenia pism procesowych z wykorzystaniem systemów teleinformatycznych. Oponenti opracowywanego przez polski resort sprawiedliwości analogicznego rozwiązania, tj. uruchomienia elektronicznego biura podawczego, winni zwrócić się ku rozwiązaniom litewskim, przynoszącym istotne korzyści zarówno w zakresie szybkości, jak i niskich kosztów postępowania sądowego. Niewątpliwie współcześnie dostępne środki komunikacji elektronicznej winny być w jak największym zakresie wykorzystane przez wymiar sprawiedliwości. Rozwiązania zastosowane i wdrożone przez ustawodawcę litewskiego w zakresie informatyzacji postępowania cywilnego obejmują w szerokim zakresie także postępowanie egzekucyjne i istotnie wpływają na pracę komorników sądowych. Zagadnienie to zostanie przedstawione w drugiej części niniejszego opracowania.

Abstract

Electronic form of procedural measures and court proceedings in lithuania. Part 1 – judicial civil proceedings.

The modernization of the Lithuanian civil proceedings law of 2011 implemented many amendments in the scope of new technologies use in the civil court proceedings. As it was stressed in the annual report of the Government of the Republic of Lithuania from 2012, the transparency of court operations, as well as working out and approving, inter alia, the Code of Civil Proceedings of the Republic of Lithuania, were significantly influenced by the increasing importance of electronic communication means. Moreover, some issues regarding the service of judicial documents by electronic means, and recording of sounds from court hearings, and also the use of video- and teleconferences in civil proceedings were regulated. Undoubtedly, the use of these tools is a response to the development of information technologies, offering indisputable opportunities of interoperability with the application of ICT systems and means of electronic communications.

¹⁴ W 2004 roku stworzone zostały podstawy LITEKO.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2013 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. 259, Lietuvos Respublikos vyriausybės 2012 metų veiklos ataskaita, s. 64, http://www.lrvk.lt/bylos/veikla/veiklos-ataskaitos/2012_veiklos%20ataskaita.pdf (dostęp w dniu 27.09.2014 r.).

INFORMATYZACJA USŁUG STANU CYWILNEGO W AUSTRII

1. Wstęp

Kwestia informatyzacji usług stanu cywilnego w Austrii została już przesądzona. Przyjęto odpowiednie przepisy, ale trzeba jeszcze poczekać na ich wejście w życie, a tym samym możliwość obserwacji, jak przyjęte regulacje funkcjonują w praktyce. Zinformatyzowane usługi stanu cywilnego wchodzą w zakres e-governmentu (e-administracji), dlatego analizując założenia przyjęte w celu informatyzacji tego obszaru działań administracji publicznej, należałoby przyjrzeć się, jaka jest relacja między tymi przepisami a zasadami funkcjonowania e-government w Austrii i czy są ze sobą spójne.

Omawiając informatyzację usług stanu cywilnego należy wziąć pod uwagę, że w Austrii w pierwszej kolejności przyjęto ustawę ramową, a następnie systematycznie rozszerzano katalog usług dostępnych w ramach e-governmentu. Ten proces postępuje do dziś, a omawiana informatyzacja rejestracji zdarzeń stanu cywilnego jest jego kolejnym etapem.

Zgodnie z ideą One-Stop-Shop najlepszym rozwiązaniem w sytuacji konfrontacji obywatela z urzędem w celu skutecznego załatwienia sprawy, jest ograniczenie potrzeby tych wizyt do niezbędnego minimum. Chodzi o to, aby w jednym miejscu, najlepiej podczas jednej wizyty w urzędzie załatwić wszystkie powiązane ze sobą sprawy. Celem informatyzacji usług stanu cywilnego jest ułatwienie procedury w zakresie rejestracji zdarzeń, podlegających wpisowi do akt stanu cywilnego oraz oszczędność czasu zarówno dla obywateli, jak i dla urzędów. W związku z tą koncepcją, informatyzując usługi stanu cywilnego w Austrii starano się powiązać informacje dotyczące stanu cywilnego danej osoby z innymi informacjami, które mogą ewentualnie zmienić się z chwilą zmian w stanie cywilnym osoby.

Artykuł przedstawia przyczyny informatyzacji usług stanu cywilnego w Austrii, jej plany i główne założenia, a także jak wygląda postępowanie w sprawie wpisów w związku z wprowadzeniem zinformatyzowanego rejestru oraz podstawy funkcjonowania samego rejestru. Stan prawny opisany w pracy jeszcze nie obowiązuje, w związku z czym analiza rozwiązań przyjętych w Austrii nie uwzględnia praktyki ich stosowania.

2. Przyczyny informatyzacji akt stanu cywilnego w Austrii

Duży problem w Austrii stanowiły nieujednoliczone zasady prowadzenia ksiąg stanu cywilnego, co powodowało, że w różnych gminach księgi wyglądały inaczej. Podejmowano już próby informatyzacji ksiąg stanu cywilnego, z tym że były to działania o zasięgu lokalnym, czyli nie powiązane z pozostałymi regionami. Brak wspólnej strategii informatyzacji ksiąg stanu cywilnego powodowało, że takie wybiórcze działania nie mogły przyczynić się ani do poprawy usług świadczonych obywatelom w tym zakresie, ani też do usprawnienia i przyspieszenia przepływu in-

formacji z ksiąg stanu cywilnego między urzędami oraz innymi instytucjami państwowymi. Niejednolitość struktur ksiąg stanu cywilnego była przyczyną zarówno niedogodności dla obywateli, jak i zbędnego obciążenia pracą dla urzędów.

Kolejnym argumentem przemawiającym za przeprowadzeniem informatyzacji ksiąg stanu cywilnego były koszty związane z obsługą istniejącej w Austrii struktury ksiąg stanu cywilnego. Przekazywanie informacji pomiędzy urzędami następowało w formie pisemnej, co generowało wysokie koszty przesyłania tych danych. Wyliczono, że aby zrealizować obowiązki informacyjne, które wiążą urzędy stanu cywilnego, rocznie z i do urzędów wysyłane jest ponad milion listownych przesyłek poleconych. Oszacowane koszty sumaryczne tych przesyłek były na tyle wysokie, że poważnie przystąpiono do prac nad informatyzacją rejestrów akt stanu cywilnego¹. Informatyzacja tego segmentu usług publicznych docelowo ma przyczynić się do usprawnienia przekazywania informacji oraz obniżenia kosztów z tym związanych. Dla obywateli informatyzacja ksiąg stanu cywilnego ma oznaczać przede wszystkim oszczędność czasu, ponieważ w efekcie wprowadzenia elektronicznego rejestru akt stanu cywilnego nie będzie konieczne stawiennictwo w kilku urzędach, ale całą sprawę będzie można załatwić w jednym z tych urzędów, niezależnie od miejsca wpisu zdarzenia. Ponadto informatyzacja ma sprzyjać przejrzystości działania urzędów².

3. Plany informatyzacji

Założenia nowej ustawy o aktach stanu cywilnego zakładały, że cały proces informatyzacji usług potrwa bardzo krótko, czyli osiem miesięcy, począwszy od 1 kwietnia 2013 r. Tego założenia nie udało się zrealizować, ponieważ termin zakończenia informatyzacji ksiąg został przesunięty o rok i ostatecznie Centralny Rejestr Stanu Cywilnego ma zacząć obowiązywać od 1 listopada 2014 r.³ Jako powód przesunięcia rozpoczęcia działania wskazano potrzebę technicznego przygotowania systemu. Mimo wspomnianego poślizgu warto przyjrzeć się rozwiązaniom przyjętym przez Austrię w zakresie informatyzacji akt stanu cywilnego, chociażby ze względu na interesujące rozwiązania udoskonalenia przepływu informacji zawartych w rejestrach publicznych.

W Austrii w związku z informatyzacją usług stanu cywilnego całkowicie zmieniono obowiązującą tam poprzednio ustawę prawo o aktach stanu cywilnego, zastępując starą ustawę nowym

¹ Wskazuje się, że informatyzacja akt stanu cywilnego i tym samym elektroniczne przesyłanie danych zawartych w tych aktach pozwoli zaoszczędzić ok. 2 mln euro rocznie. Por. uzasadnienie do ustawy PStG 2013, s. 1, źródło: http://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXIV/I/I_01907/fname_269993.pdf [dostęp: 23.03.2014 r.].

² Por. uzasadnienie ..., ibidem.

³ Docelowo faza budowy rejestru miała trwać od 1 kwietnia 2013 r. do 1 listopada 2013 r., por. <https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/340/Seite.34060778.html> [dostęp: 23.03.2014]

aktem⁴ oraz wprowadzono istotne zmiany w innych ustawach⁵. Po pierwsze, zerwano z zasadą lokalnego prowadzenia ksiąg stanu cywilnego i wprowadzono jeden centralny rejestr stanu cywilnego oraz działający obok niego centralny rejestr obywatelstwa. W związku z informatyzacją usług stanu cywilnego w Austrii zmieniła się struktura ksiąg oraz właściwość urzędów rejestrujących stan cywilny.

Informatyzacja usług stanu cywilnego w Austrii została rozplanowana w sposób kompleksowy, ponieważ ingerencja ustawodawcy nie obejmuje tylko austriackiej ustawy o aktach stanu cywilnego. Zmiany w prowadzeniu akt stanu cywilnego oscylują wokół dostosowania funkcjonowania usług stanu cywilnego w związku z ich informatyzacją do istniejących już wcześniej podstaw prawnych rejestracji zdarzeń stanu cywilnego.

4. Założenia ustawy PStG 2013

Większość przepisów ustawy PStG 2013 opiera się na zasadach przewidzianych w starej ustawie o aktach stanu cywilnego, ale nowe przepisy zostały odpowiednio dopasowane w związku z wprowadzeniem Centralnego Rejestru Stanu Cywilnego⁶.

Nowa ustawa wprowadza Centralny Rejestr Stanu Cywilnego, który umożliwia dostęp do danych w nim zawartych przez dowolny z urzędów stanu cywilnego. Z tego powodu właściwość urzędu stanu cywilnego została zmieniona w ten sposób, że obywatel może skorzystać z urzędu stanu cywilnego według własnego wyboru. Zasadniczo zerwano więc z zasadą dokonywania wpisów do rejestru w urzędzie miejsca zdarzenia. Dotychczas, zawarcie małżeństwa w Austrii wymagało wizyty nawet w trzech różnych urzędach stanu cywilnego, aby uzyskać potrzebne dokumenty⁷. Obecnie ma się to zmienić, ponieważ obywatel zainteresowany wpisem czy wypisem z akt stanu cywilnego będzie mógł załatwić sprawę w dowolnym urzędzie, co ustawa sanowi wprost (§ 19 ust. 1 PStG 2013). Wyjątkiem jest wpisanie urodzenia dziecka, które podlega pod urząd właściwy ze względu na miejsce urodzenia dziecka (§ 10 PStG 2013). Trochę odmiennie od wspomnianej zasady wyznaczono także właściwość urzędu stanu cywilnego w razie śmierci, gdyż generalnie do wpisu takiego zdarzenia właściwy jest każdy urząd, ale jeśli w ciągu 14 dni od zgonu nie zostanie odnotowane żądanie wpisu śmierci, to właściwym staje się urząd miejsca śmierci (§ 29 ust. 1 PStG 2013). Takie założenie ma zapobiegać sytuacji, że zdarzenie śmierci pozostanie niewpisane do Rejestru.

Zgodnie z ideą One-Stop-Shop informatyzacja usług stanu cywilnego ma służyć załatwieniu jak największej ilości spraw powiązanych ze sobą bez zbędnego nakładu czasu. Oprócz Rejestru Stanu Cywilnego równolegle ma zostać utworzony Centralny Rejestr Obywatelstwa⁸, którego celem jest ułatwienie dostępu do danych zawartych w tym rejestrze zarówno dla obywateli, jak i organów administracyjnych. Przyczyny wprowadzenia Cen-

tralnego Rejestru Obywatelstwa są zbieżne z celami Centralnego Rejestru Stanu Cywilnego, chodzi przede wszystkim o obniżenie kosztów i nakładu pracy. Oba rejestry tworzone są równocześnie i mają zostać powiązane ze sobą wzajemnie oraz z funkcjonującym już Rejestrem Meldunkowym⁹. Wyrazem bezpośredniego powiązania tych rejestrów jest przepis § 12 PStG 2013, który stanowi, że urząd stanu cywilnego może w związku ze zgłoszeniem urodzenia dziecka zadośćuczynić obowiązkom meldunkowym. W razie zgłoszenia lub wpisania śmierci równocześnie powinno nastąpić wymeldowanie zmarłego, chyba że ta osoba została już wymeldowana wcześniej (§ 31 PStG 2013). W tym celu urząd stanu cywilnego jest zobowiązany udostępnić dane meldunkowe zmarłego ministrowi spraw wewnętrznych. Również w sytuacji urodzenia dziecka urząd stanu cywilnego jest uprawniony do wpisu obywatelstwa dziecka do Centralnego Rejestru Obywatelstwa. Ponadto urząd stanu cywilnego będzie posiadał uprawnienie do wystawiania zaświadczeń o obywatelstwie (§ 35 ust. 6 PStG 2013).

Jednym z założeń znowelizowanej ustawy jest swobodny przepływ informacji o stanie cywilnym między urzędami stanu cywilnego oraz ograniczenie przekazywania tych informacji osobom trzecim. Zgodnie z ustawą przekazywanie danych o stanie cywilnym poza urzędy stanu cywilnego jest dopuszczalne tylko na mocy wyraźnego uregulowania ustawowego (§ 45 ust. 2 PStG 2013).

W ustawie PStG 2013 przewidziano obowiązek sądów przekazywania informacji o stanie cywilnym, również w formie elektronicznej, o ile jest to możliwe uwzględniając warunki techniczne sądów (§ 7 ust. 1 PStG 2013). Ustawa zawiera katalog zamknięty wymieniający, jakie informacje obligatoryjnie podlegają przekazaniu przez sądy, np. odnośnie stwierdzenia i uznania ojcostwa. Poza wskazanym wyliczeniem, jeśli w trakcie postępowania przed organami administracyjnymi lub sądami pojawiają się okoliczności, które zgodnie z ustawą wymagają wpisu do Rejestru Stanu Cywilnego, organ lub sąd powinni powiadomić o tym właściwy ze względu na ich siedzibę urząd stanu cywilnego. Taki sam obowiązek spoczywa na organach lub sądach, jeśli powstaną wątpliwości co do dokumentu pochodzącego z akt stanu cywilnego lub co do wpisu określonego zdarzenia do Rejestru (§ 8 ust. 1 i 2 PStG 2013). Informacje z sądu docelowo mają być przekazywane do urzędu stanu cywilnego właściwego według siedziby tego sądu, ale zgodnie z przepisami przejściowymi do 1.01.2016 r. przekazywanie informacji może następować również według „starych” przepisów o właściwości (§ 73 PStG 2013).

Najważniejszą zmianą w zakresie obowiązków informacyjnych urzędów jest wprowadzenie reguły, że w postępowaniu prowadzonym w sprawach związanych z informacjami dostępnymi w Rejestrze nie ma obowiązku przedkładania wypisu z akt stanu cywilnego. Stanowi to znaczne ułatwienie dowodowe dla uczestników postępowania, którzy nie muszą starać się o pozyskanie określonych dokumentów, gdyż dostęp do nich może uzyskać dany urząd online. Podobnie rozwiązano problem uzyskiwania i udzielania informacji przez sądy.

Ustawa nie zawiera zasady, że dokumentów z rejestrów elektronicznych nie trzeba przedkładać, a jedynie wskazuje przykładki, kiedy urząd ma obowiązek ustalić pewne okoliczności. Przykładowo w razie zawarcia małżeństwa urząd stanu cywilnego ma obowiązek ustalenia, czy nupturienci posiadają zdolność do

⁴ Ustawa z dnia 11 stycznia 2013 r. o aktach stanu cywilnego (Personenstandgesetz 2013), zwana dalej również: PStG 2013, źródło: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2013_I_16/BGBLA_2013_I_16.pdf [dostęp: 23.03.2014].

⁵ Uchylono poprzednio obowiązującą ustawę z 1983 r. o aktach stanu cywilnego oraz zmieniono ustawy takie jak m.in. ustawę o obywatelstwie z 1985 r., ustawę o zameldowaniu z 1991 r., ustawy o zmianie nazwisk.

⁶ Zwany dalej również Rejestrem.

⁷ Por. Uzasadnienie ..., op. cit., s. 3.

⁸ Niem. Zentrales Staatsbürgerschaftsregister (ZSR).

⁹ Niem. Zentrales Melderegister (ZMR).

zawarcia związku małżeńskiego na podstawie przedłożonych dokumentów (§ 14 ust. 1 PStG 2013). Zawartość Centralnego Rejestru Stanu Cywilnego uznaje się w tym wypadku za fakt znany z urzędu, w związku z czym okoliczności z niego wynikających nie trzeba udowadniać¹⁰.

Ustawa o aktach stanu cywilnego, podobnie jak poprzednio obowiązująca ustawa, zawiera legalną definicję stanu cywilnego. Zdarzeniami, które podlegają wpisowi do Rejestru Stanu Cywilnego są urodziny, śmierć, ślub oraz zawiązanie związku partnerskiego (§ 1 ust. 2 PStG 2013). Dane o stanie cywilnym podzielono na ogólne, szczególne oraz pozostałe dane (§ 2 ust. 1 PStG 2013). Do ogólnych danych o stanie cywilnym należą: nazwisko, data i miejsce urodzenia, płeć, stan cywilny, obywatelstwo, stopień naukowy lub zawodowy, dzień i miejsce śmierci oraz numer rejestracyjny osoby. Są to takie dane, do których każdy urząd stanu cywilnego ma prawo wglądu. Szczególne dane o stanie cywilnym są to dane związane ze wpisem jakiegoś zdarzenia, np. urodzenia dziecka, czy zawarcia małżeństwa (§ 2 ust. 2, 3 i 4 PStG 2013). Takie dane mogą zostać udostępnione innym urządowi tylko, jeśli takie uprawnienie zostało przewidziane w ustawie. Pozostałe dane są to takie informacje, które są potrzebne urządowi do zgodnego z prawem wykonania obowiązków związanych z prowadzeniem aktu stanu cywilnego (§ 2 ust. 6 PStG 2013). W zależności więc od rodzaju informacji, które zamieszczane są w Centralnym Rejestrze Stanu Cywilnego, sposób i dopuszczalność udostępniania tych danych może być różny.

Krótkiego wyjaśnienia wymaga, czym jest wspomniany numer rejestracyjny osoby (bPK)¹¹, zaliczany na gruncie PStG 2013 do ogólnych danych o stanie cywilnym. Jest to numer wprowadzony ze względów ochrony danych osobowych i ma zapobiegać powiązaniu przez osoby niepowołane informacji z jednej dziedziny administracji z inną, przy czym numer umożliwia jednoznaczną identyfikację osoby. Celem istnienia systemu tych numerów (numery pochodzenia i numeru rejestracyjnego) jest więc identyfikacja osób bez bezpośredniego posługiwania się nazwiskami tych osób.

Zakres danych, które będą wpisywane do Centralnego Rejestru Stanu Cywilnego, będzie szerszy niż informacji wpisywanych do tradycyjnych ksiąg. Dodatkowo w Rejestrze będą zamieszczane informacje obejmujące treść dokumentów, które stanowią podstawę dla wpisów. Przykładowo przy zawieraniu małżeństwa do Rejestru zostaną wprowadzone również informacje ujęte w zaświadczeniu potwierdzającym zdolność nupturientów do zawarcia związku małżeńskiego, czy oświadczenia małżonków odnośnie nazwisk dzieci pochodzących z małżeństwa (§ 14 i § 20 PStG 2013). Techniczną zmianą jest brak w samych aktach podpisów osób, których dotyczą wpisy. Podpisywane są jedynie oświadczenia, np. odnośnie posiadania zdolności do zawarcia małżeństwa, czy spełnienia przesłanek zawarcia związku partnerskiego.

Ustawa zezwala na przekazywanie danych na rzecz Federalnego Urzędu Statystycznego Austrii (*Bundesanstalt Statistik Österreich*) w celach statystycznych. Każdorazowo określono, jakie dane mogą zostać przekazane (np. § 28 ust. 5 PStG 2013). Zastrzeżono

również, że przekazywanie danych powinno nastąpić w formie zaszyfrowanej. Przekazanie następuje przez Centralny Rejestr Stanu Cywilnego, a przekazywane dane uzupełnia się o imiona oraz wspomniany właściwy numer rejestracyjny osoby (bPK), co zapobiega bezpośredniemu przekazywaniu tych danych¹². W ustawie przewidziano również możliwość generowania tygodniowego wykazu zdarzeń podlegających wpisowi do Rejestru, z tym że osoby której dotyczy wpis (przedstawiciel ustawowy dziecka, małżonkowie, osoby tworzące związek partnerski) muszą wyrazić pisemną zgodę na uwzględnienie tych danych w takim wykazie (§ 52 ust. 3 PStG 2013). Wykaz zawiera ograniczoną ilość informacji – uwzględnia się jedynie dzień, miejscowość, nazwiska i imiona oraz gminę, w której mieszkają osoby, do których odnosi się wpis.

Również zdarzenia stanu cywilnego, które uległy zmianie za granicą podlegają wpisowi do Rejestru. Obowiązek poinformowania urzędu stanu cywilnego spoczywa na osobie, której ta zmiana dotyczy, a w przypadku nieletnich – na jej rodzicach (§ 35 ust. 3 PStG 2013). Zdarzenia te mogą zostać wpisane przez każdy urząd stanu cywilnego, z tym że w przypadku zmiany odnośnie zdarzenia, które zostało już wpisane, do Rejestru zostaje wpisana osoba zobowiązana do powiadomienia o tym urzędu stanu cywilnego. Wpis osoby zobowiązanej do powiadomienia następuje przez urząd właściwy ze względu na jej miejsce zamieszkania w kraju, ewentualnie miejsce zdarzenia podlegającego wpisowi lub gdy nie da się go ustalić przez urząd właściwy dla miasta Wiednia (§ 35 ust. 5 PStG 2013).

Planowane jest również wprowadzenie „kart obywatelskich”¹³, które mają umożliwiać wydrukowanie niektórych dokumentów z domu przy wykorzystaniu specjalnych indywidualnych kart. Ma to stanowić dodatkową funkcjonalność dla obywateli. Karty obywatelskie mają umożliwiać wydruk danych dotyczących obywateli, zarówno tych dotyczących ich stanu cywilnego, jak i obywatelstwa, a więc mają być powiązane z oboma stworzonymi rejestrami.

5. Postępowanie w sprawach wpisów

Przed wpisem zdarzeń do Centralnego Rejestru Stanu Cywilnego urząd jest zobowiązany ustalić stan faktyczny. Przyjmuje się, że ustalenie tego stanu faktycznego nastąpi na podstawie danych zawartych w Rejestrze, czyli *de facto* nie wymaga to przeprowadzenia dochodzenia. Dopiero gdy odtworzenie stanu faktycznego na podstawie danych rejestrowych będzie niemożliwe, stan faktyczny odtwarza się na podstawie akt stanu cywilnego oraz innych stosownych dokumentów (§ 36 ust. 2 PStG 2013).

Ustawa przewiduje, że zgłoszenie zdarzenia podlegającego rejestracji w aktach stanu cywilnego powinno nastąpić do dowolnego urzędu stanu cywilnego przez przekazanie danych o zdarzeniu, które podlega wpisowi do aktu stanu cywilnego. Urząd stanu cywilnego, który otrzymał takie dane wprowadza je do systemu Rejestru, a następnie przekazane dane mogą zostać już pobrane i opracowane przez właściwy dla zdarzenia urząd stanu cywilnego. Jeśli warunki techniczne uniemożliwiają dokonanie takiego wpisu, to

¹⁰ Por. Uzasadnienie ... op. cit., s. 8.

¹¹ Niem. Bereichsspezifisches Personenkennzeichen (bPK), o którym mowa w § 9 austriackiej ustawy z dnia 27 lutego 2004 r. o e-administracji (E-Government-Gesetz), zwaną dalej E-GovG. Numer rejestracyjny jest zaszyfrowaną pochodną numeru pochodzenia (niem. Stammzahl) oraz różni się w zależności od dziedziny administracji publicznej, do której się odnosi. Na podstawie posiadanego numeru rejestracyjnego dla określonej dziedziny nie jest możliwe odtworzenie numeru pochodzenia ani nie można odcodować numeru rejestracyjnego dla innej dziedziny.

¹² Por. uzasadnienie ... op. cit., s. 7.

¹³ Bürgerkartenkonzept. Karta obywatelska została wprowadzona na podstawie ustawy E-GovG (§ 2 pkt 10 E-GovG), zawiera podpis elektroniczny (jednak nie kwalifikowany), ma pełnić funkcje podobne jak dowód osobisty i umożliwia załatwianie spraw administracyjnych za pomocą Internetu. Źródło: <http://www.buergerkarte.at/> [dostęp: 23.03.2014].

wtedy zgłoszenie następuje bezpośrednio w urzędzie stanu cywilnego oraz w formie papierowej (np. § 9 ust. 1, 28 ust. 1 PStG 2013). Zgodnie z powyższym, jako podstawowy tryb przekazywania danych o zdarzeniach jest skorzystanie z Rejestru, z tym, że jeśli warunki techniczne na to nie pozwalają, dopuszczalny jest powrót do trybu tradycyjnego.

Dane wpisane do Rejestru są dowodami z dokumentu urzędowego, z tym że nie dotyczy to danych dotyczących obywatelstwa (§ 40 ust. 3 i § 39 PStG 2013). W tym zakresie ustawa bezpośrednio odsyła do austriackiego kodeksu postępowania cywilnego, zgodnie z którym dokumenty urzędowe mogą być sporządzane także w formie elektronicznej¹⁴. Tym samym, po rozpoczęciu funkcjonowania Rejestru, nie będzie konieczne przedkładanie żadnych dokumentów celem udowodnienia zdarzeń podlegającym wpisowi do Centralnego Rejestru Stanu Cywilnego, ponieważ w tym celu wystarczający będzie wgląd do Rejestru. Dostęp do Rejestru będą miały zarówno urzędy stanu cywilnego, jak i sądy¹⁵. Również wydrukowany dokument elektroniczny, pochodzący od urzędu jest urzędowym dokumentem elektronicznym w rozumieniu austriackich przepisów postępowania cywilnego, o ile dokument elektroniczny został opatrzony podpisem elektronicznym (§ 20 ust. 1 E-GovG). Przepisy nowej ustawy PStG 2013 oraz ramowej ustawy E-GovG umożliwiają bezpośrednie korzystanie z danych zawartych w Rejestrze również w innych postępowaniach bez konieczności uzyskiwania dodatkowych dokumentów.

Aby uniknąć w Rejestrze błędnych wpisów lub co najmniej jak najszybciej je niwelować, ustawa zawiera przepisy, które mają usuwać takie nieprawidłowości. Wpisy do Rejestru powinny nastąpić bez zbędnej zwłoki, a jeśli nie jest to możliwe w czasie przewidzianym ustawowo, dopuszczalne jest tylko częściowe wpisanie wymaganych danych (§ 40 ust. 1 PStG 2013). W sytuacji, gdy został ustalony pełny stan faktyczny zdarzenia, urząd stanu cywilnego jest zobowiązany do jego uzupełnienia (§ 41 ust. 2 PStG 2013). W takim wypadku urząd ma obowiązek działania z urzędu. Urząd stanu cywilnego działa z urzędu również, jeśli wpis stał się nieprawidłowy (§ 41 ust. 1 PStG 2013). Takim zdarzeniem może być przykładowo uznanie ojcostwa lub zmiana nazwiska. Informacja o takim zdarzeniu trafia do urzędu przez informacje przekazywane przez sądy i urzędy, które następnie są odbierane przez urząd stanu cywilnego. Wpisy podlegają sprostowaniu, jeśli już w momencie postępowania w sprawie wpisu stały się one nieprawidłowe. Następuje to na wniosek lub z urzędu, ale każdorazowo informuje się o takim sprostowaniu osobę, której dotyczy wpis ulegający sprostowaniu (§ 42 PStG 2013). Każdy z urzędów stanu cywilnego, który wpisał takie zdarzenie ma obowiązek je sprostować. W wyniku przyjęcia nowej ustawy sprostowanie nieprawidłowego wpisu w aktach stanu cywilnego stało się łatwiejsze, ponieważ przed nowelizacją ustawy, aby sprostować wpis należało przeprowadzić postępowanie przed austriackimi władzami okręgowymi¹⁶.

6. Centralny Rejestr Stanu Cywilnego

Centralny Rejestr Stanu Cywilnego prowadzony jest przez Ministra Spraw Wewnętrznych Austrii, który występuje jako administrator tego systemu, a więc na nim spoczywa obowiązek realizacji zadań i obowiązków wynikających z ustawy w tym zakresie. Chodzi przede wszystkim o dalsze przetwarzanie informacji znajdujących się w Rejestrze, a także dbanie o jakość danych umieszczanych w Rejestrze, m.in. przez zapobieganie sytuacjom polegającym na tym, że w Rejestrze znajdują się różne dane dotyczące tej samej osoby (§ 46 ust. 2 PStG 2013). Jednak odpowiedzialność za dane zamieszczane w Rejestrze (§ 44 ust. 1 PStG 2013) spoczywa na urzędach stanu cywilnego. Do zadań tych urzędów należy wykorzystywanie danych opracowanych w Rejestrze (przetwarzanie danych) i udzielanie na ich podstawie informacji (§ 46 ust. 1 PStG 2013).

Dane dotyczące określonej osoby są przechowywane w Rejestrze przez 120 lat od daty śmierci tej osoby, a po upływie tego okresu są archiwizowane (§ 46 ust. 4 PStG 2013). Rejestr jest traktowany jako rejestr publiczny¹⁷, ale aby uzyskać dane trzeba podać odnośnie osoby, o której żądamy informacji, jej nazwisko lub inną informację, która znajduje się w Rejestrze i na tej podstawie możliwa jest jednoznaczna identyfikacja tej osoby. W celu uzyskania informacji można posłużyć się również numerem rejestracyjnym bPK.

Sądom powszechnym, państwowym osobom prawnym oraz urzędom na ich żądanie umożliwia się dostęp do korzystania z danych z Rejestru odnośnie określonych osób, o ile takie informacje służą im do wykonywania ustawowo powierzonych zadań. Dostęp do tych danych następuje przez środki porozumiewania się na odległość (§ 47 ust. 2 PStG 2013). Aby skorzystać z informacji umieszczonych w Rejestrze, trzeba znać imię lub co najmniej inne dane jednoznacznie identyfikujące daną osobę, również w przypadku, gdy tych informacji żąda urząd. W ustawie przewidziano szereg przesłanek, które trzeba spełnić, aby móc udzielić informacji znajdujących się w Rejestrze. Przykładowo wymagana jest pewność co do istnienia przesłanek złożenia wniosku o udzielenie informacji z Rejestru (zapytania), że pracownicy, którzy występują z zapytaniem przestrzegają obowiązków związanych z ochroną danych osobowych, że wdrożono środki przeciwko składaniu zapytań przez nieuprawnione osoby lub dostępu do pomieszczeń, w których następuje udzielanie informacji na zapytania, a także sporządzono dokumentację, z której wynika, że wymienione środki realizują minimum bezpieczeństwa w związku z udostępnianiem przez Rejestr często danych wrażliwych, tak więc należałoby pozytywnie ocenić, że zostały wyraźnie wskazane w ustawie. Mimo, iż trudno przewidzieć, jak będzie wyglądała w praktyce realizacja tych przesłanek, mogą stanowić one podstawę prawną dla dochodzenia odpowiedzialności z tytułu ewentualnego ich niedochowania. Jak wskazano powyżej odpowiedzialność za dane zamieszczane w Rejestrze ponoszą urzędy stanu cywilnego.

Niektóre dane z Rejestru pozostają do dyspozycji organów, które zostały wyraźnie wskazane w ustawie. Dostęp powyższych organów do tych danych został ograniczony treściowo, ponieważ ustawa zawiera wskazanie, jakie dane można udostępniać jakim

¹⁴ Por. austriacka ustawa z dnia 01.08.1895 r. Civilprozessordnung (niem. kodeks postępowania cywilnego, zwany dalej ZPO), w szczególności § 292 ust. 1 ZPO.

¹⁵ Por. uzasadnienie ... op. cit., s. 11.

¹⁶ Por. uzasadnienie ... ibidem.

¹⁷ W rozumieniu austriackiej ustawy z dnia 17 sierpnia 1999 r. o ochronie danych osobowych (Datenschutzgesetz). Por. uzasadnienie ... op. cit., s. 11.

organom. Przykładowo urzędowi paszportowym udostępnia się dane odnośnie daty śmierci osób (§ 48 ust. 7 PStG 2013). Sądowi powszechnym właściwym dla spraw stwierdzenia nabycia spadku (*Verlassenschaft*) udostępniane są dane dotyczące śmierci osoby (§ 49 PStG 2013). Informacje oraz wypisy z Rejestru oraz dokumentów będących podstawą wpisów zdolności do zawarcia małżeństwa lub zawiązania związku partnerskiego są udostępniane osobom, których dany wpis dotyczy lub będzie dotyczył oraz posiadają uzasadniony interes w uzyskaniu takiej informacji. Przesłanką udostępniania takich danych jest każdorazowo realizacja ustawowo powierzonych zadań przez te organy (§ 48 ust. 10 PStG 2013). Ponadto udostępnienie takich informacji jest obwarowane przesłanką, że nie sprzeciwia się temu przeważający, prawnie chroniony interes osoby, której te dane dotyczą (§ 52 ust. PStG 2013). Przesyłanie danych następuje w formie elektronicznej.

Wskazane ograniczenia prawa do wglądu do akt stanu cywilnego przestają obowiązywać po upływie określonego w ustawie czasu. W związku z tym uzyskanie wglądu do danych stanu cywilnego staje się nieograniczone z upływem 100 lat od wpisu urodzin, 30 lat od wpisu śmierci oraz 75 lat od wpisu małżeństwa lub związku partnerskiego, o ile wpis nie dotyczy osoby która jeszcze żyje (§ 52 ust. 5 PStG 2013).

Ustawa wyraźnie stanowi, że dokumentami stanu cywilnego są wyciągi z Rejestru (§ 53 ust. 1 PStG 2013). Z Rejestru można uzyskać wyciąg częściowy, obejmujący jedno lub kilka zdarzeń stanu cywilnego, jak i wyciąg zupełny, który obejmuje wszystkie zdarzenia wpisane do Rejestru (§ 58 ust. 1 PStG 2013). Wyciągi muszą zostać opatrzone podpisem urzędowym (*Amts-signatur*) urzędu stanu cywilnego (§ 53 ust. 7 PStG 2013). Od tej zasady przewidziano wyjątki. Na żądanie wnioskodawcy istnieje możliwość wystawienia tradycyjnego aktu stanu cywilnego opatrzonego szczególnymi cechami zgodnie z rozporządzeniem ministra do spraw wewnętrznych, czyli wystawionego na specjalnym papierze (§ 53 ust. 5 PStG 2013). Dopuszczalne jest również żądanie poświadczenia wyciągów z akt stanu cywilnego przez odpowiednie organy¹⁸ (§ 53 ust. 6 PStG 2013). Ponadto ministrowi do spraw wewnętrznych przyznano uprawnienie do wprowadzenia kodów, które miałyby potwierdzać wiarygodność dokumentów wystawionych na podstawie Rejestru (§ 53 ust. 7 PStG 2013). Taka możliwość została przewidziana przykładowo dla urzędów zagranicznych, które na podstawie kodu zyskałyby wgląd do oryginalnego dokumentu¹⁹.

Dokumenty stanowiące podstawę dla wpisów są przechowywane w urzędzie, w którym dokonano wpisu (§ 59 ust. 1 PStG 2013). Przechowywane mogą być zarówno dokumenty w postaci papierowej, jak i mikrofilmy lub nośniki danych (§ 59 ust. 2 i 3 PStG 2013). Jednak dokumenty nie związane z wpisem, stwierdzeniem zdolności zawiązania małżeństwa lub wstąpienia w związek partnerski podlegają zwrotowi osobom, które je przedłożyły. Księgi akt stanu cywilnego istniejące wcześniej nadal będą pozostawały w urzędach i są przechowywane zgodnie z zasadami archiwizacji. W momencie wprowadzenia Rejestru, wpisy do tych ksiąg będą niedopuszczalne, o czym ustawa wprost stanowi (§ 60 ust. 2 PStG 2013).

7. Podsumowanie

Trudno ocenić stan informatyzacji usług stanu cywilnego w Austrii opierając się jedynie na założeniach ustawy, która jeszcze w pełni nie obowiązuje. Dlatego korzystając z austriackich doświadczeń przy rozważaniu i planowaniu polskich rozwiązań w tym zakresie warto przeznaczyć dłuższy okres czasu na wdrożenie projektu informatyzacji. W związku z tym, pełna ocena, czy informatyzacja rejestracji zdarzeń stanu cywilnego była pomyślna oraz czy przykładowo nie stanowi pola do nadużyć, będzie możliwa dopiero po pewnym okresie funkcjonowania Centralnego Rejestru Stanu Cywilnego.

Zauważyć trzeba, że informatyzacja segmentu usług stanu cywilnego, wymagała przyjęcia całkowicie nowej ustawy, która przede wszystkim wprowadza Rejestr. Z utworzeniem Rejestru wiąże się z większością zmian przewidzianych nową ustawą, zarówno tych dotyczących funkcjonowania postępowania w sprawach rejestracji zdarzeń stanu cywilnego, jak i obowiązków informacyjnych urzędów i innych organów publicznych.

Analizując założenia ustawy PStG 2013 oraz ustawy ramowej eGovG można zauważyć dążenie do zgodności instytucji przewidzianych w tych dwóch ustawach. Pozytywnie należy ocenić plany powiązania ze sobą danych zawartych w rejestrach publicznych prowadzonych elektronicznie, a także takie sformułowanie ustawy PStG 2013, że w sytuacji, gdy warunki techniczne nie pozwalają na korzystanie z Rejestru i jego funkcjonalności, możliwy jest powrót do tradycyjnych sposobów prowadzenia akt stanu cywilnego.

Abstract

Informatization of personal statute registry services in Austria

Informatization of personal statute registry services is a part of the e-government idea, which is realized in Austria for many years. The main purpose for informatization in this field of public services is to make the registration of personal statute matters easier and to reduce the costs of this procedure. This publication presents the grounds for informatization of registry services in matter of personal statute, including plans and main assumptions on this point as well as description of the registration proceedings using the IT system and of the new register. In Austria the old personal statute law was fully amended by adopting a new one. The former registry office records were maintained only local, but now a national register (co called National Register of Personal Status) will retain and make available all information about personal statute. This article contains a summary of the new Austrian act, describing, inter alia, the jurisdiction of the registry office, relations between data from the register and other public data bases, the scope of data entered to the register, provisions about transferring of information from register between public authorities and some of technical issues concerning this register and proceedings regarding registration of personal statute matters.

¹⁸ Przez Landeshauptmanna w przypadku dokumentów związanych z zawarciem związku partnerskiego lub przez Landeshauptmanna wspólnie z właściwym organem administracyjnym pierwszej instancji w przypadku pozostałych dokumentów, § 53 ust. 6 PStG 2013.

¹⁹ Por. uzasadnienie ... op. cit., s. 13.

MARIUSZ PURGAŁ

POSTULATY INFORMATYZACJI POSTĘPOWANIA RESTRUKTURYZACYJNEGO I UPADŁOŚCIOWEGO W PROJEKIE USTAWY PRAWO RESTRUKTURYZACYJNE

Wprowadzenie

Obecnie obowiązująca ustawa prawo upadłościowe i naprawcze¹ została uchwalona dnia 28 lutego 2003 r., a w znacznej części czerpała z rozwiązań rozporządzeń z 1934 r. Dziesięcioletni okres obowiązywania i stosowania przepisów stanowił impuls do dokonania rzetelnej oceny regulacji prawa upadłościowego. Wtórowały temu także postulaty przedstawicieli władzy sądowniczej oraz praktyków prawa, którzy wskazywali na szereg dysfunkcji przedmiotowej gałęzi prawa oraz pożądane kierunki zmiany przepisów.

Trzy najpoważniejsze wady dotychczasowego modelu postępowania upadłościowego i naprawczego jakie zostały odnotowane zarówno przez polskich naukowców² oraz międzynarodowe agencje³ to niski stopień zaspokojenia wierzycieli w wyniku likwidacji majątku upadłego, długi czas postępowania upadłościowego oraz wysokie jego koszty. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie SGH w ramach grantu numer N N112180739 Efektywność procedur upadłości, którego kierownikiem była prof. dr hab. Elżbieta Mączyńska⁴, stopień zaspokojenia wierzycieli w wyniku przeprowadzonego postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku dłużnika jest znikomy. Koszty postępowań upadłościowych przekraczają 40% masy upadłości, a przeciętny czas postępowań liczony od złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości to przeciętnie dwa lata⁵. W kontekście niniejszego opracowania należy także wskazać na znikome wykorzystywanie w praktyce przepisów o postępowaniu naprawczym.

W wyniku powyższego w dniu 14 maja 2012 r. Minister Sprawiedliwości powołał Zespół ds. Nowelizacji Prawa Upadłościowego i Naprawczego⁶, który nie tylko przygotował kompleksową, głęboką analizę problemów polskiego systemu upadłościowego, ale także przedstawił konkretne rozwiązania legislacyjne, instytucjonalne jak i informatyczne. Zadanie to zostało uznane za tak istotne, że znalazło odzwierciedlenie także w tzw. drugim exposé Prezesa Rady Ministrów z dnia 12 października 2012 r., w którym premier m. in. zlecił Ministrowi Sprawiedliwości no-

welizację prawa upadłościowego wprowadzenie nowoczesnych instytucji prawa restrukturyzacyjnego⁷. Bezpośrednim efektem pracy Zespołu było opracowanie rekomendacji dotyczących nowelizacji prawa upadłościowego i naprawczego⁸, co w dalszym etapie przerodziło się w projekt założeń do ustawy, a finalnie w projekt ustawy prawo restrukturyzacyjne⁹.

Najważniejsze założenia, które przyświecały autorom rekomendacji oraz projektu, można streścić w następujący sposób: upadłość ma być procesem ekonomicznym, a nie tylko postępowaniem sądowym skoncentrowanym na dochodzeniu wierzytelności od upadłego. W konsekwencji, wszyscy jego uczestnicy – sąd, wierzyciel i sam dłużnik – powinni dołożyć wszelkich starań, by chronić wartość ekonomiczną jaką jest przedsiębiorstwo¹⁰.

Ogólne założenia ustawy Przedmiot regulacji

Najważniejszym celem postawionym przed projektem, a więc zarówno w nowo wprowadzanej ustawie prawo restrukturyzacyjne, jak i pozostałych nowelizowanych aktach prawnych, jest zapewnienie skutecznych narzędzi, których zastosowanie pozwoli na dokonanie skutecznej restrukturyzacji przedsiębiorstwa dłużnika zamiast jego likwidacji. Takie rozwiązanie w większości przypadków będzie korzystniejsze dla wierzycieli niż likwidacja przedsiębiorstwa, albowiem pozwoli na dalsze prowadzenie działalności gospodarczej i stopniowe regulowanie zobowiązań.

Realizując powyższe, oraz chcąc wykluczyć negatywną stigmatyzację pojęcia upadłości dłużnika, która często powodowała niechęć wierzycieli do jakiegokolwiek współdziałania z upadłym oraz brak możliwości skutecznego przeprowadzenia postępowania układowego, postępowanie restrukturyzacyjne uregulowane zostanie w odrębnej ustawie. Taka technika legislacyjna pozwoli na zerwanie z negatywnymi skojarzeniami postępowania upadłościowego i wprowadzenie zupełnie nowego rodzaju postępowania, niejako tabula rasa.

Projekt przewiduje wprowadzenie czterech postępowań restrukturyzacyjnych:

- a) postępowania o zatwierdzenie układu;
- b) przyspieszonego postępowania układowego;

¹ Dalej jako PUN

² Por. w szczególności K. Babiarsz-Mikulska, A. Czarpacka, S. Morawska, Ocena efektywności procedur upadłościowych wobec przedsiębiorców. Aspekty prawne, ekonomiczne i organizacyjne, Warszawa 2012

³ Opracowany przez Bank Światowy Ease of Doing Business Index

⁴ Kierownik Katedry Zarządzania Finansami Przedsiębiorstw Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie, Prezes Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego

⁵ dr S. Morawska, Efektywność oraz skuteczność postępowań upadłościowych na tle praktyki sądowej – perspektywa wierzycieli, Biuletyn Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, 1(60)/2013, s. 59

⁶ Dalej jako Zespół

⁷ <http://ms.gov.pl/pl/informacje/news,6029,prawo-restrukturyzacyjne--projekt-ustawy-wyslany.html>

⁸ Dalej jako Rekomendacje

⁹ Dalej jako projekt

¹⁰ J. Płoch, M. Geromin, B. Groele, Upadłość czyli szansa na nowy start, <http://nawokandzie.ms.gov.pl/numer-16/wokanda-16/upadlosc-czyli-szansa-na-nowy-start.html> dostęp: 20 lipca 2014 r.

- c) postępowania układowego;
- d) postępowania sanacyjnego.

Tak stosunkowo szeroki wachlarz rodzajów postępowań restrukturyzacyjnych pozwoli lepiej dostosować ustawodawstwo do realnych potrzeb praktyki gospodarczej. Każde z powyższych postępowań będzie miało na celu dokonanie restrukturyzacji przedsiębiorstwa dłużnika w postaci, po pierwsze, jego zobowiązań, a po wtóre jego majątku, sposobu zarządzania przedsiębiorstwem i struktury zatrudnienia. Planowane jest przyznanie zdolności restrukturyzacyjnej wszystkim przedsiębiorcom, zarówno już niewypłacalnym jak i tym „dopiero” zagrożonym niewypłacalnością, z wyłączeniem Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego oraz zakładów ubezpieczeń i reasekuracji, a także funduszy inwestycyjnych. Z rozwiązań prawa restrukturyzacyjnego nie będą mogły skorzystać także podmioty, które w sposób niezakłócony będą w stanie regulować swoje zobowiązania bez zagrożenia utraty tej zdolności, aby nie dopuścić do niczym nieuzasadnionego czerpania korzyści z procedur restrukturyzacyjnych.

Natomiast zmiany, które zostaną wprowadzone do obecnej ustawy prawo upadłościowe i naprawcze, w pewnym zakresie będą miały jedynie na celu dostosowanie przepisów do nowo przyjętego modelu postępowania restrukturyzacyjnego, natomiast w pozostałym zakresie będą wychodziły naprzeciw postulatowi poprawy instytucji wpisujących się w postępowanie upadłościowe obejmujące likwidację majątku przedsiębiorcy.

Pozostawiając na boku rozważań niezwykle ważne oraz interesujące zmiany w istniejących modelach postępowań upadłościowych i naprawczych oraz proponowanych modeli nowego postępowania restrukturyzacyjnego regulowanego mocą odrębnej ustawy, które zasługują na obszerne i autonomiczne opracowanie naukowe, niniejszym pragnę skupić się na analizie szeregu rozwiązań, które w założeniach autorów projektu mają stanowić jeden z istotnych elementów w ograniczaniu trzech wyżej zidentyfikowanych problemów aktualnego prawa upadłościowego i naprawczego.

Jako narzędzia do osiągnięcia tego celu wskazano następujące (podkreślenie moje):

- 1) Likwidacja lub złagodzenie szeregu wymogów formalnych wniosków i pism procesowych,
- 2) Fakultatywne, półautomatyczne, zestandaryzowane formularze, które w przyszłości przesyłane drogą elektroniczną, ułatwiać będą komunikację między sądem, a uczestnikami postępowania,
- 3) Opracowanie koncepcji Centralnego Rejestru Upadłości – internetowej platformy upadłościowej, zawierającej wzory i formularze procesowe, wykaz syndyków licencjonowanych oraz biegłych, wyszukiwarkę prowadzonych już spraw, informacje o zbywanych składnikach masy upadłościowej, zastąpienie ogłoszeń i części doręczeń.

Słusznie autorzy projektu przyjęli, że skorzystanie z jednego z najważniejszych oraz najczęściej wykorzystywanych wynalazków XX wieku, czyli szeroko pojętych technologii IT z Internetem na czele, może być jednym z istotniejszych kroków na drodze ku uproszczeniu postępowań upadłościowych oraz zwiększeniu ich efektywności (poprzez ich przyspieszenie i obniżenie kosztów, a tym samym także zwiększenie stosunkowego zaspokojenia wierzycieli). Poza wskazanymi narzędziami, projekt prawa

restrukturyzacyjnego przewiduje także szereg drobniejszych usprawnień postępowań z wykorzystaniem osiągnięć informatyki, co zostanie omówione poniżej. Jak się bowiem wydaje, w dobie powszechnego dostępu do komputerów, Internetu oraz wszelkich technik cyfryzacyjnych wprowadzenie takich rozwiązań także do skomplikowanych procedur prawnych może przynieść wiele korzyści.

Jest to szczególnie istotne w przypadku postępowań upadłościowych, które ze względu na swoją specyfikę w głównej mierze mogą cierpieć z powodów ograniczeń wynikających z korzystania z tradycyjnych metod komunikacji z ich uczestnikami. Postępowanie upadłościowe dużej spółki prawa handlowego może pociągać za sobą nawet tysiące niezadowolonych wierzycieli. W praktyce można wskazać przynajmniej na dwa negatywne skutki takiego stanu rzeczy. Po pierwsze, prowadzenie korespondencji z każdym wierzycielem, chociażby w zakresie usuwania braków formalnych zgłoszeń wierzytelności czy wydawania wyciągów z list wierzytelności powoduje ogromne koszty na uiszczenie opłat pocztowych oraz generuje znaczną dodatkową ilość czasu pracy obsługi administracyjnej wydziałów gospodarczych sądów rozpatrujących sprawy upadłościowe. Z drugiej, chcąc ograniczyć powyższe do niezbędnego minimum, ustawodawca zlikwidował obowiązek indywidualnych pisemnych zawiadomień wierzycieli o poszczególnych etapach postępowania upadłościowego, co powoduje konieczność samodzielnego kontrolowania postępowania przez jego uczestników. Efektem tego jest ponownie generowanie dodatkowej pracy sekretariatów wydziałów gospodarczych sądów rejonowych, a nierzadko może powodować także upływ terminów sądowych czy ustawowych.

Warto więc wskazać szereg proponowanych rozwiązań legislacyjnych, które wykorzystując formę elektroniczną przyczynią się do uproszczenia i maksymalizacji efektywności postępowań restrukturyzacyjnych oraz upadłościowych.

Plan restrukturyzacyjny

Po pierwsze, aby ułatwić uczynienie zadość zmienionemu trybowi dokonywania publikacji postanowień wydawanych w toku postępowań restrukturyzacyjnych i upadłościowych, o czym szerzej poniżej, projekt przewiduje w art. 8 ust. 6, że plan restrukturyzacyjny składany będzie do sądu także w wersji elektronicznej. Plan taki podlega kolejno obwieszczeniu, co zgodnie z przepisem art. 191 projektu nastąpi w Centralnym Rejestrze Restrukturyzacji i Upadłości¹¹.

Współpraca sędziego-komisarza i nadzorca sądowego lub zarządcy

Dostrzegając doniosłość bezpośredniego i niezwłocznego kontaktu pomiędzy sędzią-komisarzem i nadzorcą sądowym lub zarządcą, autorzy projektu proponują wyraźne ustawowe dopuszczenie możliwości prowadzenia oficjalnej korespondencji pomiędzy wskazanymi osobami za pośrednictwem korespondencji elektronicznej, a także faksu i telefonu, o czym stanowi przepis art. 20 ust. 3 projektu. Podobnie, ze względu na coraz częstsze międzynarodowe

¹¹ Dalej jako „Centralny Rejestr”

aspekty postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych, analogiczna regulacja została przewidziana na wypadek kontaktów sądu i sędziego-komisarza z sądem zagranicznym i zarządcą zagranicznym (art. 328 projektu).

Spis wierzytelności

Jedną z bolączek obecnego postępowania upadłościowego jest znacznie utrudnione zapoznanie się z listą wierzytelności przez wierzycieli. To jeden z tych elementów, który generuje znaczne koszty oraz dodatkowy nakład pracy pracowników sekretariatów wydziałów upadłości. Sposobem na zniwelowanie tego problemu jest wprowadzenie, na mocy przepisu art. 89 projektu, elektronicznej wersji spisu wierzytelności oraz spisu wierzytelności spornych w przypadku uproszczonego postępowania układowego. Spisy te podlegałyby następnie obwieszczeniu w Centralnym Rejestrze, co umożliwi wierzycielom bezzwłoczne zapoznanie się z nimi.

Zgromadzenie wierzycieli

Proponowane przepisy dotyczące zgromadzeń wierzycieli, które będą miały miejsce w toku postępowania restrukturyzacyjnego, także ułatwiają ich odbywanie oraz głosowanie, co może stanowić szczególne ułatwienie w przypadku dużej liczby wierzycieli. Na mocy przepisu art. 106 ust. 3 projektu wprowadzono możliwość sporządzenia listy obecności na zgromadzeniu w formie elektronicznej. Analogiczne rozwiązanie przyjęto w stosunku do spisu głosów, a to na mocy przepisu art. 110 ust. 2 projektu. Ponadto, przepis art. 110 ust. 6 projektu dopuszcza także oddawanie głosów na zgromadzeniu wierzycieli za pomocą elektronicznych środków komunikacji.

Zawiadomienia w toku postępowania restrukturyzacyjnego

Zgodnie z dyspozycją przepisu art. 68 projektu o złożeniu wniosku restrukturyzacyjnego dotyczącego przedsiębiorstwa państwowego albo jednoosobowej spółki Skarbu Państwa sąd niezwłocznie zawiadamia, przy zastosowaniu środków bezpośredniego przekazu informacji, takich jak telefon, faks, poczta elektroniczna, odpowiednio organ założycielski albo ministra właściwego dla spraw Skarbu Państwa, który może złożyć sądowi opinię w sprawie. Brak opinii nie wstrzymuje jednak rozpoznania sprawy.

Postępowanie o zatwierdzenie układu

Wprowadzając nową instytucję do polskiego porządku prawnego, polegającą na umożliwieniu dłużnikowi samodzielnego zbierania głosów wierzycieli w celu zawarcia układu bez udziału sądu, przepis art. 230 projektu stanowi, że do wniosku o zatwierdzenie układu składanego do sądu dołącza się sprawozdanie nadzorca układu sporządzone w dwu formach: tradycyjnej (papierowej) oraz elektronicznej.

Przyspieszone postępowanie układowe

Zgodnie natomiast z dyspozycją przepisu art. 237 ust. 2 projektu, do wniosku o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego dołącza się również jego odpis wraz z załącznikami w formie elektronicznej. Tak sporządzone dokumenty po wydaniu postanowienia w przedmiocie otwarcia przyspieszonego postępowania układowego doręcza się (także w formie elektronicznej) wraz z postanowieniem sądu dłużnikowi, a postanowienie o otwarciu przyspieszonego postępowania układowego także nadzorca sądowemu (art. 244 ust. 1 projektu). Ten sam artykuł w ust. 7 wprowadza także zasadę dokonywania powiadomień przy zastosowaniu środków bezpośredniego przekazu informacji takich jak telefon, faks czy poczta elektroniczna.

Zmiany ustawy prawo upadłościowe i naprawcze

Podobne rozwiązania planuje się wprowadzić także do prawa upadłościowego i naprawczego. Z bardziej doniosłych rozwiązań wskazać warto na przepis art. 220 ust. 3 PUN, który przewiduje możliwość wyrażenia zgody przez syndyka i uczestników postępowania na doręczanie postanowień i pism w toku postępowania za pomocą Centralnego Rejestru lub za pomocą poczty elektronicznej, zamiast ogólnych (tradycyjnych) sposobów doręczania. Zgodnie natomiast z projektowanym przepisem art. 239 ust. 2 PUN, wierzyciele będą mogli w toku postępowania upadłościowego dokonywać zgłoszeń wierzytelności w formie elektronicznej, przy wykorzystaniu dostępnych w Centralnym Rejestrze formularzy zgłoszeń.

Centralny Rejestr Restrukturyzacji i Upadłości

Jedną z ważniejszych zmian proponowanych w projekcie jest utworzenie mocą przepisu art. 189 Centralnego Rejestru Restrukturyzacji i Upadłości. Jak wskazano w Rekomendacjach¹² podstawowym, bezpośrednim celem utworzenia Centralnego Rejestru Upadłości jest wzmocnienie jakości usług publicznych świadczonych przez wymiar sprawiedliwości w obszarze postępowań upadłościowych i naprawczych, poprzez zwiększenie ich skuteczności, efektywności i sprawności. Pośrednim zaś celem jest wypracowanie instrumentów efektywnego zarządzania wiedzą w wymiarze sprawiedliwości.

Centralny Rejestr wychodzi zatem naprzeciw często wskazywanym przez praktyków prawa upadłościowego bolączkom tych postępowań, a mianowicie dostępowi do informacji w toku postępowania. Ponieważ w trakcie postępowania upadłościowego postanowień, które podlegają ogłoszeniu lub obwieszczeniu, nie doręcza się uczestnikom postępowania. Inne postanowienia, jeżeli nie były wydane na posiedzeniu jawnym, doręcza się osobom, których postanowienie dotyczy. Nie doręcza się poszczególnym wierzycielom postanowień dotyczących ogółu wierzycieli¹³. Z kolei zgodnie z regułą wyrażoną w art. 221 ust. 1 PUN obwieszczenia, w przypadkach przewidzianych w ustawie, dokonuje się przez ogłoszenie w budynku sądowym oraz

¹² Rekomendacje, s. 321

¹³ Art. 220 ust. 1 PUN

zamieszczenie w co najmniej jednym dzienniku o zasięgu lokalnym¹⁴. Wobec tego uczestnicy postępowania upadłościowego muszą bądź śledzić na bieżąco prasę lokalną z siedziby upadłego, co praktycznie jest niewykonalne, bądź też śledzić ogłoszenia pojawiające się w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, co również dla większości wierzycieli stanowi pewne ograniczenia. Alternatywne sposoby, a więc zapozdawanie się osobiste z aktami postępowania w wydziale prowadzącym dane postępowanie bądź uzyskiwanie informacji telefonicznych, są również echem przeszłości nie dającym odpowiedniej efektywności, co było już wskazywane powyżej.

Umożliwienie dostępu do orzeczeń wydawanych w toku postępowania upadłościowego i restrukturyzacyjnego poprzez ogólnodostępny system internetowy, mogłoby znacząco wpłynąć na usprawnienie obsługi uczestników postępowań. Mogliby oni w szybki i nieangażujący pracowników sekretariatów sposób uzyskać wszelkie informacje, zarówno historyczne jak i bieżące, na dostęp do których przepisy prawa zezwalają.

Poza powyższą funkcją informacyjną, wprowadzenie Centralnego Rejestru realizowałoby także funkcję ekonomiczną. W toku postępowań upadłościowych dokonuje się wielu ogłoszeń w MSiG oraz w prasie. W przypadku długotrwałych i skomplikowanych postępowań upadłościowych, koszty tych ogłoszeń mogą sięgać nawet setek tysięcy złotych. Również koszty prowadzonej korespondencji z wierzycielami i innymi uczestnikami postępowań upadłościowych mogą konsumować znaczną część majątku masy upadłości. Wszelkie zaoszczędzone dzięki dostępnemu przez Internet Centralnemu Rejestrowi mogłyby zostać dodatkowo przekazane wierzycielom w celu ich dalszego zaspokojenia. Szerszy i szybszy dostęp do informacji w toku postępowań upadłościowych mógłby również przyczynić się do szybszego i pełniejszego upłynnienia masy upadłości, co również pozwoliłoby na lepsze zaspokojenie wierzycieli.

Można się również spodziewać, że zgromadzenie w jednym miejscu dostępnym dla wszystkich zainteresowanych orzeczeń ze wszystkich postępowań upadłościowych prowadzonych w całej Polsce będzie prowadziło do ujednolicania orzecznictwa sądowego w podobnym stanie faktycznym, poprzez łatwiejszą i szybszą wymianę, choć pośrednią, informacji i doświadczeń. Może to okazać się szczególnie korzystne dla sędziów orzekających w niedużych sądach rejonowych, które nie mają wyspecjalizowanych wydziałów czy chociaż sekcji zajmujących się wyłącznie sprawami upadłościowymi, a gdzie tych spraw w ciągu roku jest znikoma liczba. Inspirując się zatem wiedzą bardziej doświadczonych sądów, mogliby zapewnić relatywnie zbliżony poziom merytoryczny rozpatrywania postępowań.

Warto zwrócić uwagę także na aspekt naukowy Centralnego Rejestru. Dzięki szerokiej i łatwej dostępności dokumentów sporządzanych w toku postępowań upadłościowych, studenci oraz naukowcy zajmujący się tą dziedziną prawa będą mogli prowadzić szerzej zakrojone badania naukowe. Z kolei dzięki zamieszczaniu w Centralnym Rejestrze różnego rodzaju broszur informacyjnych dotyczących postępowań upadłościowych oraz wzorów pism do stosowania w toku tych postępowań, przyczyni się do edukacji przedsiębiorców o przebiegu postępowań upadłości.

Ponadto, uczestnicy obrotu gospodarczego mogliby z rejestru uzyskiwać informacje o prawomocnych orzeczeniach zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, niewykonywaniu obowiązków nałożonych na reprezentantów osób prawnych w toku postępowań upadłościowych czy nieumorzeniu niektórych wierzytelności wskutek postępowania upadłościowego, a które to informacje miałyby wpływ na dobór kontrahentów, oddziałując zarówno prewencyjnie jak i wychowawczo. Dostęp do informacji jest bowiem gwarantem zabezpieczenia praw wierzycieli w toku postępowania.

Centralny Rejestr, obok miejsca do obwieszczenia wydawanych w toku postępowania upadłościowego postanowień, będzie również zgodnie z dyspozycją przepisu art. 190 ust. 2 projektu miejscem doręczania pism, z pominięciem zasad ogólnych, w toku postępowania tym uczestnikom, którzy wyrażą na to wcześniej zgodę.

Warto w tym miejscu wskazać, że Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy, X Wydział ds. Upadłościowych i Naprawczych udostępnił już pod adresem <http://www.upadlosci-warszawa.pl> portal informacyjny, którego celem jest ułatwienie uczestnikom dostępu do istotnych informacji związanych z prowadzonymi postępowaniami upadłościowymi. Poza ogólnymi informacjami o toczących się postępowaniach upadłościowych można tam odszukać szczegółowe dane o sprzedaży nieruchomości, ruchomości, przedsiębiorstw i innych praw.

Struktura

Zgodnie z Rekomendacjami, Centralnym Rejestr miałby się składać z następujących struktur:

1. Informacje ogólne o prawie upadłościowym i naprawczym
2. Wzory i formularze pism w toku postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych
3. Wykaz dłużników niewypłacalnych
4. Wyszukiwarka spraw upadłościowych
5. Szczegółowe dane dotyczące konkretnych postępowań upadłościowych
6. Ogłoszenia i obwieszczenia
7. Wykaz syndyków licencjonowanych
8. Wykaz biegłych sądowych
9. Dane statystyczne
10. E-wierzytelności

Podobny do proponowanego Centralnego Rejestru funkcjonuje już w kilku krajach Unii Europejskiej, posiadając różne funkcje. Być może zasadnym byłoby, aby przed finalnym wprowadzeniem Centralnego Rejestru w Polsce sięgnąć do dobrych zagranicznych wzorców bazując na kilkuletnim doświadczeniu funkcjonowania podobnych systemów informatycznych.

Republika Czeska udostępnia bezpłatny Rejestr upadłości w Republice Czeskiej¹⁵ prowadzony przez czeskie Ministerstwo Sprawiedliwości. Wyszukiwarka internetowa poza danymi dotyczącym upadłego podmiotu pozwala także na uzyskanie dostępu do pełnej treści dokumentów zawartych w rejestrze. Rejestr ten został wprowadzony w roku 2008 r.

¹⁴ Szczegółowo sposób doręczeń i obwieszczeń w toku postępowania uregulowano w art. 220 i 221 PUN

¹⁵ <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik>

Republika Federalna Niemiec udostępnia bezpłatnie rejestr upadłości¹⁶ od kwietnia 2002 r. Można w nim znaleźć postanowienia o stwierdzeniu upadłości wydane przez wszystkie niemieckie sądy rozpoznające sprawy o upadłość, co zgodnie z § 9 ustawy o upadłości (Insolvenzordnung) stanowi odpowiednik doręczenia postanowień w toku normalnej procedury.

W Niderlandach od początku 2005 roku funkcjonuje centralny rejestr upadłości¹⁷, w którym zawarte są wszystkie informacje pochodzące z opublikowanych zawiadomień o niewypłacalności (takie jak dane osobowe, firmy spółek, dane identyfikacyjne, dane syndyka i administratora), a umieszczone informacje są prawnie wiążące.

Warto także wskazać, że od lipca 2014 r. na europejskim portalu e-sprawiedliwość udostępniono wzajemnie połączone rejestry upadłości pierwszej grupy państw członkowskich. Podczas gdy uczestniczące państwa członkowskie utrzymują swoje krajowe rejestry upadłości, zgodnie z ich przepisami krajowymi, europejski portal e-sprawiedliwość umożliwia wyszukiwanie we wszystkich wzajemnie połączonych rejestrach, z wykorzystaniem wielojęzycznej wyszukiwarki¹⁸.

Podsumowanie

Proponowany kierunek zmian pozwala przyjąć optymistyczne założenia, że postępowania upadłościowe i restrukturyzacyjne zyskają wiele bardziej praktyczne oblicze. Z jednej strony szereg usprawnień postępowań upadłościowych powinien przyczynić się do zwiększenia ich efektywności, a przez to realizacji głównych celów postępowania upadłościowego – zaspokojenia wierzycieli upadłego. Z drugiej strony, wprowadzane postępowania restrukturyzacyjne powinny przyczynić się do zwiększenia popularności tej procedury, mającej umożliwić kontynuowanie działalności dłużnika przy restrukturyzacji jego zobowiązań, majątku czy sposobu zarządzania przedsiębiorstwem.

Proponowane przepisy wprowadzają nie tylko drobne usprawnienia przy wykorzystaniu komunikacji elektronicznej, które mogą przyspieszyć postępowania upadłościowe, ale także nieznane dotąd polskiemu ustawodawstwu novum w postaci Centralnego Rejestru Restrukturyzacji i Upadłości, który może znacznie odmienić kształt postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych, prowadząc także do znacznych oszczędności finansowych, co pozwoli na pełniejsze zaspokojenie wierzycieli.

Abstract

Demands for computerisation of restructuring and bankruptcy proceedings in the restructuring bill

The currently binding act on bankruptcy and reorganisation was passed on 28 February 2003 and it broadly sourced from the regulations of 1934. The ten-year period of binding and application of regulations provided an impetus to a thorough evaluation of bankruptcy law provisions. It was accompanied by the postulates of the judiciary and law practitioners, who pointed at various aspects of the objective legal branch malfunction and at the desired directions of changes.

¹⁶ <https://www.insolvenzbekanntmachungen.de/>

¹⁷ <http://insolventies.rechtspraak.nl/>

¹⁸ https://e-justice.europa.eu/content_interconnected_insolvency_registers_search-246-pl.do